

**Znevýhodněná území Jihomoravského kraje dle
vybraných demografických a socioekonomických
ukazatelů**

Diplomová práce

Vedoucí práce:
PhDr. Dana Hübelová, Ph.D.

Vypracovala:
Bc. Barbora Fischerová

Brno 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci na téma Vybrané socioekonomické a demografické aspekty dojížděky v Jihomoravském kraji vypracovala samostatně, a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu diplomové práce PhDr. Daně Hübelové, Ph.D. za odborné vedení práce, cenné rady a připomínky, vstřícný přístup a podporu během zpracování této diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat rodině a všem, kteří mě jakoukoliv cestou podporovali v průběhu celého studia.

Abstrakt

Fischerová, B. Znevýhodněná území Jihomoravského kraje dle vybraných demografických a socioekonomických ukazatelů. Diplomová práce, Brno: Mendelova Univerzita, 2017.

Předmětem diplomové práce je zhodnocení situace ve znevýhodněných územích Jihomoravského kraje podle vybraných demografických a socioekonomických ukazatelů za časové období let 2005–2015. V daném časovém horizontu jsou podrobněji analyzovány ukazatele vývoje počtu obyvatel, indexu ekonomického zatížení/ekonomické závislosti, míry podnikatelské aktivity a míry nezaměstnanosti a je provedeno srovnání jednotlivých území v rámci Jihomoravského kraje (JMK). Na základě identifikace vnitrokrajských rozdílů JMK jsou dále podrobně zkoumány čtyři vybrané SO ORP (konkrétně pak SO ORP Hodonín, Kyjov, Moravský Krumlov a Veselí nad Moravou) dle shodných ukazatelů a za stejné časové období. Z provedené analýzy vyplynulo, že všechna čtyři znevýhodněná území splňují charakteristické znaky periferií a spadají tak do problémových oblastí JMK. V závěru jsou proto navržena opatření pro rozvoj konkrétního SO ORP a integraci znevýhodněných území ve snaze snižovat regionální disparity.

Klíčová slova

Jihomoravský kraj, správní obvod obce s rozšířenou působností (SO ORP), rozvoj regionu, znevýhodněná území, periferie, disparity, socioekonomické ukazatele.

Abstract

Fischerova, B. Disadvantaged areas of the South Moravian Region according to selected demographic and economic indicators. Diploma theses, Brno: Mendel University, 2017.

The subject of the diploma theses is evaluation situation in the disadvantaged areas of the South Moravian Region according to selected demographic and economic indicators in the years 2005–2015. In this timeframe the indicators of population trends, economic load index/economic dependence index, level of entrepreneurial activity and unemployment rate are being analyzed in more detail and a comparison of individual territories within South Moravian Region is made. On the basis of the identification of the intra-regional differences of the South Moravian Region, four administrative districts of the municipality have been selected (in particular SO ORP Hodonín, Kyjov, Moravský Krumlov, Veselí nad Moravou) to examined in detail according to the same indicators and for the same time period. The analysis shows that four selected disadvantaged areas implement the characteristics of the peripherals and thus fall into the problematic areas of the South Moravian Region. In conclusion, therefore, measures are proposed for the development of the particular SO ORP and the integration of disadvantaged areas in order to reduce the regional disparities.

Key words

South Moravian Region, administrative district of the municipality (SO ORP), regional development, disadvantaged areas, periphery, disparities, socio-economic indicators.

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce.....	11
3 Literární rešerše	12
3.1 Regionální politika	12
3.2 Regionální rozvoj.....	12
3.3 Strategické plánování	13
3.3.1 Koncepční a strategické dokumenty.....	13
3.4 Regiony a regionalizace	16
3.5 Typologie regionů	16
3.6 Regionální disparity	18
3.7 Indikátory regionálního rozvoje.....	19
3.7.1 Demografické ukazatele	20
3.7.2 Socioekonomické ukazatele	20
3.8 Periferie	21
3.9 Znaky a problémy periferních oblastí	23
3.9.1 Geografické faktory.....	24
3.9.2 Obyvatelstvo.....	25
3.9.3 Pracovní síla	25
3.9.4 Občanská vybavenost	25
3.9.5 Bytový fond.....	26
3.10 Periferní oblasti a rozvojový potenciál	26
4 Metodika a zdroje dat	28
4.1 Stav obyvatelstva	28
4.2 Pohyb obyvatelstva	29
4.2.1 Webbův diagram	30
4.3 Demografické a socioekonomické ukazatele	31
4.3.1 Index stáří	31
4.3.2 Index ekonomického zatížení	31
4.3.3 Index zeleného zatížení	32
4.3.4 Index šedého zatížení	32

4.3.5 Míra podnikatelské aktivity	32
4.3.6 Míra registrované nezaměstnanosti	32
4.4 Statistické srovnávání demografických a ekonomických ukazatelů	33
4.5 Územní disparity JMK	33
4.6 Prostorová vizualizace	35
5 PRAKTICKÁ ČÁST	36
5.1 Postavení znevýhodněných SO ORP z hlediska vybraných ukazatelů v rámci JMK	36
5.1.1 Profil JMK	36
5.1.2 Vývoj počtu obyvatel	37
5.1.3 Vývoj hospodářského zatížení populace	39
5.1.4 Vývoj podnikatelské aktivity	41
5.1.5 Vývoj nezaměstnanosti	44
5.1.6 Územní disparity JMK	47
5.2 Charakteristika znevýhodněných území	49
5.2.1 SO ORP Hodonín	49
5.2.2 SO ORP Kyjov	54
5.2.3 SO ORP Moravský Krumlov	59
5.2.4 SO ORP Veselí nad Moravou	64
6 Shrnutí výsledků a diskuze	70
7 Závěr	74
8 Zdroje	76
Seznam příloh	84

1 Úvod

Diplomová práce je zaměřena na problematiku periferních oblastí, zejména pak na vnitřní periferie v rámci kraje na příkladu JMK. Periferní oblasti vznikly v důsledku nerovnoměrného rozložení podmínek v území. Tyto odlišnosti zkoumá celá řada teorií regionálního rozvoje a také mnoho praktických výzkumů. Větší část periferních oblastí byla jak v 80. letech minulého století, tak nyní umístěna podél hranic mezi kraji. Došlo k vymezení pojmu vnitřní periferie jako oblasti nezvykle se utvářející uvnitř celku. Toto území však vykazovalo charakteristiky dříve známé pouze z okrajových oblastí, jako např. negativní vývoj demografických ukazatelů, ale také odvrácení od svých přirozených center či potřebu zvýšené mobility občanů. Problematikou vnitřních periferií se v 80. letech 20. století zabývali ve svých výzkumech Musil, jehož přínos ke studiu polarizace prostoru lze spatřit zejména v odhalení problémových oblastí uvnitř státního území, a Illner, který dospěl k podobným závěrům, avšak zaměřených více na sociologické hledisko. Obecně lze poznatky shrnout v tvrzení, že vnitřní periferie ČR jsou poměrně rozsáhlá a souvislá území, která jsou umístěna na okrajích spádových oblastí metropolitních regionů a na okrajích spádových území regionálních středisek.

Mezi typické znaky vnitřních periferií patří vysoké podíly pracovních míst v primárním ekonomickém sektoru a vysoké podíly ekonomicky aktivních obyvatel v primárním sektoru, tedy patří mezi venkovské zemědělské oblasti. Vnitřní periferie jsou dále územími, jež zaznamenaly nejvyšší hodnoty negativních přirozených přírůstků obyvatelstva a vyznačují se také vysokým podílem neobydlených bytů, zároveň však vykázaly od 90. let minulého století největší přírůstky obyvatelstva způsobené migrací. Mezi další specifika vnitřních periferií patří např. nejvyšší podíl obyvatel vyjíždějících mimo bydliště za prací, špatná úroveň technické infrastruktury a vysoká míra nezaměstnanosti. Tato hlediska jsou zohledněna při zkoumání znevýhodněných oblastí JMK v předkládané diplomové práci a potvrzují tak fakt, že vnitřní periferie jsou stále více aktuálním fenoménem dnešní moderní doby.

Prostředkem ke snižování regionálních disparit je tvorba strategických plánovacích dokumentů. Nezbytné je zhodnocení současné situace jednotlivých zaostalých oblastí, aby mohly být navrženy konkrétní opatření a nástroje pro jejich rozvoj. Účinná sociálně politická a regionální opatření ovšem předpokládají hlubší znalosti fungování území, a to jak ve smyslu hospodářském, tak i sociálním a kulturním. Podstatné je zlepšit regionální politiku, která by měla být konkrétnější a vycházet z menších územních celků, mobilizovat vnitřní zdroje obcí v periferních oblastech, komunikačně propojit periferní oblasti s územími rozvoje, zvýšit zodpovědnost regionálních center a jejich solidaritu s vnitřními periferiemi v jejich sousedství a především prohloubit spolupráce mezi obcemi v periferních oblastech pro vytváření společné sociální a technické infrastruktury. Integrace periferních a znevýhodněných území je velmi důležitá pro rozvoj celého správního obvodu, kraje, případně i ČR.

2 Cíl práce

Hlavním cílem předkládané diplomové práce je zachytit demografický a socioekonomický vývoj znevýhodněných oblastí Jihomoravského kraje sloužící k identifikaci jejich míry zaostalosti a zhodnotit postavení správních obvodů (SO) v rámci kraje.

Tento hlavní cíl je naplněn pomocí dílčích cílů, které jsou:

- porovnat demografický vývoj znevýhodněných oblastí JMK v letech 2005–2015,
- porovnat socioekonomický vývoj znevýhodněných oblastí JMK v letech 2005–2015,
- komparovat s využitím demografických a ekonomických ukazatelů znevýhodněné regiony s celkovou situací v JMK.

Diplomová práce je členěna na tři stěžejní části: literární rešerši, metodiku a zdroje dat a hlavní praktickou (analytickou) část. Kapitola literární rešerše objasňuje pojmy jako regionální politika a regionální rozvoj, dále periferní oblasti, regionální disparity, typologii regionů a důležitost strategického plánování. V metodice jsou podrobně popsány použité ukazatele, indikátory a zdroje dat. Praktická část se nejprve věnuje charakteristice JMK a vývoji všech jeho správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP) z hlediska počtu obyvatel, hospodářského zatížení, podnikatelské aktivity a míry nezaměstnanosti. V druhé části kapitoly jsou zkoumány čtyři vybrané znevýhodněné oblasti JMK, které jsou podrobněji rozebrány z hlediska vybraných demografických a socioekonomických ukazatelů za desetiletou časovou řadu. Nedostatky a problémy jednotlivých území jsou zhodnoceny v kapitole Shrnutí a diskuze. Jsou zde také navržena opatření na podporu rozvoje znevýhodněných oblastí.

Výsledky jsou zobrazeny převážně ve formě grafů a obrázků. Výpočty a analýzy dat jsou provedeny na základě údajů získaných z oficiálních webových stránek Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí v letech 2005–2015.

3 Literární rešerše

V této kapitole budou přiblíženy a vysvětleny pojmy související s regionálním rozvojem a zejména problematikou periferních oblastí.

3.1 Regionální politika

Regionální politiku lze chápat jako soubor opatření a nástrojů, s jejichž pomocí má dojít ke zmírnění nebo odstranění rozdílů v ekonomickém rozvoji dílčích regionů (Wokoun a kol., 2008). Vymezení pojmu regionální politika je ovlivněno aktuálním ekonomickým vývojem, sociální a hospodářskou politikou. Malinovský a Sucháček (2008) definují regionální politiku jako koncepční činnost státu, regionálních a místních orgánů, jejímž cílem je vyvážený a harmonický vývoj jednotlivých regionů, snižování rozdílů mezi úrovněmi rozvoje jednotlivých regionů a zlepšení regionální hospodářské struktury. Ve Strategii regionálního rozvoje ČR (2013) představuje regionální politika soubor intervencí, zaměřených podle konkrétní situace státu a jeho regionů a podle očekávaných tendencí vývoje, na podporu opatření vedoucích k růstu ekonomických aktivit a lepšímu územnímu rozložení (MMR ČR, 2013).

Cílem regionální politiky je efektivní a vyvážený rozvoj všech částí republiky a aktivace jejich nedostatečně využívaného potenciálu, zejména pokud jde o hospodářský rozvoj a životní podmínky obyvatel, možnost pracovních příležitostí, zvyšování kvalifikace a vzdělávání, dostupnost nejdůležitějších služeb, a to při současném respektování místních zvláštností, přírodních hodnot území a požadavků tvorby a ochrany životního prostředí (Žitek a Klímová, 2008). Podle Wokouna (2008) vychází cíle z identifikace hlavních regionálních problémů a z pojetí hospodářské politiky, kdy současně pro jednotlivá časová období dochází k jejich konkretizaci pokud možno tak, aby se dalo kontrolovat jejich splnění a souběžně hodnotit účinnost použitých nástrojů. Hlavním cílem regionální politiky na období 2014–2020 je zajistit dynamický a vyvážený rozvoj území ČR a přispět ke snižování regionálních rozdílů (MMR ČR, 2013).

3.2 Regionální rozvoj

Regionální rozvoj představuje relativně mladou vědní disciplínu zařazenou do 30. let 20. století, přesto byl již v minulosti součástí obecných ekonomických teorií zabývajících se problematikou rozvoje území (Blažek a Uhlíř, 2011). Znalost teorií regionálního rozvoje je základem pro navržení a aplikaci odpovídající regionální politiky a dalších rozvojových strategií. Svatošová a kol. (2005) uvádí, že rozvoj regionu je v podstatě závislý na tom, jaký strukturálně politický přístup je uplatňován, jaké existují podpůrné nástroje a zejména na tom, jaká je konkrétní situace v regionu. Sucháček (2005) charakterizuje regionální rozvoj jako komplex procesů, které probíhají uvnitř regionů, a týkají se pozitivních ekonomických, sociálních, environmentálních a jiných proměn regionu. Obvykle se jedná o zlepšení kvalitativních charakteristik určité oblasti. MMR ČR (2013) definuje regionální rozvoj jako růst socioekonomického,

environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti daného regionu, který vede ke zvyšování životní úrovně a kvality života obyvatel. Zejména se jedná o dynamický a vyvážený rozvoj regionální struktury daného území, případně jeho částí (mikroregionů), a odstraňování či zmírňování regionálních disparit.

Obecným cílem regionálního rozvoje je zlepšit socioekonomickou úroveň regionů a tak i úspěšný rozvoj daného území s ohledem na kvalitní život místních obyvatel, toho však nelze dosáhnout bez místního rozvoje. Účelem regionálního rozvoje je podle Skokana a kol. (2008) ekonomický růst s cílem zvýšení konkurenceschopnosti všech regionů, ale především snižování regionálních disparit. V současnosti se zájem o problematiku regionálního rozvoje v ČR podstatně zvyšuje. To je způsobeno jak vstupem ČR do EU, která usiluje o realizaci moderní regionální politiky, tak i např. výraznými rozdíly v míře nezaměstnanosti či výši průměrných mezd (Wokoun, 2008). Pro vyvážený rozvoj regionů je důležité, aby byla zachována rovnováha mezi sociálním, ekonomickým a environmentálním pilířem.

3.3 Strategické plánování

Strategické plánování je prostředkem rozvoje, jehož pomocí se hledají možnosti, jak zamezit důsledkům negativního vývoje, anebo podpořit pozitivní předpoklady a možnosti území. Při procesu plánování se formuje představa o tom, jak by se region chtěl rozvíjet a jaké záměry pro to musí uskutečnit. Význam strategického plánování a koncepčního přístupu k řízení místního rozvoje byl posílen možností čerpat podporu z fondů EU, neboť usnadňuje identifikaci klíčových záměrů ve vazbě na dlouhodobé cíle rozvoje území (Škrabal, 2006).

3.3.1 Koncepční a strategické dokumenty

K podpoře regionálního rozvoje slouží opatření a nástroje regionální politiky. První opatření zaměřená na regionální rozvoj byla zavedena již v období první republiky. Po 2. světové válce docházelo k uplatňování direktivního regionálního plánování, které se podřízovalo ideologii Sovětského svazu. Od 50. let 20. stol. směřovala podpora do oblastí pohraničí, které bylo vysídleno Němci a do rozvoje oblastí zaměřených na těžký průmysl a nerostné suroviny (Jeřábek a kol., 2004). Na začátku 90. let minulého století stála regionální politika na okraji zájmu. Jedním z důvodů je i fakt, že v této době neexistovaly výrazné rozdíly mezi regiony. Ty se začaly projevovat až v druhé polovině 90. let, kdy se postupně dostávaly do popředí zájmu v souvislosti s přibližováním se k EU. V této době se již začíná uplatňovat regionální politika tak, jak ji známe dnes. V roce 1998 byly vládou schváleny a přijaty Zásady regionální politiky a vypracovány strategické a programové dokumenty. Stěžejním strategickým dokumentem v oblasti regionální politiky je Strategie regionálního rozvoje, jejíž aktuální verze pro období 2014–2020 zde bude zmíněna. Základním legislativním rámcem regionální politiky je pak Zákon č. 248/2000 Sb. O podpoře regionálního rozvoje (MMR ČR, 2016). Stěžejní koncepční dokumenty budou popsány obecně se zaměřením na krajskou úroveň, ale

zejména zde bude zmíněna jejich souvislost s problémy periferních oblastí, na něž je tato práce soustředěna.

Zákon o podpoře regionálního rozvoje

Zákon č. 248/2000 Sb. O podpoře regionálního rozvoje je zaměřen na dynamický a vyvážený rozvoj celého území ČR se zřetelem na kvalitu života a životního prostředí, na snižování regionálních rozdílů a zároveň umožňuje využití místního potenciálu pro zvýšení hospodářské a sociální úrovně jednotlivých regionů. Oblasti podpory regionálního rozvoje na úrovni ČR podrobněji vymezuje strategie regionálního rozvoje ČR a na úrovni kraje potom strategie rozvoje územního obvodu kraje pro aktuální programové období EU. V zákoně je také uvedeno, že finanční prostředky pro podporu jsou vyčleňovány ze státního rozpočtu, slouží ale pouze jako doplněk k podílu, který hradí příjemce ze svého rozpočtu a jsou poskytovány ve formě dotací, úvěrů a návratných finančních výpomocí. Dále je zde upravena působnost správních úřadů, krajů a obcí při podpoře regionálního rozvoje, a také koordinace podpory hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Pro tyto potřeby se zřizují tzv. regiony soudržnosti (NUTS 2): Praha, Střední Čechy, Jihozápad, Severozápad, Severovýchod, Jihovýchod, Střední Morava a Moravskoslezsko. Jako řídicí orgán v regionech soudržnosti je pak zřízena Regionální rada. Tento zákon se přímo nezabývá periferními oblastmi, je to pouze obecný dokument, který neřeší konkrétní problémové oblasti, ale stanovuje obecné podmínky a meze, jež jsou dále rozvedeny a konkretizovány ve Strategii regionálního rozvoje (MMR ČR, 2016).

Strategie regionálního rozvoje

Strategie regionálního rozvoje (dále SRR) je základní a stěžejní koncepční dokument v oblasti regionálního rozvoje. Je to nástroj realizace regionální politiky a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj. Je zde kladen důraz na koordinační roli regionální politiky, zohlednění nových faktorů působících na regionální rozvoj (demografické změny, územní soudržnost, energetika, dostupnost služeb, integrované přístupy apod.), využití rozvojových nástrojů a zapojení všech relevantních aktérů regionálního rozvoje (SRR ČR, 2013).

V novém programovém období 2014–2020 je SRR oproti předchozím obdobím více zaměřena na řešení specifických funkčních území, které vyžadují provázané intervence zohledňující komplexnost problémů, se kterými se dané území musí potýkat. Z toho důvodu došlo k nové typologii území ČR, která jej rozděluje podle socioekonomických ukazatelů a polohového potenciálu do třech typů: rozvojová (dále členěna do třech podtypů), stabilizovaná a periferní (více budou rozvedeny v kapitole Typologie regionů). Zde dochází ke specifickému a tematickému zaměření podpor, jež mají více zohledňovat územní potřeby a zároveň plnit hlavní cíle regionální politiky ČR. Kromě toho jsou podle zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje vymezeny i státem podporované regiony, které procházejí napříč jednotlivými typy území.

Druhou významnou změnou koncepce SRR ČR (2013) je opuštění standardního tematického členění dle tradičního sektorového pohledu. Analýza, návrhová část i část implementační je členěna do prioritních oblastí, které vychází jednak z konceptu udržitelného rozvoje a jednak z návaznosti na evropské strategické dokumenty. Prioritní oblasti se tak dělí:

- **regionální konkurenceschopnost** (inovace, spolupráce podnikatelského sektoru s výzkumem a vývojovými pracovišti, zvýšení kvality vysokoškolského vzdělávání, flexibilita pracovního trhu reagujícího na místní potřeby, dostatečná a kvalitní infrastruktura jako dopravní, tak technická),
- **územní soudržnost** (zmírňování sociálních disparit v území, infrastruktura veřejných služeb, podpora integrace sociálně vyloučených skupin obyvatelstva, částečně také kultura, cestovní ruch a bydlení, v periferních územích podpora lokální ekonomiky),
- **environmentální udržitelnost** (zlepšení ŽP a života obyvatel, odstraňování ekologických zátěží, omezování vlivu dopravy na krajinu, lepší hospodaření s přírodními zdroji, využívání moderních technologií ve vodním i odpadovém hospodářství, prevence či případná likvidace škod při živelných pohromách),
- **veřejná správa** (tvorba legislativní i administrativní základny a podpora pro realizaci všech výše jmenovaných témat).

Prioritní oblasti jsou pak mnohem více vzájemně provázané, na rozdíl od členění pilířů udržitelného rozvoje. SRR je hlavním nástrojem státu při podpoře regionálního rozvoje. Ústředním orgánem v této oblasti je pak Ministerstvo pro místní rozvoj (dále MMR). Kraje tvoří klíčovou stavební jednotku tvorby a realizace regionálního rozvoje v ČR a koordinují rozvoj svého územního obvodu, spolupracují s ústředními správními úřady státní správy a koordinují zájmy obcí ve věcech regionálního rozvoje. Základní jednotkou regionálního rozvoje jsou potom obce. Vytvářejí podmínky pro život i pro podnikání a jsou nejčastějšími realizátory projektů na podporu regionálního rozvoje. Po zániku okresních úřadů v roce 2002 vznikly jako nová správní úroveň obecní úřady s rozšířenou působností (ORP) a pověřené obecní úřady (POU). V koncepčním dokumentu SRR ČR (2013) je zjevné, že se zaměřuje na problematiku periferních území.

Jednotlivé kraje pro území svého obvodu zpracovávají Program rozvoje kraje, kde jsou vymezena jednotlivá území, na něž je podpora zacílena. Tento dokument obsahuje zejména analýzu hospodářského a sociálního rozvoje územního obvodu kraje, charakteristiku slabých a silných stránek jeho jednotlivých částí a hlavní směry rozvoje. Dokument rovněž vymezuje regiony, jejichž rozvoj je třeba podporovat s ohledem na vyvážený rozvoj kraje a zároveň konkretizuje strategické cíle a rozvojové aktivity kraje ve formě konkrétních opatření (MMR ČR, 2013).

3.4 Regiony a regionalizace

Termín region je užíván v nejrůznějších kontextech a vědních disciplínách, proto je jeho definice obtížná. Pojem region pochází již z antiky, kdy byl vnímán jako objekt mocenského působení jednotlivých vládců na určitém území (Krejčí, 2010). Klapka a Tonev (2008) označují region jako omezené složité prostorové uspořádání, které vzniklo na základě působení přírodních a sociálně-ekonomických jevů. Každý region má pak určitý typ organizační jednotky, která jej odlišuje od ostatních. Wokoun (2011) označuje region za komplex, který vznikl regionální diferenciací krajinné sféry. Z geografického pohledu lze regiony chápat jako část geografického prostoru, která je charakterizována souhrnem přírodních a socioekonomických prvků, vazeb a prostoru (Lacina, 2007).

Při procesu regionalizace dochází k rozčleňování území státu do menších územních celků nebo naopak k seskupování základních prostorových jednotek. Skokan a kol. (2008) rozlišují dva typy regionalizace, a to fyzicko-geografickou, která slouží k efektivnějšímu využití přírodních zdrojů, a socioekonomickou regionalizaci, jež pomáhá analyzovat ekonomické regiony. Podle Keatinga (2000) je regionalizace proces, při němž jednotlivé vlády přenášejí pravomoci a kompetence na regiony a rozhodují o jejich obsahu.

3.5 Typologie regionů

Grospič (2008) poukazuje na řadu přístupů a postupů, jež jsou nezbytné při řešení problematiky regionálního rozvoje. Regionální plánování, regionální strategie a SWOT analýza patří mezi základní strategické přístupy při charakteristice území. Region jako takový je příliš obecný formát, proto se jeho pojetí pomocí různých klasifikačních hledisek zpřesňuje. Různá hlediska pak dávají různé typy regionů. Klapka a Tonev (2008) rozlišují následující:

- **Odvětvové hledisko** – klasifikuje regiony podle jejich dílčích odvětví na administrativní (vymezovány dle potřeby organizace a výkonu veřejné správy, jsou typické vztahem podřízenosti a nadřízenosti, časovou stabilitou a skladebností, např. regiony NUTS či LAU) a účelové (slouží pro řešení konkrétních problémů, většinou jsou časově omezené, např. přírodní rezervace a CHKO),
- **Metodologické hledisko** – vysvětluje, k jakému účelu regiony slouží a proč byly vytvořeny; region je zde chápán jako nástroj výzkumu (např. SO ORP, SO POU), objekt výzkumu (podsystem státu, vyznačuje se určitou skladbou, prostředím a strukturou, např. sociálně-geografický mikroregion) a nástroj managementu území (př. regiony NUTS II (výhradně plánovací smysl jednotek) či euroregiony),
- **Taxonomické hledisko** – důležitou roli zde hraje geografická poloha; regiony se dělí na individuální (velmi specifické, mají vlastní název) a typologické (charakteristické obecnými a typickými vlastnostmi),

- **Hledisko formy** – nejdůležitější typ klasifikace regionů, podstatné je, jaké regionalizační kritérium si při regionalizaci zvolíme, na základě toho se dělí na regiony homogenní (stanovené kritérium platí v celé ploše regionu stejnoměrně, typické ve fyzické geografii) a heterogenní (skládají se z nodálního centra (jádra) a zázemí (periferie), jsou to vzájemně propojené různě velké územní jednotky, které se liší zejména úrovní občanské a technické vybavenosti, jsou však vzájemně závislé, typické pro humánní geografii).

Ve SRR ČR (2013) jsou porovnávány rozvojové znaky obcí, resp. ORP i ve vazbě na podmínky osídlení a prostorovou strukturu sociálně ekonomických jevů. Periferní území představují jednotky s negativními rozvojovými znaky a značným kolísáním jednotlivých indikátorů. Na základě níže uvedené metody hodnocení území se regiony v ČR dělí na tři základní typy z hlediska rozvojového potenciálu a jejich postavení v sídelní struktuře (MMR ČR, 2013):

1) ROZVOJOVÁ ÚZEMÍ

Rozvojová území se dělí na základě koncentrace obyvatel:

- **Metropolitní oblasti** (nad 300 tisíc obyvatel) – jejich jádry jsou největší centra v ČR (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň), jsou zde koncentrovány funkce vyššího řádu (administrativa, finanční sektor, věda a výzkum, vysoké školství, infrastruktura, manažerské struktury), významným trendem ve vývoji jejich prostorové struktury je intenzivní suburbanizace, ovšem s řadou negativních důsledků, ovlivňujících jejich celkový vývoj, v těchto metropolitních oblastech se tvoří více jak 55 % HDP ČR, žije zde více jak 45 % obyvatel a mají klíčový význam pro ČR z hlediska ekonomického růstu a mezinárodní konkurenceschopnosti;
- **Sídelní aglomerace** (100–300 tisíc obyvatel) – jedná se o aglomerace, jejichž jádra jsou zbývající krajská města, tato centra jsou se svým zázemím poměrně intenzivně propojena hospodářsky, infrastrukturně, dojížděnkou za prací a službami, jsou zde patrné výraznější rozdíly mezi centry a zázemím z hlediska charakteru osídlení i ekonomické základny, z hlediska rozvojových impulzů řada z nich zaujímá neutrální pozici;
- **Regionální centra a jejich zázemí** (25–100 tisíc obyvatel) – patří sem hospodářská střediska regionálního významu a jejich zázemí s vyšší koncentrací obyvatel, větším počtem podnikatelských subjektů, jejich jádra často představují v daném regionu dominantní centra zaměstnanosti.

2) STABILIZOVANÁ ÚZEMÍ

Stabilizovaná území jsou taková, která se nacházejí mimo aglomerace a regionální centra a jejich zázemí a zároveň tvoří periferní území. Jde spíše o mikroregionální centra – ekonomická a sídelní střediska s omezeným regionálním významem, která tvoří se svým zázemím relativně funkční oblasti. Jedná se o území, která v dlouhodobém

hledisku nevykazují významné negativní socioekonomické charakteristiky (např. nezaměstnanost, vyliďňování, nedostatečná vybavenost apod.), ale zároveň nejsou „hybatelem“ socioekonomického rozvoje v regionu, což předurčuje skutečnost, že část místního obyvatelstva musí vyjíždět za prací a do škol mimo tyto funkční oblasti.

3) PERIFERNÍ ÚZEMÍ

Periferní území jsou území geograficky odlehlá a dlouhodobě se potýkající s kumulací problémů (např. příhraniční oblasti, horské oblasti, vnitřní periferie nebo území se specifickými problémy). Jedná se o území, ve kterých se kumulují negativní charakteristiky, které spočívají například v nedostatečné vybavenosti území, v často velmi špatné dopravní situaci či vysoké nezaměstnanosti (podrobněji je tato problematika rozvedena v kapitole Periferie a Znaký a problémy periferních oblastí).

Zvlášť pak stojí ještě kategorie „*ostatní regiony*“, kam spadají sociálně znevýhodněné oblasti a vojenské újezdy. Mezi sociálně znevýhodněné oblasti jsou řazeny ORP vykazující dlouhodobou nezaměstnanost a výskyt sociálně vyloučených lokalit ohrožených sociálním vyloučením. Vojenské újezdy byly zřízeny jako zvlášť vyčleněná území pro potřeby obrany státu. V souvislosti s redukcí počtů příslušníků Armády ČR, dochází k utlumování vojskové činnosti a některé vojenské újezdy a jejich části se jeví z hlediska výcvikových potřeb jako nadbytečné. Z toho důvodu došlo v roce 1991 k jejich redukcí z původních osmi na pět a tato vyčleněná území byla navracena k civilnímu využití (MMR ČR, 2013).

3.6 Regionální disparity

Výraz *disparita* pochází z latinského slova *disparita(u)s*, jež v překladu znamená *rozdělený*. Obdobný význam pak mají nerovnost, rozdílnost, různost atd. (Drápela, 2011). Mezinárodní organizace práce (ILO, 2009) definuje regionální disparity jako rozdíly mezi ekonomickým výkonem a blahobytem mezi zeměmi a regiony. Kutscherauer a kol. (2010) charakterizují regionální disparity jako neopodstatněné rozdíly v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů. Molle (2007) tvrdí, že hlavní osou, ze které vycházejí politiky EU, je otázka soudržnosti a nedostatku soudržnosti a tím se určuje velikost disparit. Územní disparity pak vnímají jako odraz silných nerovností ve vybavenosti území faktory konkurenceschopnosti. Vznikají tak rozdíly mezi periferií a centrem, a to zejména v koncentrací obyvatelstva, bohatství, v dopravě, energii, telekomunikacích a v informační společnosti, či ve výzkumu a inovacích.

Příčiny vzniku regionálních disparit jsou různé, od přírodních jevů až po lidskou činnost či politické vlivy. Klaasen a Vanhove (1987) rozlišují faktory regionálních disparit:

- primární – nízká mobilita pracovních sil a kapitálu, geografické faktory jsou charakteristické vysokými dopravními náklady, dále omezené přírodní zdroje, ekonomická struktura regionů a politická rozhodnutí,

- sekundární – vnější ekonomika, demografický stav, rigidita nákladů a cen, přitažlivost prostředí,
- ostatní – nízká inovační výkonnost, rozvoj sektoru služeb spíše v centrech.

Možnosti řešení regionálních disparit se liší v závislosti na konkrétních podmínkách v daném území. Tradiční přístup regionální politiky pohlíží na regionální disparity převážně jako na negativní jev se snahou o jeho snižování. Vinturka (2007) však zmiňuje i význam pozitivních disparit, kdy rozdílnost regionů vede k jejich jedinečnosti, nalezení silných stránek a schopnosti efektivně se odlišit od ostatních.

3.7 Indikátory regionálního rozvoje

Existuje řada přístupů pro hodnocení regionálních disparit, sledují se rozdíly v jednotlivých ukazatelích a jejich vývoj a rozdíly v čase. Mezi konkrétní metody hodnocení regionálních disparit řadí Tuleja (2008) např. metodu meziregionální komparace, která je založená na srovnávání struktur jednotlivých regionů, ale také na srovnání vybraných sociálních, ekonomických a environmentálních charakteristik regionů, které poukazují na možné územní disparity. Výstupem této metody jsou regionální analýzy, v nichž jsou regionální disparity slovně okomentovány a hodnoceny. Mezi další známé a běžně používané metody patří také metoda využívající Geografický informační portál, míra variability či vícerozměrné statistické metody (např. shluková, diskriminační, faktorová analýza a metoda hlavních komponent). Při hodnocení rozvoje jednotlivých regionů je potřeba vytvořit takové indikátory, které by dokázaly indikovat skutečný rozvoj regionu. Svatošová a kol. (2005) dělí tyto ukazatele do několika skupin:

- ukazatele vykazující stabilitu – minimální změny v čase (rozloha území atd.),
- ukazatele vykazující variabilitu – proměnlivost regionů v čase, při meziregionálním srovnání ve stejném období,
- vymezené oblasti sledování – tematické oblasti, které mají význam pro sledování rozvoje regionů.

Identifikace rozvojových, resp. nerozvojových znaků územních jednotek, tak vyplývá dle SRR ČR (2013) ze tří rovnocenných sektorů (ne všechny jsou v této práci využity):

- **sociálně ekonomický potenciál jednotky** (pro účely této práce měřený ve srovnání s průměrem JMK): koncentrace osídlení, resp. populační velikost, míra registrované nezaměstnanosti, počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel a roční daňové příjmy na jednoho obyvatele,
- **polohový potenciál jednotky** – vztažený k centrům osídlení a hlavním dopravním cestám,
- **dynamika vývoje jednotky v určitém aktuálním období** (pro účely této práce období 2005 až 2015): index vývoje počtu obyvatel, přírůstek/úbytek míry registrované nezaměstnanosti, index vývoje počtu podnikatelských subjektů a počet dokončených bytů.

3.7.1 Demografické ukazatele

Demografické ukazatele jsou vnímány jako významné činitele socioekonomického rozvoje regionu. Za nejdůležitější z indikátorů jsou považovány zejména věková a vzdělanostní struktura obyvatelstva. Žíték a Klímová (2008) poukazují na příjmové rozdíly mezi obyvateli, v jejichž důsledku roste počet obyvatel, kteří jsou odkázáni na pomoc společnosti. V periferních oblastech s nízkou kvalitou života tak dochází k sociální deprivaci a následnému sociálnímu vyloučení.

Z hlediska rozvoje regionu hrají velmi důležitou roli lidské zdroje, jež jsou v rámci republiky rozmístěny s ohledem na kvalitu a kvantitu pracovních příležitostí. Nejvyšší kvalita lidského kapitálu je soustředěna v metropolitních oblastech, které poskytují reálné uplatnění na pracovním trhu. Významným ukazatelem je i index šedého zatížení (případně index ekonomického zatížení), jež ukazuje, jak je produktivní generace zatížena péčí o nejstarší generace (Langhamrová, 2007). Co se týče pohybu obyvatelstva, je pak nejvýznamnějším demografickým ukazatelem migrace obyvatelstva, která do jisté míry ovlivňuje celkový počet obyvatelstva, pracovní sílu a další ekonomické a sociální struktury (Toušek a kol., 2008).

Ze SRR ČR (2013) plyne, že se v posledních letech začala prohlubovat prostorová diferenciací hlavních indikátorů demografického vývoje v důsledku širších sociálně ekonomických a prostorových změn. Hlavní příčinou změn v územním rozložení obyvatelstva je migrace a je pravděpodobné, že tento trend bude dále sílit. Velmi negativní důsledky pro demografický vývoj v případě prohloubení stávajících disparit může mít do budoucna vylidňování prostoru severní, střední a východní Moravy a rovněž rozšiřující se periferní oblasti státu při hranicích.

Významným aktuálním tématem je stárnutí populace. Hlavní příčinou stárnutí obyvatelstva je kombinace dvou faktorů – prodlužování střední délky života (a následný růst podílu osob v postproduktivním věku) a stagnace počtu narozených dětí (Roubíček, 1997). Stárnutí se projevuje zejména ve velkých městech a v periferních oblastech (včetně vnitřních periferií). Kvantitativně je vyjádřeno obvykle pomocí indexu stárání, ale pro účely práce je zde zkoumán i index ekonomického zatížení či indexy závislosti, jež mají mnohdy větší vypovídající hodnotu (podrobněji rozepsáno v kapitole Metodika a zdroje dat).

3.7.2 Socioekonomické ukazatele

Důležitým ukazatelem vývoje ekonomiky je hrubý národní produkt (HPD), který zachycuje hodnotu produkovaných statků a služeb ve všech odvětvích na určitém území (stát, region) za určité období. Dalším významným faktorem je míra ekonomické aktivity, případně intenzita výskytu podnikatelských subjektů v daném regionu či obci. Vysokou vypovídající hodnotu připisuje Sucháček (2005) dlouhodobé nezaměstnanosti a jejímu destruktivnímu dopadu na rozvojové faktory regionů, které se projevují chátráním lidských zdrojů a stagnací či úpadkem území. Dlouhodobé ekonomické

zaostávání regionu lze přičítat nedostatečné kapacitě vnitřních zdrojů. Výrazným ekonomickým dopadem nezaměstnanosti je migrace, kdy i na regionální úrovni lze pozorovat rostoucí trend stěhování a vyjížděky za prací. Důsledkem tak může být odliv kvalifikovaných pracovníků do jiných regionů a s tím spojené demografické změny (Baštýř, 2005). Nezaměstnanost může mít i sociální důsledky, které představují dopad na celkovou sociální situaci nezaměstnaného jedince a jeho společenský život.

Trh práce se dlouhodobě vyznačuje výraznou regionální diferenciací zejména z hlediska míry nezaměstnanosti, která byla neočekávaně zmírněna v období hospodářské krize (2008–2010), ale v současnosti s pokračující stagnací české ekonomiky se disparitní tendence začínají opět zvyšovat. Z hlediska ekonomické výkonnosti se projevuje bipolarita území státu dána dominantním postavením Prahy, jako jednoho z pólů evropského rozvoje, a ostatními částmi republiky. Dochází také k prohlubování rozdílů na úrovni menších územních celků, např. ORP. Významným faktorem determinujícím stabilitu vývoje prostorové struktury zejména na mikroúrovni je diverzita ekonomické základny a velikostní struktura firem (MMR ČR, 2013).

Dle Wokouna (2008) lze považovat za výrazný faktor rozvoje regionů také konkurenceschopnost. Regiony, města a obce spolu soutěží při vytváření, získávání, udržení a podporování ekonomických subjektů. Ty stabilizují, či generují nová pracovní místa, nové příležitosti, což má zásadní vliv na prosperitu, blahobyt a životní úroveň regionů a obcí. Capello a Nijkamp (2009) tvrdí, že místní specifika regionů a jejich aktiva jsou strategické faktory, na nichž je postavena konkurenceschopnost jednotlivých regionů.

3.8 Periferie

Významným pojmem v této diplomové práci je vnitřní periferie. Pro správné pochopení tohoto výrazu je nutné objasnit význam slova periferie a s ním související pojmy a problematiku. Periferie by se dala charakterizovat jako oblast s nízkou hustotou zalidnění, vysokou nezaměstnaností, nízkou dostupností základních služeb jako jsou například školy, zdravotní zařízení, obchody apod., ale také demografickým stárnutím populace. V rámci polarizace prostoru je periferie vnímána jako území nedostatečně integrované do v daném místě a čase dominujících struktur, procesů a systémů (Havlíček a kol., 2005). Opakem periferie je potom jádro, jež má přesně protikladné vlastnosti. Drápela (2011) definuje periferie jako okrajová území z hlediska geografické polohy, která díky své nízké atraktivitě oproti centrům (jádrům) vykazují negativní ekonomické a sociální indikátory. Pojem periferie lze tedy vnímat různě a s tím souvisí problém při výběru relevantních ukazatelů. Proto je nutné používat obecně platné ukazatele. Stupeň perifernosti zkoumaného území, nebo dokonce pouze označení, zda se jedná o periferii či nikoliv, záleží na zvoleném měřítku pohledu a na porovnání s úrovní krajů (Novotná, 2005).

Důležité je zmínit i pojem marginální oblast, jež je v podstatě periferie s mnohem hlubšími problémy. Je to oblast úplně vyloučená a k jejímu zapojení je potřeba zásah zvenčí (Havlíček a kol., 2005). Drápela (2011) definuje marginální oblasti jako území, která jsou díky svým specifickým podmínkám či historickému vývoji natolik neatraktivní pro dlouhodobý pobyt obyvatel, že se postupně vylidňují. Na základě subjektivního názoru obyvatel, kteří odmítají v takové lokalitě bydlet, tato území zákonitě stagnují či dokonce upadají. To ovšem neznamená, že tyto oblasti nejsou pro obyvatele atraktivní z hlediska cestovního ruchu (Vaishar, 2000). Lidi žijící v periferiích mají blízký vztah k sobě navzájem, ale i ke svému prostředí. Pokud se obyvatelé stěhují z periferních oblastí, tak nejčastěji do sousední obce či nejbližšího malého města. Typické je mezigenerační bydlení rodin ve společném domě (dvougenerační domy). Čím menší je obec a čím méně má obyvatel, tím je pravděpodobnější, že se zde nachází stavby sloužící jako druhé bydlení, jako např. chaty či chalupy (Abramuszkinová a kol., 2009).

Výzkum periferních oblastí se u nás začal rozvíjet od konce 80. let 20. století. Nevznikají však jen práce teoretické, ale postupně dochází i k praktickému využití poznatků a jejich aplikace na území ČR se snahou periferní území přímo vymezit. Musil (1988) definuje periferní území jako území, jež vyžadují speciální péči státu v oblasti ekonomické a sociální. V ČR je perifernost dvojího typu. Jedná se o vnější (příhraniční) periferie a vnitřní periferie. Vznikly a rozvíjely se rozdílnými způsoby a mají tak mnoho odlišných podob. Rozmístění periferních oblastí v pohraničí závisí na mnoha faktorech, které působily v minulosti a působí i v současnosti. Největší vliv na perifernost měla poloha při „železné oponě“, při hranicích se státy s podobným politickým a ekonomickým vývojem, dále také míra industrializace, odsun Němců, následné dosídlování, reliéf a jeho dostupnost. Na periferní oblasti v pohraničí tedy působí hraniční efekt, který se projevuje výhradně v této specifické oblasti, působí zde jiné faktory než ve vnitrozemí, a proto jsou vnitřní a vnější periferie odlišné. Společnými prvky příhraničních oblastí jsou např. vyšší lesnatost, nedostatečná infrastruktura a nižší ekonomická aktivita. Nicméně české pohraničí je různorodé, což je ovlivněno zejména sousedstvím s určitým státem, stupněm životní úrovně sousední země, jazykovou bariérou nebo blízkostí, hustotou osídlení a sídelní strukturou, i tím, zda existuje dostatek hraničních přechodů (Jeřábek a kol, 2004).

Vnitřní periferie vznikaly již ve středověku, v novověku je to zejména v době industrializace, přesunem obyvatel do měst a vývojem infrastruktury. Podle Mülera a Musila (2008) je převážná část vnitřních periferií při hranici krajů. Vnitřní periferie v ČR jsou poměrně rozsáhlá a souvislá území, která se nachází na okrajích spádových území metropolitních regionů a v menším rozsahu na okrajích spádových území regionálních středisek. Vymezení vnitřních periferií bylo přelomové, neboť doposud byly zkoumány hlavně tradiční periferní oblasti, jako při hranicích státu. Jedním z možných důvodů, proč nebyly vnitřní periferie studovány dříve, může být fakt, že do

té doby bylo na regiony pohlíženo z hlediska celých okresů, čímž se většina okresu díky svým městům (jádrům) dostala nad stanovenou hranici perifernosti.

V současné době napomáhá začlenění periferních oblastí do systému rozvoj moderních informačních technologií, které umožňují tzv. „home office“ (práce z domova). Kvalitní internetové připojení, zejména v marginálních oblastech, zvyšuje komunikační a informační kvalitu života obyvatel a pomáhá udržet úroveň inteligence občanů. Informační technologie tak mohou do určité míry pomoci překonat vzdálenost a nevýhody vyplývající z geografické polohy a tím srovnat rozdíly mezi oblastmi. Tento způsob řešení však není dostačující, a proto je důležité rozvíjet i další faktory jako lidské zdroje, inovační procesy v ekonomice, kvalita života obyvatel a životního prostředí a spolupráce obcí (Reinöhllová, 2005).

3.9 Znaky a problémy periferních oblastí

Jak již bylo nastíněno v předchozím textu, pojem periferie může být charakterizován různě. Lze tedy vymezit několik typů s různými specifiky, proto oblast označená jako periferní nemusí mít všechny uvedené znaky. Záleží především na podstatě vzniku periferie, kdy některé znaky jsou spíše příčinami vzniku, jiné jsou průvodními jevy nebo i následky (Marada, 2001). Vliv na vývoj v jednotlivých oblastech má také historie ČR a její rozvoj. Slučování a rozlučování obcí během několika posledních desetiletí způsobuje vytváření nebo zanikání periferií. Růst oblastí na okraji větších měst, kdy se z příměstských obcí stávají městské části (suburbanizace), není v poslední době nijak výjimečný. S tím souvisí i skutečnost, že je v současnosti typické oddělovat bydliště a pracoviště, ale obyvatelé mají stále vazbu k městu. Opačný význam suburbanizace má pojem kontraurbanizace, při níž probíhá migrace z města do vzdáleného okolí, a obyvatelé nemají takřka žádné stálé vazby na přilehlé město. Možným řešením problémů vnitřních periferií by mohla být právě zmíněná kontraurbanizace (Šimon, 2011).

Vnější periferie, tedy oblasti při hranicích státu, mají nevýhodnou polohu vůči hlavním centrům osídlení a navíc má české pohraničí složitější fyzicko-geografické podmínky. Teprve v posledních letech díky vstupu do Shengenského prostoru a podpoře příhraniční spolupráce z fondů EU, dochází k odbourávání bariér rozvoje tohoto specifického území (Chromý, 2000). Naproti tomu vnitřní periferie leží v poměrně stabilním prostoru, ale díky přirozenému vývoji sídelního systému se nachází někde mezi rozvojovými centry a ne v jejich blízkosti. Při určování vnitrostátních administrativních hranic tyto oblasti podléhají rozhodnutí, ke kterému centru se připojit, přičemž toto rozhodnutí není v jejich pravomoci a tak může nastat situace, že dvě sousední obce, které mají podobné sociokulturní prostředí, se rozdělí a každá bude spadat do pod jinou administrativní jednotku a podléhat jejím záměrům. Může také nastat situace přeskupení regionálního členění a nové ustanovení, kdy obec náhle spadá pod jiné administrativní centrum (Havlíček a Chromý, 2001).

Mohou existovat také různé faktory perifernosti, jež se mohou postupem času měnit a působit s různou intenzitou v závislosti na prostoru, velikosti územních jednotek a čase. Novotná (2005) dělí tyto faktory na objektivní a subjektivní a na hlavní (zásadním způsobem se podílejí na perifernosti určitého území) a doplňkové (perifernost území buď prohlubují, nebo naopak).

Vymezení periferií by mělo být založeno na indikátorech, které vycházejí ze skupin znaků, jež se obvykle v periferiích vyskytují. Havlíček a kol. (2005) uvádí následující aspekty perifernosti:

- fyzicko-geografické (členitost terénu, klima, nadmořská výška, atd.),
- geometrické (vzdálenost od centra, geografická poloha, atd.),
- ekonomické (HDP na obyvatele, výše mezd, nezaměstnanost atd.),
- sociálně-demografické (vzdělání, věk, pohlaví, náboženská příslušnost, atd.),
- ekologické (znečištění ŽP, poškození lesů, zemědělská půda, emise, atd.),
- kulturní (etnicita, zvyky, tradice, atd.),
- náboženské,
- politické (administrativní uspořádání, míra autonomie, nezávislosti atd.).

Výše uvedené charakteristiky jsou chápány jako jevy, jež se obvykle v periferních oblastech vyskytují, ale jejich přítomnost nemusí nutně znamenat, že je toto území automaticky periferní.

3.9.1 Geografické faktory

Jednou z nejvýznamnějších charakteristik periferie je vzdálenost od hlavních center rozvoje nebo od dopravních tepen. Dobrá dopravní dostupnost je pro rozvoj území velmi důležitá. Absence rozvojového centra (tzv. jádra) a špatná dopravní dostupnost jsou příčinou vzniku periferií, ale také způsobují, že oblast periferní zůstává. Naopak území, které leží v blízkosti rozvojového centra, od něj může snadno přijímat pozitivní signály a pokrok. Vnitřní periferie jsou pak typické blízkostí administrativních hranic, bývají relativně daleko od regionálního centra a navíc leží na pomezí dvou regionů, takže obce mohou spadat pod různá regionální centra (Váně, 2012). Periferní území často vykazuje vysoký podíl primárního sektoru na celkové ekonomice regionu. Charakteristický je rychlý rozvoj obcí v blízkosti vodních toků či pomalý a stagnující rozvoj odlehlého a hornatého terénu se špatnou dostupností. Tyto geografické faktory jsou považovány spíše za příčinu polarizace prostoru na jádro a periferie, později pak nastupují faktory sociální a ekonomické (Marada, 2001).

Kubeš a Kraft (2011) vymezují na základě polohy tyto typy periferií:

- pohraniční (velká vzdálenost od centra, bariéra rozvoje),
- mezikrajské (leží při administrativních hranicích kraje),
- vnitrokrajské (leží na okrajích správních obvodů obcí s rozšířenou působností).

3.9.2 Obyvatelstvo

Častým znakem periferie bývá intenzita osídlení oblasti vyjádřená indikátorem hustoty obyvatelstva (Opluštilová, 2010). Hustota obyvatel bývá považována za jeden z hlavních znaků vymezení venkova, případně periferních oblastí. Hustota obyvatel vztahovaná k rozloze zastavěného území se liší od hustoty obyvatel v katastrální výměře obce. Větší vypovídací hodnotu má, pokud se počet obyvatel vztáhne k zastavěné ploše. Dá se tak odvodit, zda se v obci vyskytují spíše vícepatrové bytové domy (vertikálnost zástavby), či spíše domy rodinné (horizontálnost zástavby). Pouze na základě hustoty obyvatel nelze stanovit perifernost, z důvodu snadné konstrukce však bývá často užívána jako jeden z hlavních parametrů zaostalosti území. Podstatně zajímavějším znakem je vývoj počtu obyvatel v čase, který je způsoben buď přirozenou měnou, nebo migrací. Přirozený úbytek obyvatel není typickým znakem pro periferie, jelikož jím trpí i rozvinutější oblasti. Naopak migrační saldo je jedním z nejuhodnějších ukazatelů perifernosti. Periferní oblasti často trpí úbytkem obyvatel v důsledku jejich stěhování, neboť pro obyvatele jsou tato území neatraktivní. V periferiích přebývá spíše větší podíl starších obyvatel, což ovlivňuje věkovou strukturu obce. S tím souvisí také nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatel. Periferní oblasti nenabízí mnoho pracovních příležitostí, stejně jako nedisponují školskými zařízeními, proto zde bývá vyšší procento lidí, kteří vyjíždějí do práce a školy za hranici obce (Illner, 1988).

3.9.3 Pracovní síla

Pro periferní oblast je charakteristický nejen vyšší podíl osob staršího věku, ale také vyšší podíl ekonomicky neaktivních osob. Je zde méně pracujících osob v důsledku kvalifikace místních občanů, složité dojížděky a nedostatku pracovních příležitostí. Lze tedy očekávat, že nezaměstnanost bude v periferních oblastech nadprůměrná. Ekonomická aktivita bývá v periferiích nízká, což souvisí s vyšším podílem starších osob, ale také s klesající snahou odrazených pracovníků hledat si nové místo za hranicemi obce. Průměrná mzda zaměstnaných osob bydlících v periferiích bývá často nižší, a to např. z důvodu nižší kvalifikace tamějších obyvatel (Illner, 1988). Obecně lze říci, že nižší míry nezaměstnanosti převládají v krajských městech a ostatních významných ekonomických střediscích a v okolí významných dopravních tahů. Naopak vysoké míry nezaměstnanosti dominují v příhraničních oblastech a ve vnitřních periferiích (MMR ČR, 2013).

3.9.4 Občanská vybavenost

Malé vesnické obce ve většině případů nedisponují prvky občanské vybavenosti, jako jsou pošta, škola, zdravotnická zařízení, vodovod, kanalizace a plyn. Tyto obce se tak jeví jako periferní, jelikož nedokážou zastávat některé funkce a uspokojovat potřeby občanů, což může vést až k migraci obyvatel do větších měst. Dalším znakem perifernosti může být i chudší vybavení domácností (např. nemají myčku nádobí, počítač apod.). Při vymezení periferie lze vycházet i z počtu podnikatelských subjektů přepočteno na 1 000 obyvatel. Pro podnikatele není výhodné umístit závody do

periferních oblastí, pokud nehledají levnou pracovní sílu. Jakožto území s nevýhodnou dopravní polohou a dostupností tak nejsou atraktivní pro investory, kteří své sídlo raději přesunou na území s vybudovanou infrastrukturou a s příhodnou zásobou lidského kapitálu (SLDB, 2011).

3.9.5 Bytový fond

Intenzita bytové výstavby odráží regionální rozdíly v životní úrovni a také migrační preference. Současně však výstavba také souvisí s celkovou ekonomickou situací. Pro občany není periferní území atraktivní a tak se odtud vystěhovávají a nechávají za sebou neobydlené domy, které často zejí prázdnotou a chátrají. Kromě vyššího podílu neobydlených bytů se na periférii může vyskytovat i více rekreačních objektů typu chalupy (Fialová, 2001). Naopak Musil (1988) uvádí, že podíl rekreačních objektů obecně nelze považovat za znak periferie, jelikož tyto oblasti nejsou příliš turisticky atraktivní. V periferních oblastech se proto očekává nízký podíl bytové výstavby a více strašících domů.

Musil a Müller (2008) ve svém výzkumu navrhli možná řešení problému periferních oblastí. Většina periferních oblastí jsou zemědělského charakteru a je potřeba se na ně zaměřit, aby nedocházelo k vyloučení obyvatel ze společenského života ostatních částí republiky, s tím souvisí i zachování určitého životního standardu. V periferních oblastech dochází k omezování spojů veřejné dopravy, čímž se zhoršuje přístup občanů ke službám, také k zániku maloobchodních prodejen, hospod, sportovních klubů, spolků atd., což ještě více umocňuje izolaci obyvatel. Dle těchto autorů by tedy mělo docházet k propojení sociální a regionální politiky a zaměřit se na rozvoj venkova. Regionální politika by měla vycházet z podmínek místního rozvoje, z kooperace subjektů na úrovni státu a konkrétních mikroregionů. Významné je i zapojení místních obyvatel na rozvoji příslušného území. Hlavním stimulem by měla být spolupráce obcí v periferních regionech, která může být podporována z fondů EU. Tato spolupráce by měla být zacílena na společné projekty v oblasti sociální a technické infrastruktury, ale zejména na zlepšování propojení s centrálními regiony (jádry) např. společnou veřejnou dopravou.

3.10 Periferní oblasti a rozvojový potenciál

Rozvojový potenciál odlišuje území postupně zaostávající a rozvíjející se a je určen mnoha specifiky a vztahy mezi různými faktory. Občas ale může k rozvoji či úpadku určité oblasti poskytnout impuls náhoda či neočekávaná událost. Váně (2012) vymezuje následující faktory rozvojového potenciálu:

- pozice v regionálním systému,
- makropolitická atraktivita,
- fyzicko-geografické podmínky,
- míra koncentrace obyvatelstva a funkcí.

V současné době se klade důraz také na tzv. „měkké“ socio-kulturní faktory, mezi něž patří kvalita lidského a sociálního kapitálu či míra aktivity aktérů a subjektů regionálního rozvoje (Jančák a kol., 2001). Účinek jednotlivých nástrojů regionální politiky závisí na zapojení klíčových aktérů a subjektů do lokálních sítí, v opačném případě nemůže být rozvojový potenciál plně využit. Území, jež vykazují nedostatečnou kvalitu rozvojového potenciálu, jsou území periferní nebo alespoň směřují k tomu, aby se jimi stala. Z toho plyne, že na základě rozvojového potenciálu lze předpovídat, jak na tom území bude v nadcházejícím období.

Veselý (2008) definuje rozvojový potenciál jako souhrn zdrojů, které má společnost k dispozici a které lze využít k produkci sociálního a ekonomického blahobytu a ke zlepšování kvality života. Každý region má specifický a jedinečný soubor rozvojových charakteristik, jež se nazývá vnitřní rozvojový potenciál. Je to soubor přírodního, kulturního, lidského a sociálního kapitálu. Rozvoji regionu napomáhají vnější rozvojové impulsy a právě aktivace vnitřního rozvojového potenciálu je klíčem k rozvoji regionu. Rozvojový potenciál a jeho využití posléze dělí regiony na úspěšné a neúspěšné, respektive jádra a periferie. V současnosti jsou proto lidský a sociální kapitál hlavním faktorem nerovnoměrnosti regionálního rozvoje (Blažek a Netrdová, 2012).

Kubeš a Kraft (2011) poukazují na populační stabilitu území, která se vyznačuje stabilním či mírně rostoucím počtem obyvatel, příznivou hodnotou indexu stáří, nízkou nezaměstnaností a vysokou vzdělaností. Protipólem je pak populační nestabilita. Tito autoři vymezují sociálně nestabilní území na základě sedmi ukazatelů, mezi něž patří vývoj počtu obyvatel, podíl starších osob a dětí, nezaměstnanost, vzdělanost a intenzita výstavby. Migrační saldo a intenzita výstavby ukazují zájem obyvatel o území a jsou tedy dobrým parametrem při určování periferií. V jejich práci je zmíněn také pojem sociální exkluze, neboli vyloučení. Pro potřeby zkoumání periferií je důležitá prostorově podmíněná sociální exkluze, která slouží pro vysvětlení populační nestability, a tak přispívá k pochopení problémů území, což lze využít při tvorbě regionální politiky. Prostorové vyloučení se týká obyvatel žijících v obcích se ztíženým přístupem do centra, což může být způsobeno nedostatečnou dopravní infrastrukturou, veřejnou dopravou nebo geografickými podmínkami (Kubeš a Kraft, 2011).

Jako potenciální řešení problémů periferních území je možnost aktivizace vnitřního potenciálu území, např. aplikací vhodných nástrojů regionální politiky. Jednou z možností je i využití dotační příležitosti či jiné formy finanční podpory rozvoje kapitálu. Jedná se zejména o programy rozvoje venkova, či méně příznivých oblastí, podporu vzdělávání, sociální péče apod. (MMR ČR, 2013). Pokud bude vnitřní rozvojový potenciál podporován správně, mohou se periferní oblasti ze svého znevýhodněného postavení časem vymanit. Je tedy důležité rozvíjet a podporovat lidský a sociální kapitál v území a vzájemnou spolupráci obcí, regionů a lidí.

4 Metodika a zdroje dat

Teoretická část práce se opírá o odbornou literaturu a popisuje regionální rozvoj a s tím související pojmy se zaměřením na problematiku periferních oblastí. Hlavní metodou využitou v této části práce je literární rešerše. Použité zdroje jsou převážně psané v českém jazyce, jelikož je žádoucí, aby poznatky v nich obsažené byly aplikovatelné na české území. Pomocí analýzy dosavadních výzkumů a informací z nich získaných bude možné navrhnout opatření pro konkrétní oblasti, jež jsou v této práci charakterizovány.

Výpočet souhrnného disparitního indexu vychází z metodiky vytvořené společností pro regionální ekonomické poradenství (GaREP, spol. s.r.o.). Další z použitých metod je metoda komparativní, díky které lze porovnat různě velké územní celky na základě vybraných a zobecněných charakteristik, z čehož pak budou vyvozeny konkrétní závěry a doporučení. Komparace je základní metodou hodnocení, srovnávací metody lze využít jak při získávání poznatků, tak při jejich zpracovávání (Lorenc, 2013). Hlavní územní jednotkou pro porovnání byl JMK a základním srovnávaným obdobím bylo rozmezí let 2005 až 2015. Pro znázornění územních rozdílů byla použita metoda kartogramu a kartodiagramu v programu ArcGIS.

Stěžejním zdrojem informací a dat pro zpracování praktické části této diplomové práce byla veřejně dostupná evidence na webových stránkách Českého statistického úřadu (ČSÚ) a integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV). Data týkající se nezaměstnanosti byla vzata ze *Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska za SO ORP v jednotlivých letech*. Výjimku tvoří rok 2012, za který nejsou data k dispozici z důvodu změny evidenčního systému na úřadech práce a změny metodiky výpočtu míry nezaměstnanosti. Údaje za JMK a jednotlivá SO ORP vychází z dat *Demografické ročenky správních obvodů obcí s rozšířenou působností (2005–2015)*. Veškerá potřebná data pak byla upravována, tříděna a hodnocena nástroji dostupnými v programu Excel 2007 ze souboru Microsoft Office.

4.1 Stav obyvatelstva

Stav obyvatelstva patří mezi základní demografické charakteristiky a udává počet obyvatel k určitému časovému okamžiku. Stav obyvatelstva je specifikován dle rozhodného časového okamžiku, území, případně dalšími charakteristikami (pohlaví, věk, rodinný stav apod.; ČSÚ, 2016).

Z hlediska časového okamžiku, ke kterému je počet obyvatel zjištěn, rozlišujeme (ČSÚ, 2016):

- počáteční stav obyvatelstva – počet obyvatel daného území na začátku sledovaného období, nejčastěji kalendářního roku (ale i pololetí, čtvrtletí, měsíce);
- koncový stav obyvatelstva – počet obyvatel daného území v okamžiku, kterým končí stanovené období, u kalendářního roku je to k 31.12. daného roku, zpravidla bývá shodný s počátečním stavem obyvatelstva následujícího období;

- střední stav obyvatelstva – počet obyvatel daného území v okamžiku, který byl zvolen za střed sledovaného období, v ČR je za střední stav v kalendářním roce považován přelom z půlnoci 30.6. na 1.7. sledovaného roku. Tento ukazatel je využíván nejen pro výpočet demografických ukazatelů, ale např. i ekonomické statistiky (HDP atd.). Při přepočtu ukazatelů na 1 000 obyvatel (resp. 1 obyvatele) se zásadně vychází ze středního stavu. Klufová a Poláková (2010) uvádí výpočet podle vzorce:

$$\bar{S}_t = \frac{S_{t-1} + S_t}{2},$$

kde S_t – koncový stav obyvatelstva v roce t

S_{t-1} – koncový stav obyvatelstva v roce $t-1$ (v předešlém roce).

4.2 Pohyb obyvatelstva

Stav obyvatelstva daného území se časem mění, a to jak ve svém počtu, tak struktuře. Iniciátory pohybu jsou demografické události, které obyvatelé během roku podstupují (ČSÚ, 2016). Pro účely této práce se zde budeme soustředit převážně na přírůstkovost/úbytkovost obyvatelstva a složky s tím související (přirozený, migrační a celkový přírůstek/úbytek). Stěhování (migrace) znamená změnu trvalého bydliště či dlouhodobého pobytu osoby za hranicemi určité územní jednotky. Dělí se na stěhování vnitřní (v rámci území ČR) a zahraniční. Vybrané ukazatele pohybu obyvatel jsou vyjádřeny v podobě (Klufová a Poláková, 2010):

Přirozený přírůstek vyjadřuje rozdíl počtu narozených a zemřelých:

$$PP_t = N_t - M_t.$$

Hrubá míra přirozeného přírůstku je absolutní míra přirozeného přírůstku na 1 000 obyvatel středního stavu (v ‰):

$$hmpp_t = \frac{PP_t}{\bar{S}_t} * 1\,000.$$

Migrační přírůstek (migrační saldo) vyjadřuje rozdíl mezi počtem přistěhovalých (I) a vystěhovalých (E) v čase t :

$$MS_t = I_t - E_t$$

Hrubá míra migračního salda je přepočet migračního přírůstku na 1 000 obyvatel středního stavu (v ‰):

$$mms_t = \frac{I_t - E_t}{\bar{S}_t} * 1\,000.$$

Celkový přírůstek vyjadřuje součet přirozeného a migračního přírůstku:

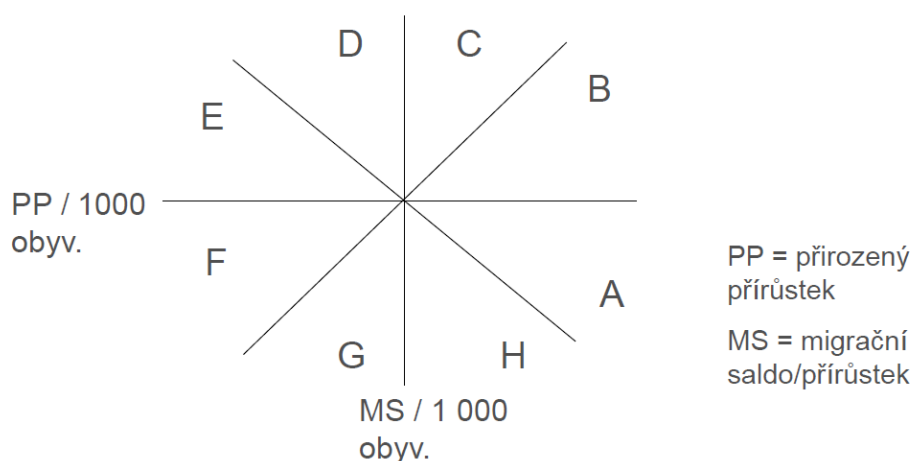
$$CP_t = N_t - M_t + I_t - E_t.$$

Hrubá míra celkového přírůstku pak představuje jeho přepočtení na 1 000 obyvatel středního stavu (v ‰):

$$hmcp = \frac{N_t - M_t + I_t - E_t}{\bar{S}_t} * 1\,000.$$

4.2.1 Webbův diagram

Webbův diagram je vhodnou metodou při hodnocení přirozeného a mechanického pohybu obyvatelstva. Jedná se o bodový XY graf, kde je na vertikální ose vynesena hrubá míra migračního salda a na ose horizontální hrubá míra přirozeného přírůstku. Každá regionální jednotka je v grafu vyznačena jako bod, jehož souřadnice tvoří bilanci mezi přirozeným a migračním přírůstkem. Pomocí úhlopříček je graf rozdělen do osmi sektorů, které jsou značeny písmeny A až H. Toušek a kol. (2008) stanovili následující model Webbova diagramu:

Označení sektorů je následující:

- v sektorech A a B převažuje přirozený přírůstek,
- v sektorech C a D převažuje migrační přírůstek,
- v sektorech E a F převažuje přirozený úbytek,
- v sektorech G a H převažuje migrační úbytek.

Dle rozložení jednotlivých bodů v sektorech lze určit, jak si dané území stojí z hlediska populačních změn, jak se situace vyvíjela v čase a rovněž případně i odvodit celkový přírůstek a úbytek obyvatel.

4.3 Demografické a socioekonomické ukazatele

Demografické stárnutí je proces, při němž se postupně mění věková struktura obyvatelstva. Tento proces lze charakterizovat pomocí indexu stáří, indexů závislosti a indexu ekonomického zatížení. Socioekonomické ukazatele pak v této práci představují míra podnikatelské aktivity a míra nezaměstnanosti.

4.3.1 Index stáří

Index stáří, neboli Sauvyho index, charakterizuje proces demografického stárnutí a udává podíl seniorů na 100 dětí v dané populaci. Pokud výsledná hodnota indexu stáří přesahuje 100 %, pak v populaci převažuje podíl starších osob nad dětskou složkou obyvatel, jestliže je hodnota nižší než 100 %, potom převažuje podíl dětské složky nad postproduktivní. Minimální hodnota tohoto ukazatele se ze socioekonomického hlediska jeví jako optimální (Koschin, 2005).

Index stáří (v %) je vyjádřen vzorcem:

$$iXS = \frac{III_{bg}}{I_{bg}}$$

kde I_{bg} je první biologické generace (dětská složka populace 0–14 let) a III_{bg} je třetí biologická generace (postproduktivní složka populace 65 a více let).

4.3.2 Index ekonomického zatížení

Index ekonomického zatížení neboli index hospodářského zatížení vypovídá o poměru počtu seniorů a dětí k počtu obyvatel v ekonomicky aktivním věku. Pro výpočet ukazatelů ekonomického zatížení a závislosti je nezbytné vymezit tři ekonomické generace (Klufová a Poláková, 2010):

- I. ekonomická generace – předproduktivní (dětská) složka – 0 až 14 let,
- II. ekonomická generace – produktivní (ekonomicky aktivní) složka – 15 až 64 let,
- III. ekonomická generace – poproduktivní (postproduktivní) složka – 65 a více let.

Index ekonomického zatížení (v %) je vyjádřen vzorcem:

$$IHZ = \frac{I_{eg} + II_{eg} + III_{eg}}{II_{eg}}$$

Čím nižší vyjde hodnota indexu, tím příznivější je poměr mezi ekonomicky aktivní a neaktivní složkou obyvatel jak z pohledu věkové struktury, tak i z hlediska zátěže osob v produktivním věku. Tento indikátor souvisí s vývojem populační struktury, resp. s vývojem počtu obyvatel a s ekonomickým vývojem. Index hospodářského zatížení naznačuje možný vývoj počtu obyvatel území a vyhlídky pro rozvoj obce do budoucna (Koschin, 2005).

4.3.3 Index zeleného zatížení

Index zeleného zatížení neboli index ekonomické závislosti I vyjadřuje počet dětí ve věku 0–14 let na 100 osob ve věku 15–64. Odpovídá tak na otázku, kolik osob v předproduktivním věku musí teoreticky živit jeden pracující člověk (osoba v produktivním věku; Koschin, 2005).

Index ekonomické závislosti mladých (v %) je vyjádřen vzorcem:

$$IZm = \frac{I_{eg}}{II_{eg}}$$

4.3.4 Index šedého zatížení

Index šedého zatížení neboli index ekonomické závislosti II vyjadřuje počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64. V tomto případě se jedná o ekonomickou závislost postproduktivního obyvatelstva na ekonomicky aktivním obyvatelstvu dané populace (Klufová a Poláková, 2010).

Index ekonomické závislosti starých (v %) je vyjádřen vzorcem:

$$IZs = \frac{III_{eg}}{II_{eg}}$$

4.3.5 Míra podnikatelské aktivity

Míra podnikatelské aktivity udává podíl počtu podnikatelských subjektů k počtu trvale bydlících obyvatel vyjádřená v promilích. Tento ukazatel odhaluje nerovnoměrnost rozložení v rámci celého kraje (ČSÚ, 2014).

Míra ekonomické aktivity (v ‰) je vyjádřena vzorcem:

$$\text{míra podnikatelské aktivity} = \frac{\text{počet podnikatelských subjektů}}{\text{počet obyvatel}} * 1\,000.$$

4.3.6 Míra registrované nezaměstnanosti

Míra registrované nezaměstnanosti udává podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání na základě evidence pracovišť úřadů práce v ČR s pracovní silou, která zahrnuje jak zaměstnané, tak nezaměstnané osoby. Pracovní síla vyjadřuje součet počtu zaměstnaných, počtu dosažitelných uchazečů a počtu cizinců pracujících na území ČR. Dosažitelní uchazeči o zaměstnání jsou pak osoby, které mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa (ČSÚ, 2015).

Míra registrované nezaměstnanosti (v %) je vyjádřena vzorcem:

$$\text{míra registrované nezaměstnanosti} = \frac{\text{dosazitelní uchazeči o zaměstnání}}{\text{pracovní síla}}$$

Podle oficiální metodiky se míra registrované nezaměstnanosti na úrovni ČR, krajů a okresů počítá na základě výsledků výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Míra nezaměstnanosti v obcích, mikroregionech, SO ORP a POÚ se z důvodu nedostupnosti dat o zaměstnaných na úrovni těchto územních celků počítá na základě ekonomicky aktivního obyvatelstva (MPSV, 2016). V roce 2012 došlo ke změně ukazatele nezaměstnanosti v ČR. Nový ukazatel tzv. Podíl nezaměstnaných osob, vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob ze všech obyvatel v daném věku, zatímco dosavadní míra nezaměstnanosti poměřuje uchazeče o zaměstnání pouze k ekonomicky aktivním osobám. Důvodem bylo zejména to, že do té doby MPSV a ČSÚ zveřejňovaly výsledky dvou různých šetření o nezaměstnanosti a to způsobovalo nepřesné hodnoty a obtížnou interpretaci. Nový ukazatel je konzistentní pro všechny úrovně územní hierarchie, snadněji interpretovatelný a odstraňuje nesrovnalosti (ČSÚ a MPSV, 2012).

4.4 Statistické srovnávání demografických a ekonomických ukazatelů

Pro charakterizování změn, ke kterým došlo u vybraných veličin v čase, byly použity jednoduché indexy, a to bazický a řetězový index. Jednoduché indexy srovnávají dvě hodnoty téhož ukazatele, slouží při zkoumání vývoje určité veličiny v delším časovém období a jsou vyjádřeny v procentech (Hindls a kol., 2007).

Bazický index (se stálým základem) je relativní ukazatel, který porovnává hodnoty vždy s prvním údajem (pro účely této práce vždy s rokem 2005). Obecný vzorec je (v %):

$$b_T = \frac{x_T}{x_0}, b_T = r_1 r_2 r_3 \cdots r_i$$

Řetězový index (s pohyblivým základem) pak porovnává danou hodnotu s hodnotou předchozí. Obecný vzorec je (v %):

$$r_T = \frac{x_T}{x_{T-1}}$$

4.5 Územní disparity JMK

Pro vymezení územních disparit kraje je vhodné a dostačující použít zúžený okruh indikátorů, které poskytnou jasnou a přehlednou interpretaci výsledků o situaci hodnocených území. Volba klíčových indikátorů v této práci vychází z Programu rozvoje Jihomoravského kraje 2014–2017.

Klíčovými indikátory jsou:

- vývoj počtu obyvatel,
- index šedého zatížení/index stáří,
- počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel,
- míra nezaměstnanosti.

Indikátor indexu šedého zatížení, doplněný o indexy zeleného a ekonomického zatížení, úzce souvisí s indexem stáří a má často vyšší vypovídající hodnotu. Proto byl záměrně zvolen pro hodnocení územních disparit JMK a při charakteristice jednotlivých SO. Vhodnou prostorovou úrovní pro hodnocení rozdílů v rámci kraje jsou nižší územní jednotky jako SO ORP a SO POÚ. Ke zpracování indikátorů lze přistoupit různými způsoby. Pro účely této práce byla zvolena metoda identifikace vnitrokrajských rozdílů pomocí *souhrnného disparitního indexu*.

Postupové kroky se skládají z (Metodika GaREP, 2012):

- Normování indikátorů – přepočtení hodnot jednotlivých indikátorů na škále 0–100, kde 0 je přiřazena minimální hodnotě a 100 hodnotě maximální. Přepočtení se provádí podle vzorce:

$$x = \frac{x_i - x_{min}}{x_{max} - x_{min}} * 100,$$

kde x je normovaná hodnota indikátoru; x_i je hodnota indikátoru za daný SO ORP; x_{max} je maximální a x_{min} je minimální hodnota indikátorů ze všech SO ORP.

Pokud se však jedná o „negativní“ indikátor, tzn. takový, kde vyšší hodnoty znamenají nepříznivou situaci (např. index stáří, nezaměstnanost), pak se přiřazení hodnot 0 a 100 mění a tvar vzorce je:

$$x = \frac{x_{max} - x_i}{x_{max} - x_{min}} * 100,$$

kde x je normovaná hodnota indikátoru; x_i je hodnota indikátoru za daný SO ORP; x_{max} je maximální a x_{min} je minimální hodnota indikátorů ze všech SO ORP.

- Vytvoření souhrnného disparitního indexu jako průměru normovaných hodnot za každé z dílčích území.
- Kategorizace dílčích území podle percentilů hodnot na slabá, problémová, neutrální, rozvojová a silná.

4.6 Prostorová vizualizace

Metoda kartografické vizualizace disparit umožňuje srovnávat rozdíly vzniklé v prostoru i čase, slouží pro znázornění situace a míry problémovosti dílčích územních jednotek na úrovni JMK. K tomu slouží metoda kartogramu a kartodiagramu. V současnosti se mezi nejčastěji používané metody řadí právě metoda kartogramu, pomocí ní lze kvantitativně srovnávat jednotlivé dílčí územní celky. Podstata metody kartogramu je ve znázornění jevu v relativních hodnotách tak, aby byly dílčí územní jednotky srovnatelné. Proto musí být kvantitativní data přepočtena na jednotku plochy. Kartodiagram je mapový výstup, který slouží pro znázornění kvantity a hlavně zobrazení absolutních hodnot jevu. Lze uplatnit v oborech, které pracují s prostorovými daty, jako např. ekonomie, demografie, fyzická či humánní geografie atd. Základní podmínkou při tvorbě kartodiagramu je použití absolutních hodnot, které jsou zobrazeny proporcionálně a na gradované sestavené stupnici. Tato metoda je rovněž vhodným prostředkem při srovnávání konkrétních hodnot v dílčích územních jednotkách na mapě (Voženílek a Kaňok, 2011).

5 PRAKTICKÁ ČÁST

Aplikační část diplomové práce se skládá ze dvou klíčových kapitol. V první je zhodnoceno postavení vybraných SO ORP v rámci JMK na základě stanovených demografických a ekonomických ukazatelů v časovém období let 2005–2015. Druhá část pak specifikuje konkrétní znevýhodněné SO ORP, které byly na základě identifikace vnitrokrajských rozdílů zhodnoceny jako slabá území, a to dle záměrně vybraných ukazatelů za stejné časové období.

5.1 Postavení znevýhodněných SO ORP z hlediska vybraných ukazatelů v rámci JMK

V textu bude hodnoceno postavení znevýhodněných SO ORP (konkrétně SO ORP Hodonín, Kyjov, Moravský Krumlov a Veselí nad Moravou) z hlediska vybraných ukazatelů, které byly použity v metodice Programu rozvoje JMK (2014–2017) při hodnocení regionálních disparit. Konkrétně se jedná o ukazatele vývoje počtu obyvatelstva, indexu šedého zatížení a indexu stárí, míry podnikatelské aktivity a míry nezaměstnanosti, jež z globálního hlediska ovlivňují socioekonomickou situaci dané oblasti. Použita jsou data za jednotlivé SO ORP a také za JMK jako celek pro možnou komparaci výsledků.

5.1.1 Profil JMK

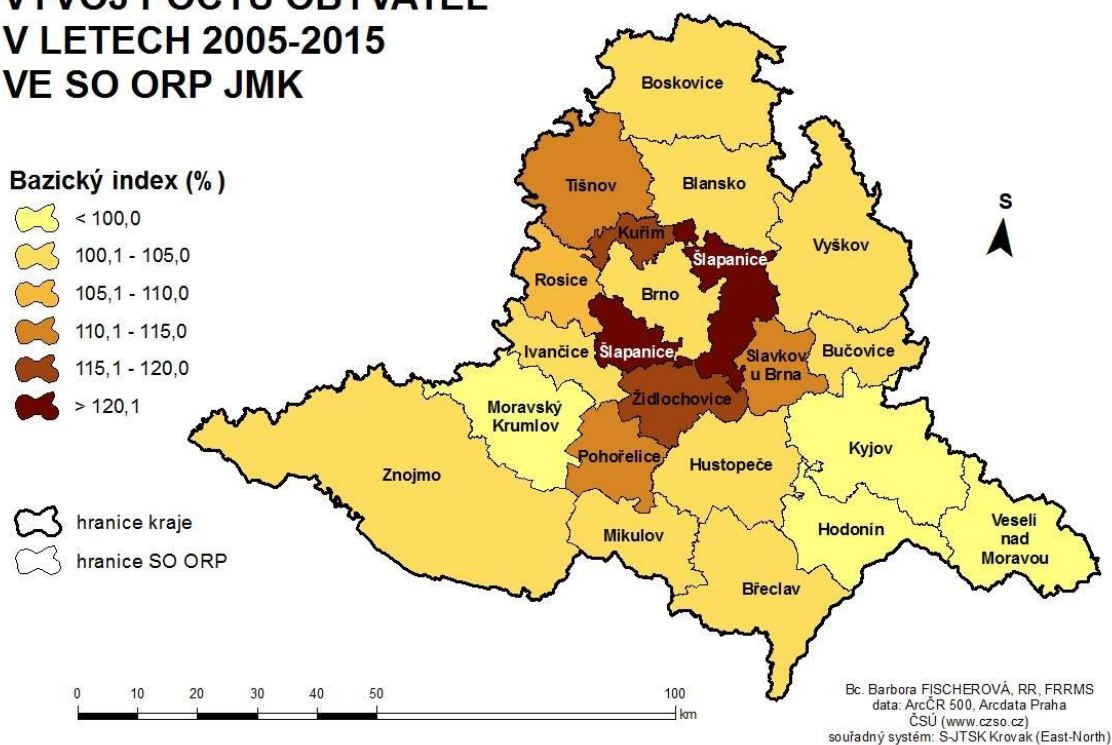
Svou rozlohou (7 195 km²) i počtem obyvatel (1 175 025 v roce 2015) je JMK čtvrtým největším krajem v ČR. Jeho území se člení na sedm okresů, 21 SO ORP a 673 obcí. Největší z měst je krajské město Brno, které je zároveň druhé největší město ČR. Z hlediska koncentrace obyvatel žije v moravské metropoli 32 % obyvatel kraje, zatímco v nejmenších obcích pouze 1,3 % (ČSÚ, 2016). Postavení Brna v hierarchii měst ČR má značný vliv na pozici celého kraje v mezikrajském ekonomickém i sociodemografickém srovnání.

V rámci krajů má JMK velmi dobré postavení a to především díky velikosti a významu města Brna, které vykazuje podobné charakteristiky jako hlavní město. Rozdíly v socioekonomickém postavení hlavního města JMK a periferními oblastmi v jižním pohraničí jsou však zásadní a je potřeba se jim věnovat. V dlouhodobém horizontu čelí JMK, stejně jako ostatní kraje v ČR, problému demografického stárnutí populace, který je v periferních oblastech umocněn emigrací mladých a vzdělaných obyvatel. Od roku 2008 se ve statistikách ČR projevují dopady světové hospodářské krize. JMK si však z hlediska ekonomických ukazatelů udržel přední pozice oproti ostatním krajům ČR. V oblasti spolupráce, především na mezinárodní úrovni, je JMK velmi aktivní. Uvnitř kraje se rozvíjí zejména spolupráce v rámci tzv. mikroregionů a místních akčních skupin (MAS). JMK je také velmi činný při realizaci projektů příhraniční spolupráce a v rámci operačních programů EU (Strategie rozvoje JMK 2020, 2012). JMK patří k regionům s významným ekonomickým potenciálem, HDP kraje tvoří asi desetinu HDP ČR. Z hlediska dopravy má JMK důležitou tranzitní funkci (ČSÚ, 2016).

5.1.2 Vývoj počtu obyvatel

Demografická struktura obyvatelstva má velký vliv na socioekonomickou pozici kraje v rámci ČR i EU. V současnosti je většina aktuálních problémů společných pro celou ČR nebo její specifické druhy území (demografické stárnutí, nízká porodnost, imigrace cizinců, proces suburbanizace aj.). Znalost stavu, vývojových trendů a regionálních specifik poskytuje možnost plánování v dlouhodobém horizontu, přípravu na možné změny a minimalizaci špatných rozhodnutí (Program rozvoje JMK 2014–2017, 2014).

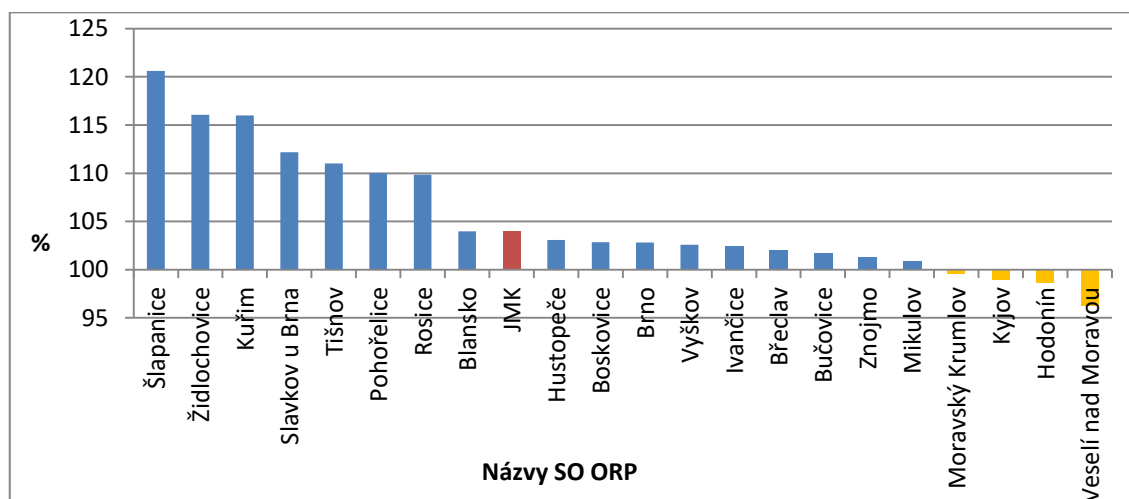
VÝVOJ POČTU OBYVATEL V LETECH 2005-2015 VE SO ORP JMK

Obrázek 1: Vývoj počtu obyvatel v letech 2005-2015 ve SO ORP JMK (v %), (Zdroj: ArcČR 500, Arcdata Praha, souřadný systém: S-JTSK Krovak (East-North), ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

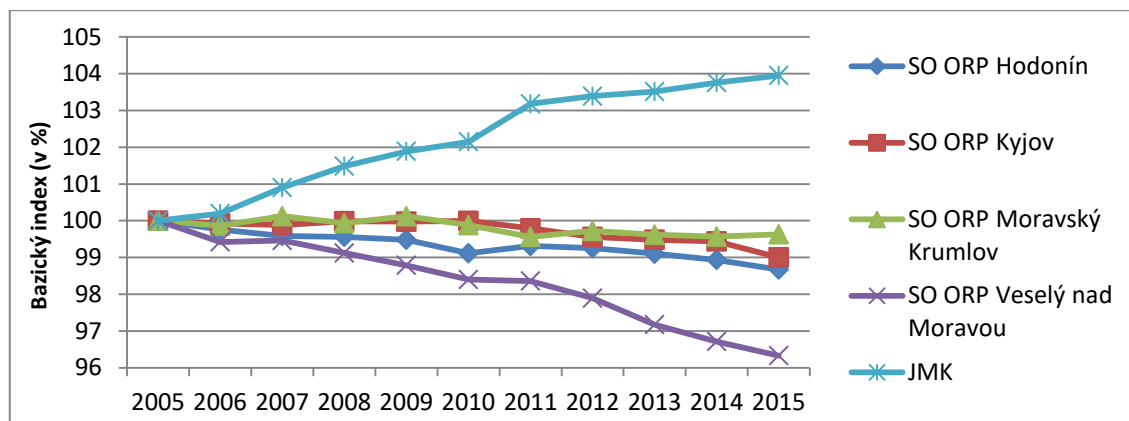
Vývoj počtu obyvatel je v rámci kraje diferencovaný a závislý na geografické poloze jednotlivých SO ORP JMK. Krajské město Brno se výrazně liší v počtu obyvatel oproti ostatním území JMK a je centrem rozvoje celého kraje. V roce 2015 zde žilo něco málo přes 377 tisíc obyvatel (Příloha 5), přesto však jeho SO nevykazuje nejlepší výsledky při hodnocení vývoje počtu obyvatel v letech 2005–2015. Tento vývoj lze pozorovat i v Praze a dalších velkých městech Evropy i ČR, kdy tato města ztrácejí obyvatelstvo a naopak přírůstek zaznamenává zázemí měst. Na základě bazického indexu došlo k nejvýraznějšímu růstu počtu obyvatel ve SO ORP Šlapanice, jež tvoří širší zázemí pro SO ORP Brno, což platí také pro SO ORP Kuřim a Židlochovice (Obr. 1). Je zde jasně patrný trend suburbanizace, kdy se velká část obyvatel stěhuje do obcí v zázemí města Brna jednak z důvodu dobré dopravní dostupnosti, rostoucí koncentraci levnější bytové výstavby či lepšímu stavu životního prostředí. SO ORP Šlapanice navíc navazuje na brněnskou průmyslovou zónu Černovická terasa s vysokým počtem zaměstnavatelů

a širokou škálou nabídky práce. S rostoucí vzdáleností od spádových oblastí je patrný pokles hodnoty počtu obyvatel. Populační úbytek zaznamenaly SO ORP Hodonín, Kyjov, Moravský Krumlov a Veselí nad Moravou (Graf 1). V těchto oblastech došlo k poklesu počtu obyvatel, což je způsobeno zejména periferním postavením území s obtížnou dostupností do regionálního centra Brna, ale také jeho nízkou atraktivitou a horší občanskou vybaveností. Tyto oblasti na jihu kraje a při krajských hranicích ztrácí hlavně mladé a vzdělané obyvatelstvo. Úbytek je způsoben nejen převahou vystěhovalých, ale také zemřelých. U daných SO ORP tedy dochází k celkovému úbytku obyvatel (Program rozvoje JMK 2014–2017, 2014).

Graf 1: Změna počtu obyvatel ve SO ORP JMK v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

V JMK dlouhodobě dochází ke zvyšování počtu obyvatel díky vzrůstajícímu počtu cizinců, od roku 2001 se počet cizinců v kraji zdvojnásobil. V oblasti vzdělávání lze zařadit JMK mezi kraje nadprůměrné. Vysoký podíl vzdělaného obyvatelstva je koncentrován hlavně v Brně a jeho zázemí, vysokoškolsky vzdělaní lidé představují 10 % populace starší 15 let (Strategie rozvoje JMK 2020, 2012). Obecným trendem, který probíhá jak v ČR, tak i v JMK, jsou záporná salda migrace vysokoškolsky vzdělaných osob ve všech krajských městech i ve většině měst okresních a v území označovaných jako vnější či vnitřní periferie (Ouředníček a Novák, 2011).

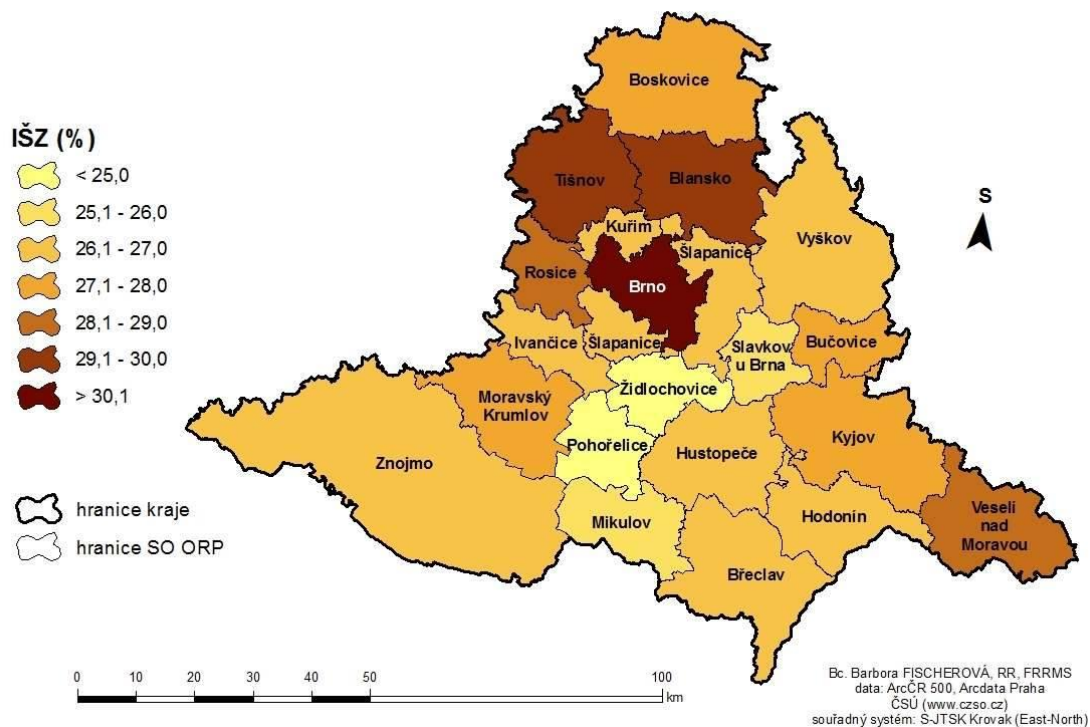
Graf 2: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných znevýhodněných SO ORP JMK v letech 2005–2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Ve sledované dekádě počet obyvatel v JMK po celou dobu rostl, v roce 2015 lze pozorovat zvýšení téměř o čtyři procentní body oproti roku 2005 (Graf 2). Tento jev byl způsoben zejména migrací – jak vnitřní v rámci ČR, tak migrací cizinců, ale také přirozeným pohybem. Ve vybraných znevýhodněných SO ORP lze pozorovat negativní trend klesajícího počtu populace, nejhorší situace je pak ve SO ORP Veselí nad Moravou, kde došlo k poklesu o čtyři procentní body oproti roku 2005. Tyto správní obvody čelí vysoké nezaměstnanosti a lidé odtud odcházejí hlavně kvůli nedostatku pracovních příležitostí (SRLZ JMK 2016–2025, 2016).

5.1.3 Vývoj hospodářského zatížení populace

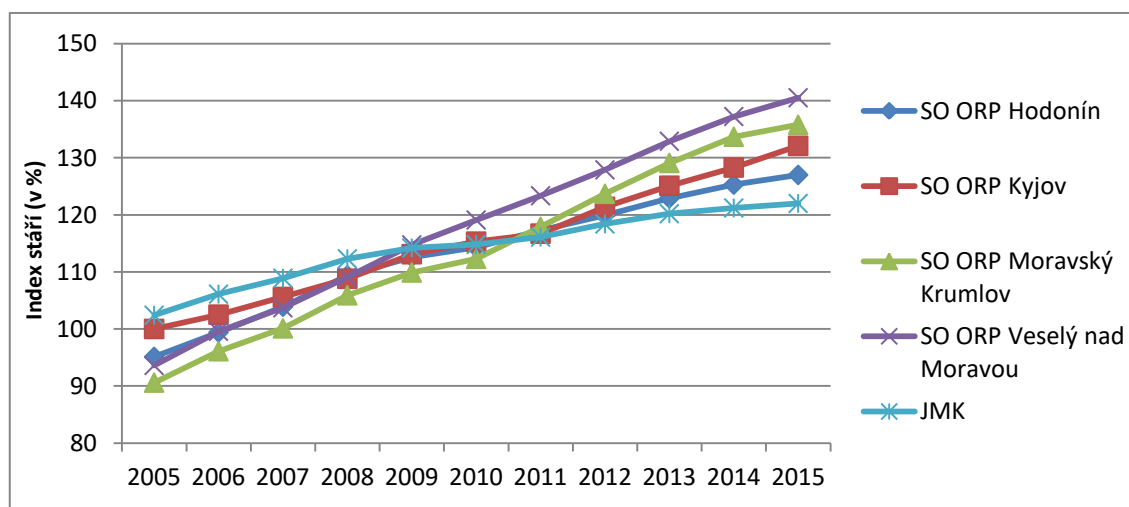
Stárnutí populace je projevem populačního vývoje po demografické revoluci a provází ho jevy jako prodlužování naděje dožití či nízká úroveň porodnosti. To vše vede ke změnám ve věkové struktuře, především k poklesu podílu dětské složky a nárůstu podílu seniorské složky. Důsledky demografického stárnutí souvisí se sociálním a ekonomickým vývojem a změny věkové struktury vyvolávají obavy v oblasti udržitelnosti financování důchodového systému, rostoucích nákladů na sociální zabezpečení a zdravotní péči a nedostatku pracovních sil na trhu práce (Svobodová, 2012). Podle dlouhodobých prognóz budoucího vývoje počtu a věkové struktury obyvatelstva bude podíl starších osob v ČR i nadále výrazně narůstat. Zvyšování podílu seniorů bude provázeno poklesem podílu obyvatelstva v produktivním věku, ale i nárůstem podílu osob ve věku 70–80 let, což bude mít negativní dopady pro společnost (Rychtaříková, 2002).

INDEX ŠEDÉHO ZATÍŽENÍ VE SO ORP JMK V ROCE 2015

Obrázek 2: Index šedého zatížení ve SO ORP JMK v roce 2015 (Zdroj: ArcČR 500, Arcdata Praha, souřadný systém: S-JTSK Krovak (East-North), ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

JMK patří v republikovém srovnání ke krajům se starší věkovou strukturou obyvatelstva. Zhruba dvě třetiny obyvatel JMK se na konci roku 2015 pohybovaly v kategorii 15–64 let, tj. v produktivním věku. Zbytek tvořila dětská složka (15 %) a postproduktivní část populace starší 64 let (18 %). Mezi všemi kraji ČR se JMK pohybuje na průměrném 7. místě z hlediska indexu stáří a průměrného věku, přesto však vykazuje oproti průměru ČR vyšší hodnoty indexu závislosti II (indexu šedého zatížení) a indexu ekonomického zatížení (SRLZ JMK 2016–2025, 2016). V kontextu vývoje ČR jsou to zejména města a periferní oblasti, které vykazují negativní hodnoty indexu stáří. Standardně používanými ukazateli stupně demografického stárnutí jsou index stáří a indexy ekonomického zatížení. Na základě rozložení obyvatel dle věkové struktury lze pozorovat intenzitu šedého zatížení v jednotlivých SO ORP JMK (Obr. 2). Nejméně příznivý poměr mezi produktivní a postproduktivní složkou obyvatel je ve SO ORP Brno, Blansko a Tišnov. Tzn., že v tomto území převažuje ve značné míře starší složka populace (64 a více let) nad produktivní částí obyvatelstva. Naopak nejlepší výsledky v míře hospodářské zátěže starších osob vykazují SO ORP Pohořelice a Židlochovice, ale také SO spadající do zázemí města Brna. To je způsobeno geografickou polohou území, jež přiléhá ke krajskému městu, a proto je atraktivní pro ekonomicky mladší obyvatelstvo.

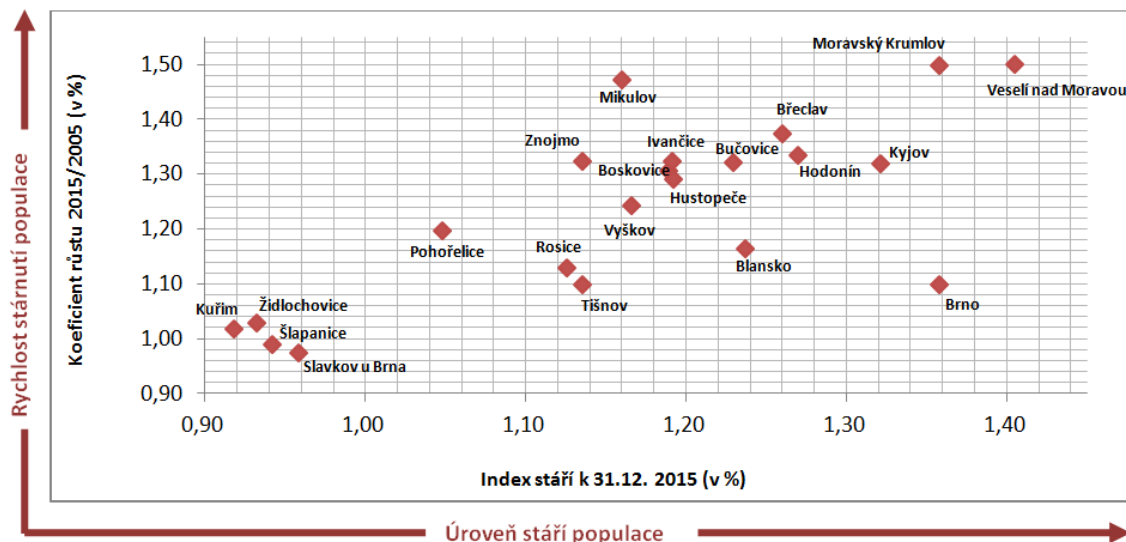

Graf 3: Vývoj indexu stáří ve vybraných znevýhodněných SO ORP JMK v letech 2005–2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Ukazatel indexu stáří zahrnuje kromě populace starší 65 let, také dětskou složku a jeho hodnota je tak ovlivněna i počtem dětí v populaci, který se v druhé polovině 21. století zvyšuje (Program rozvoje JMK 2014–2017, 2014). V JMK má na vysoký index stáří vliv především město Brno, kde hodnota indexu jeho správního obvodu (136 % v roce 2015) výrazně převyšuje krajský (122 % v roce 2015) i celorepublikový průměr (119 % v roce 2015) a způsobuje horší pozici celého kraje. Vyšší hodnoty vykazují už jen SO ORP Moravský Krumlov a Veselý nad Moravou, jež jsou příkladem periferních oblastí s vysokým počtem starých lidí a nepříznivým vývojem věkové struktury obyvatelstva, který je způsoben zejména migrací. Mezi další okrajové SO s vysokým indexem stáří patří také SO ORP Hodonín a Kyjov. Od roku 2005 je jasně patrný rychle

rostoucí trend stárnutí populace ve vybraných znevýhodněných SO ORP JMK (Graf 3). Do roku 2011 se hodnoty indexu stáří správních obvodů držely pod hranicí průměru kraje, nejrychlejší tempo stárnutí populace je pak ve SO ORP Veselí nad Moravou, jehož hodnota se dostává nad úroveň JMK již v roce 2009.

Graf 4: Dynamika stárnutí populace ve SO ORP JMK v roce 2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Rychlost a úroveň stárnutí populace lze posuzovat i na základě koeficientu růstu¹ (Graf 4). Téměř u všech SO ORP JMK byla zaznamenána v roce 2015 vyšší hodnota indexu stáří oproti roku 2005. Velikost relativní změny zde určuje rychlost stárnutí populace. Ke snížení koeficientu růstu došlo pouze ve SO ORP Šlapanice a Slavkov u Brna. Velmi příznivá je také situace ve SO ORP Kuřim a Židlochovice přesto, že zde došlo k mírnému zvýšení tempa růstu. Nejhorší situace je pak v periferních oblastech SO ORP Moravský Krumlov a Veselí nad Moravou, kde je nadprůměrný jak index stáří populace, tak i rychlost stárnutí. Specifické je postavení SO ORP Brno, kde je velmi vysoký index stáří v roce 2015, nicméně rychlost stárnutí obyvatel není až tak výrazná.

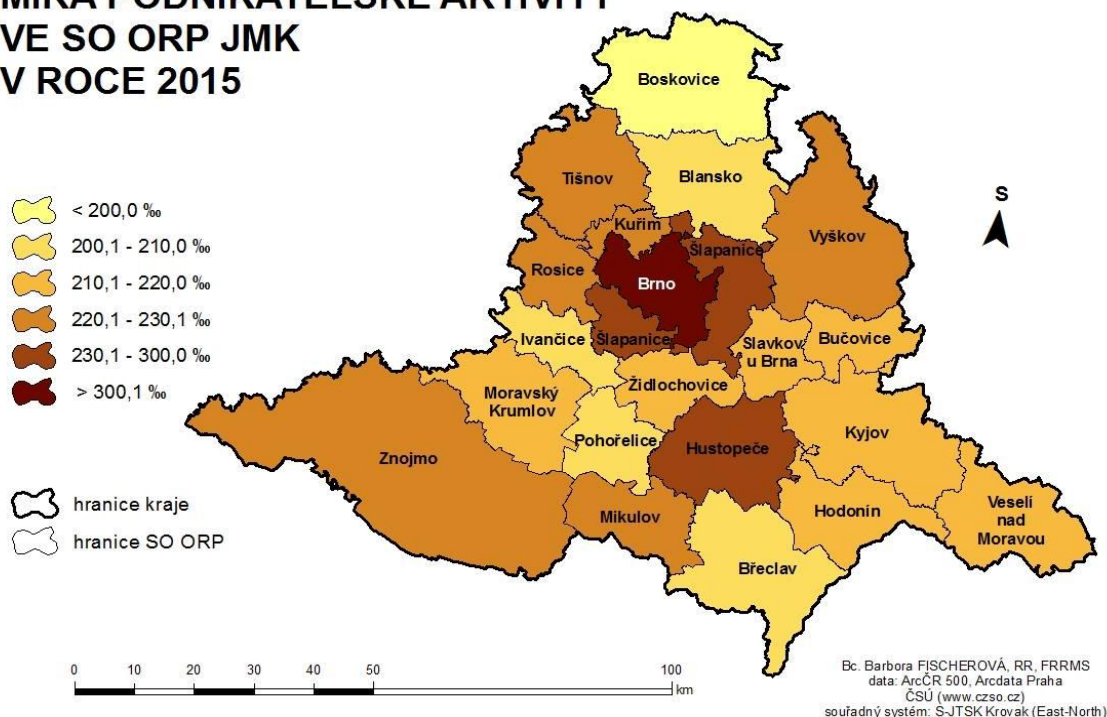
5.1.4 Vývoj podnikatelské aktivity

Míru ekonomické aktivity negativně ovlivňuje prodloužení věku nástupu do zaměstnání, což souvisí s rostoucí vzdělaností obyvatel a stárnutím populace, na druhou stranu ale dochází k prodloužení věku odchodu do důchodu i růstu ekonomické aktivity starších osob. Početně silná skupina obyvatel narozených v 70. letech 20. století nahradila početně silnou skupinu obyvatel narozených po válce, která je v současnosti ve věku odchodu do důchodu. V JMK stále převažuje počet osob, které nastoupí na trh práce během příštích 25 let nad počtem starobních a invalidních důchodců, a to i přes neustálé snižování osob ve věku 0–24 let (Program rozvoje JMK 2014–2017, 2014).

¹ Koeficient růstu, případně tempo růstu je velmi důležitou mírou dynamiky časových řad. Jestliže se tento koeficient vynásobí stem, udává na kolik procent hodnoty v čase $t-1$ (v našem případě rok 2005) vzrostla hodnota v čase t (v našem případě rok 2015).

Vývoj počtu ekonomických subjektů je jedním ze základních ukazatelů ekonomické úrovně a hospodářského vývoje území JMK. Počet ekonomických subjektů je však výrazně ovlivněn počtem obyvatel, proto je vhodnějším vyjádřením míra podnikatelské aktivity. Tento ukazatel ale nebere v potaz velikost ekonomických subjektů, resp. počet zaměstnanců. Pracovní potenciál je vytvářen lidským kapitálem, neboli počtem osob ekonomicky aktivních a ekonomicky neaktivních². Nejvyšší míra ekonomické aktivity byla v roce 2015 ve SO ORP Brno (347 ‰; Obr. 3). To je způsobeno postavením samotného krajského města, kde je zapsáno nejvíce právnických i fyzických osob na obyvatele z celého JMK. Díky vedoucímu postavení moravské metropole žádný jiný správní obvod nemůže dosahovat průměru kraje (259 ‰). Významné postavení v míře podnikatelské aktivity má i SO ORP Šlapanice, do jehož správního obvodu zasahuje řada firem sídlících v průmyslové zóně Černovické terasy. Nejmenší míra ekonomické aktivity byla v roce 2015 ve SO ORP Boskovice. Jednou z příčin je periferní poloha území, ale projevuje se zde i velká vzdálenost od krajského města Brna a špatná dopravní dostupnost. Většina obcí je zde navíc venkovského charakteru zaměřených na oblast zemědělství.

MÍRA PODNIKATELSKÉ AKTIVITY VE SO ORP JMK V ROCE 2015

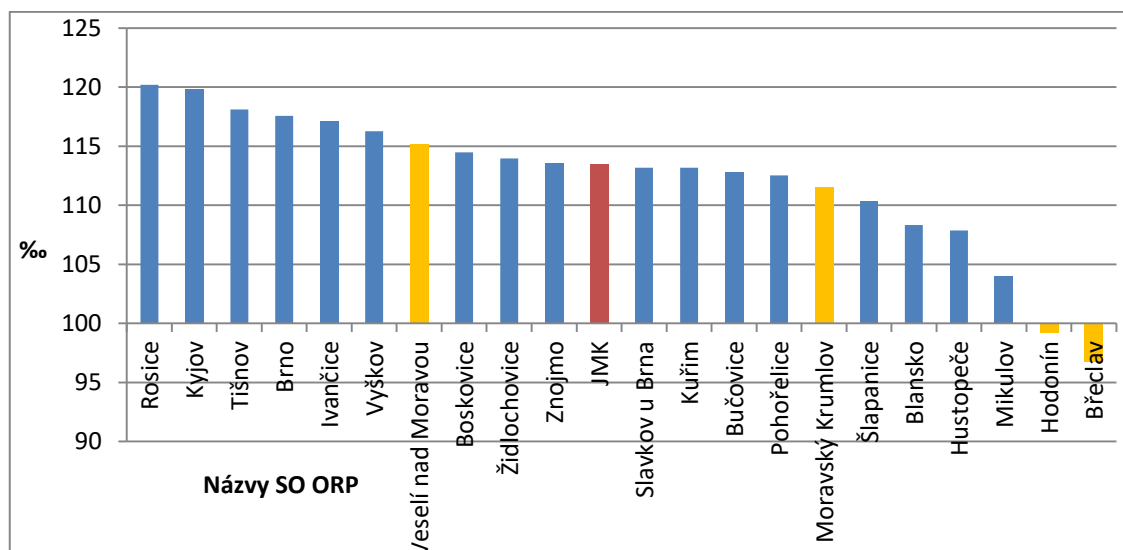

Obrázek 3: Míra podnikatelské aktivity ve SO ORP JMK v roce 2015 (Zdroj: ArcČR 500, Arcdata Praha, souřadný systém: S-JTSK Krovak (East-North), ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

V relativním srovnání míry podnikatelské aktivity v letech 2005 a 2015 dosáhly nejlepších hodnot SO ORP Rosice a Kyjov, nejhorších pak SO ORP Břeclav a Hodonín,

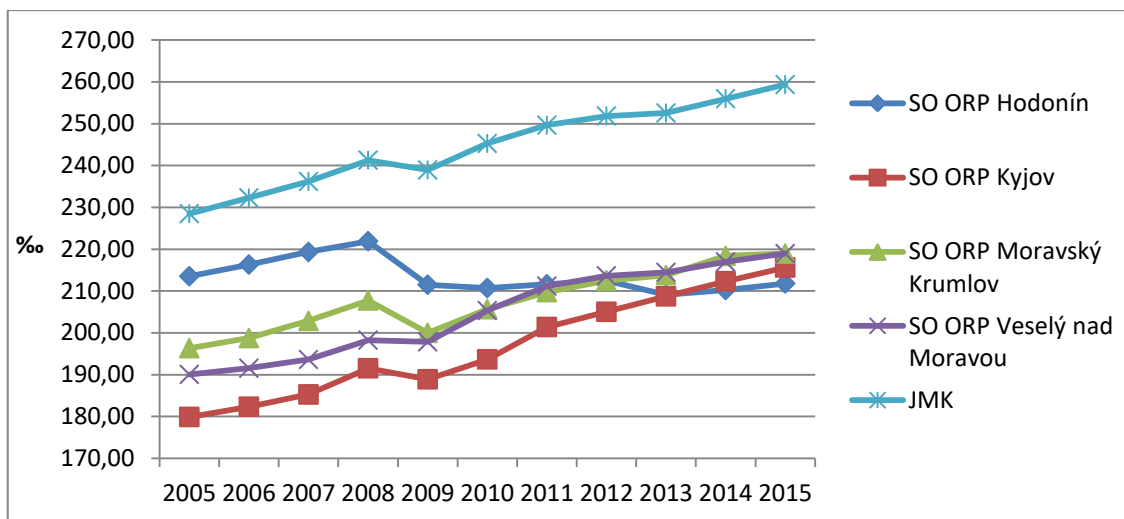
² Ekonomicky neaktivní jsou všechny osoby, které nebyly zaměstnány během referenčního období a nejsou v současnosti ekonomicky aktivní (např. děti předškolního věku, osoby navštěvující různé vzdělávací instituce, starobní důchodci, dlouhodobě nemocné nebo invalidní osoby apod.).

kde došlo dokonce k úbytku ekonomických subjektů (Graf 5). Jak SO ORP Břeclav, tak i Hodonín, patří mezi regiony, v nichž se dlouhodobě kumulují zásadní strukturální problémy jako nízká dynamika vývoje obyvatel a vysoká míra nezaměstnanosti. S tím souvisí snižující se potenciál rozvoje tohoto území a neochota ekonomických subjektů zde investovat a podnikat. Také dopad ekonomické krize po roce 2008 způsobil uzavírání podniků a snižování zaměstnaneckých stavů (SRLZ JMK 2016–2025, 2016).

Graf 5: Změna počtu ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel ve SO ORP JMK v letech 2005-2015 (v %), (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Celkově mezi lety 2005 a 2015 přibylo v JMK zhruba 13 % ekonomických subjektů, nejvýrazněji ve SO ORP Rosice a Kyjov, nepatrný úbytek zaznamenaly SO ORP Břeclav a Hodonín (Graf 5). JMK patří k regionům s vysokým ekonomickým potenciálem, vytvořený HDP kraje představuje zhruba 10,3 % HDP ČR. JMK je hned za Prahou a Středočeským krajem třetím ekonomicky nejsilnějším krajem. Dosažená výše podílu HDP ovšem neodpovídá podílu obyvatelstva kraje na obyvatelstvu ČR, který je 11,1 %. Porovnání ukazatelů HDP na jednoho obyvatele kraje (JMK na 2. místě) a HDP na jednoho zaměstnaného (JMK na 4. místě) ukazuje poměrně nepříznivý vývoj v demografické struktuře obyvatelstva JMK, kdy klesá produktivní složka obyvatelstva a zvyšuje se podíl zejména postproduktivní složky. Nejvíce zastoupenou věkovou skupinou ekonomicky aktivních jsou osoby ve věku 30–44 let. Velké změny jsou ve věkové kategorii 15–29 let, kde z dlouhodobého hlediska počet postupně klesá, naopak ve skupině 45–59 let dochází k nárůstu stejně, jako v kategorii 60 a více let. To je způsobeno změnami v důchodovém zabezpečení, kdy počet zaměstnaných i počet nezaměstnaných postupně narůstá. V JMK je výrazný rozdíl v míře ekonomické aktivity mužů a žen, což je ovšem celorepublikový trend ovlivněný zejména odchodem žen na mateřskou dovolenou či dřívějším odchodem do důchodu (KRP SRLZ 2016–2017 JMK, 2016).

Graf 6: Míra podnikatelské aktivity ve vybraných znevýhodněných SO ORP JMK v letech 2005–2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; včasní zpracování)

V roce 2009 se poprvé projevil dopad ekonomické krize, což je patrné u všech vybraných znevýhodněných SO ORP, ale také celkově v JMK (Graf 6). Dlouhodobý úbytek míry podnikatelské aktivity je patrný ve SO ORP Hodonín, jež je od roku 2009 v podstatě konstantní. Další správní obvody (SO ORP Kyjov, Moravský Krumlov a Veselý nad Moravou) vykazují rostoucí míru podnikatelské aktivity od roku 2009, avšak leží výrazně pod průměrem JMK, která má několikanásobně vyšší hodnoty. JMK se s dopady ekonomické krize vypořádal nejlépe ze všech krajů ČR. Důvodem může být i diverzifikované odvětvové zaměření podniků v kraji. Jeho HDP v běžných cenách v roce 2014 byl totiž o více než 15 % vyšší než v roce 2009. To značí, že místní ekonomika se dokázala nejrychleji ze všech krajů přizpůsobit podmínkám a změnám, které s sebou ekonomická recese přinesla (SRLZ JMK 2016–2025, 2016).

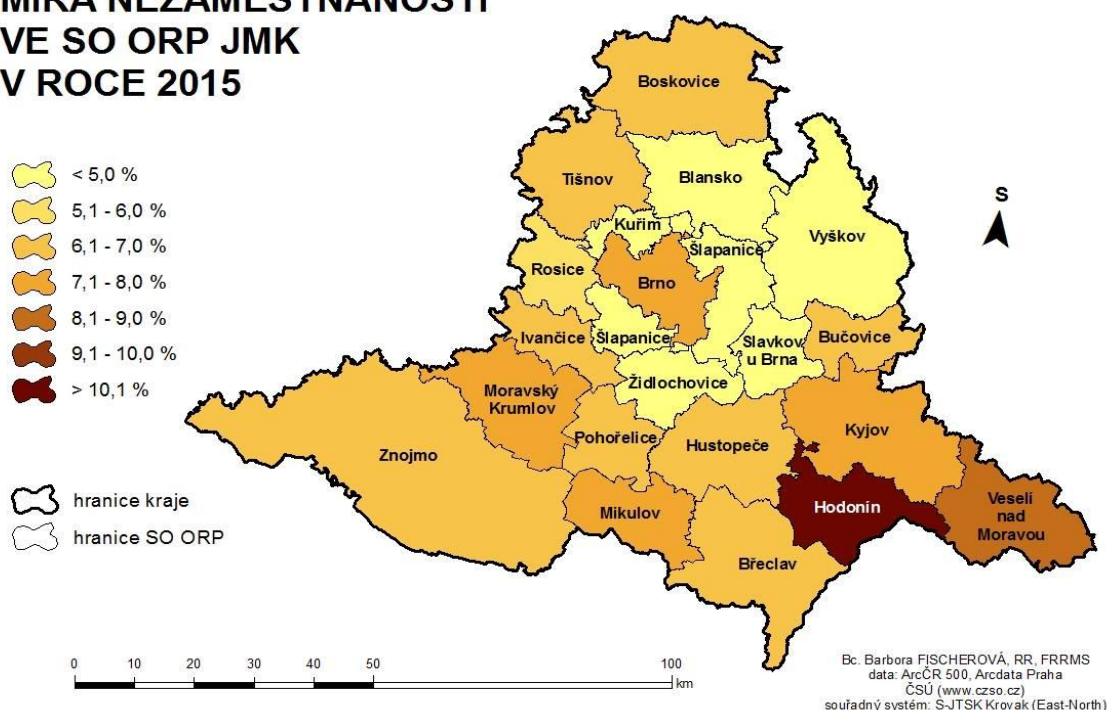
5.1.5 Vývoj nezaměstnanosti

Na trhu práce se střetává nabídka práce s poptávkou po práci. Na straně nabídky stojí nezaměstnaní lidé, jejichž úspěšnost na trhu práce je ovlivněna vzdělaností a profesní strukturou (ale i věkovou), a volná pracovní místa, kde je důležitá prostorová mobilita či zdravotní stav obyvatel. Poptávka po práci závisí na aktuální ekonomické situaci, institucionálním rámci, dostupnosti kapitálu, individuálních strategiích a schopnostech podnikatelů. Míra nezaměstnanosti je ukazatel hospodářského vývoje kraje a citlivě reaguje na změny vnějšího ekonomického prostředí. Nezaměstnanost se podstatně dotýká občanů daného regionu, či kraje, ovlivňuje jejich životní úroveň i pozici ve společnosti, a z toho důvodu je tento jev sledován a diskutován napříč celým státem, případně i v rámci EU (Program rozvoje JMK 2014–2017, 2014).

V roce 2015 vykazovala míra registrované nezaměstnanosti v jednotlivých SO ORP jisté odlišnosti a došlo tak k vytvoření regionálních disparit (Obr. 4). To je způsobeno jednak geografickou polohou území (vzdáleností od města Brna), a jednak odvětvovým zaměřením jednotlivých regionů. Nejvýznamnějším odvětvím JMK je zpracovatelský

průmysl, který je soustředěn spíše ve větších městech a v roce 2015 zde bylo zaměstnáno 26,1 % obyvatel. Nejvíce pracovníků v JMK bylo v roce 2015 zaměstnáno v terciárním sektoru (60,4 %), tedy o něco více než je celorepublikový průměr (59 %). Venkovské oblasti s příznivějšími přírodními podmínkami vykazují obecně vyšší míru nezaměstnanosti z důvodu propadu zemědělské výroby a úbytku pracovníků zaměstnaných v primárním sektoru (2,7 % v roce 2015). V porovnání s daty z roku 2000 bylo v primárním sektoru v JMK zaměstnáno 5,4 % pracovníků, jedná se tedy téměř o poloviční pokles oproti roku 2015 (Analýza potřeb území v JMK, 2016).

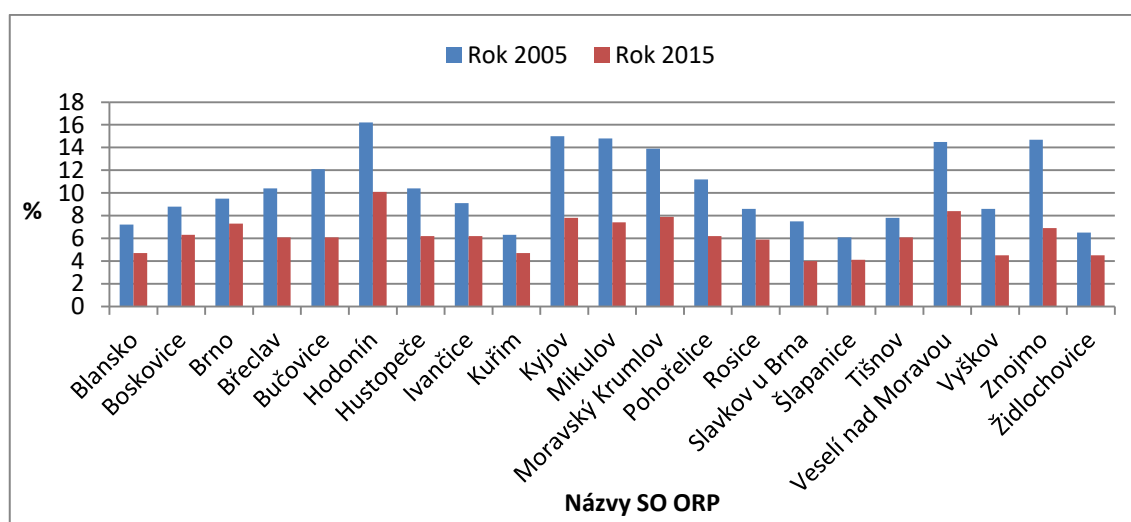
MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI VE SO ORP JMK V ROCE 2015

Obrázek 4: Míra nezaměstnanosti ve SO ORP JMK v roce 2015 (Zdroj: ArcČR 500, Arcdata Praha, souřadný systém: S-JTSK Krovak (East-North), ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

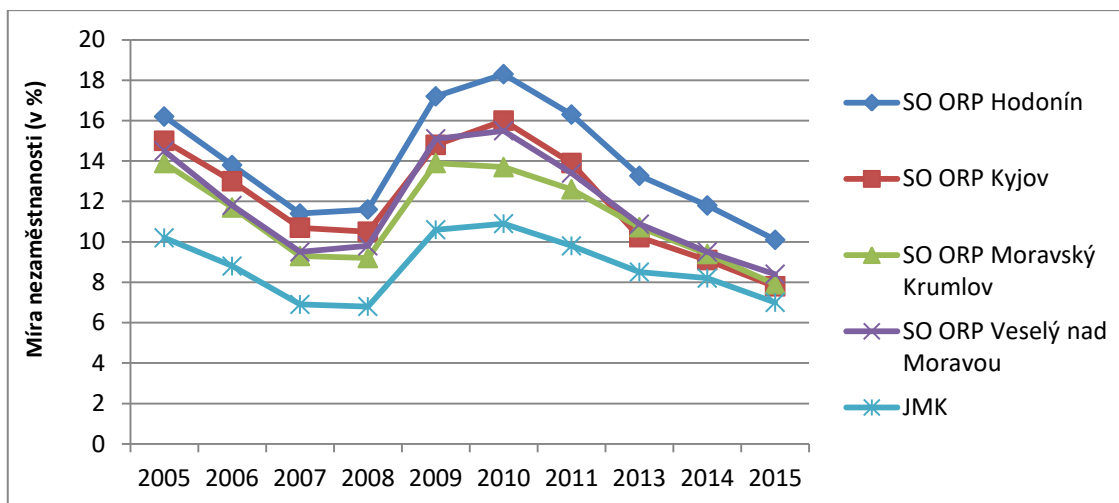
Základem pracovní mobility je každodenní vyjíždka za prací. Nejvyšší podíl vyjíždějících osob do zaměstnání vykazují obce v těsném zázemí města Brna, což je typickým znakem pro suburbánní oblasti. Dalšími oblastmi vyšší dojíždky je např. SO ORP Blansko a Vyškov (vliv železniční dopravy). Tyto oblasti disponují lepší dopravní infrastrukturou a obslužností a usnadňují tak přístup k atraktivnějšímu zaměstnání. Vzhledem k sídelní struktuře JMK a uspořádání hlavních dopravních koridorů je dostupnost větších center zaměstnanosti z některých území stále časově náročná a limitovaná. Jedná se zejména o SO ORP Znojmo, Hodonín a další okrajová území (SRLZ JMK 2016–2025, 2016). Struktura zaměstnanců v JMK je ve srovnání s ostatními kraji velmi příznivá, opět ale z důvodu silné pozice města Brna. V dlouhodobém měřítku se tato pozice kraje upevňuje, počet zaměstnanců s vysokoškolským a středoškolským vzděláním se zvyšuje a se základním vzděláním snižuje (ČSÚ, 2015).

Od roku 2012 došlo ke změně zákona a zaměstnavatelé již nejsou povinni hlásit úřadu práce volná pracovní místa, což má vliv na srovnatelnost dat v časových řadách. V JMK je relativně nízký počet volných pracovních míst. V roce 2015 došlo k téměř dvojnásobnému zvýšení počtu volných pracovních míst (na 6 797) a snížení počtu uchazečů o zaměstnání (z 21 na 9,4), JMK se tak řadí na třetí příčku mezi ostatními kraji ČR. Podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu JMK byl 7,92 % v roce 2015, ve srovnání s ostatními kraji byl však čtvrtý nejvyšší (ČSÚ, 2015). Stav míry nezaměstnanosti v roce 2015 je v celém území nižší než v roce 2005 (Graf 7). Je to způsobeno změnou výpočtu ukazatele míry nezaměstnanosti v roce 2012, kdy MPSV zavedlo sledování nového ukazatele, tzv. podílu nezaměstnaných osob (více v kapitole Metodika). Z podstaty svého vytváření je tedy od roku 2012 podíl nezaměstnaných osob číslo menší.

Graf 7: Míra nezaměstnanosti (v %) ve SO ORP JMK v letech 2005 a 2015 (Zdroj: MPSV, 2016; vlastní zpracování)

Nejvyšší míra nezaměstnanosti je ve SO ORP Hodonín, Kyjov, Veselí nad Moravou a Znojmo. Vysoká nezaměstnanost v těchto SO je dána jejich zemědělským charakterem, příhraniční polohou, špatnou dopravní dostupností a horším sociokulturním profilem obyvatelstva (SRLZ JMK 2016–2025, 2016). Zejména u SO ORP Hodonín a Znojmo hraje významnou roli v ukazatelích nezaměstnanosti dopravní napojení na krajské město Brno (např. nižší nezaměstnanost ve SO ORP Břeclav díky napojení na dálnici D2, atd.). Nejnižší míra nezaměstnanosti je pak ve SO ORP Vyškov, Blansko a v zázemí města Brna (SO ORP Židlochovice, Šlapanice, Kuřim). V porovnání s průměrem ČR je v JMK dlouhodobě vysoká nezaměstnanost, která se v době ekonomické krize (hlavně po roce 2008) zvyšovala rychleji. Ve SO ORP Hodonín, ale i Brno, je v rámci JMK nejvyšší podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob. Nejvyšší míra nezaměstnanosti je hlavně v pohraničních okresech, nedostatek volných pracovních míst má za následek odliv mladých a vzdělaných osob, což jen prohlubuje špatné socioekonomické postavení těchto oblastí (Program rozvoje JMK 2014–2017, 2014).

Graf 8: Vývoj míry nezaměstnanosti ve vybraných znevýhodněných SO ORP JMK (v %) v letech 2005-2015 (Zdroj: MPSV, 2016; vlastní zpracování)

Míra nezaměstnanosti je u všech vybraných znevýhodněných SO ORP nad hranicí JMK, která se téměř po celé sledované období drží pod 10 % (Graf 8). Nejvyšší míra nezaměstnanosti je ve SO ORP Hodonín. S nástupem ekonomické krize v roce 2008 je jasně patrný nárůst míry nezaměstnanosti ve všech správních obvodech i JMK, od roku 2010 však dochází dlouhodobě k poklesu tohoto ukazatele, což lze považovat za pozitivní jev ve společnosti. Jedním z nástrojů řešení nezaměstnanosti v regionech je aktivní politika zaměstnanosti (APZ), která vychází ze zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Součástí státní politiky zaměstnanosti je podpora při zřizování nových pracovních míst pomocí poskytování příspěvků zaměstnavatelům, i uchazečům samotným. V rámci APZ mohou být využity tyto nástroje: rekvalifikace, investiční pobídky, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, příspěvky na zapracování, příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program, ale i poradenství (SRLZ JMK 2016–2025, 2016).

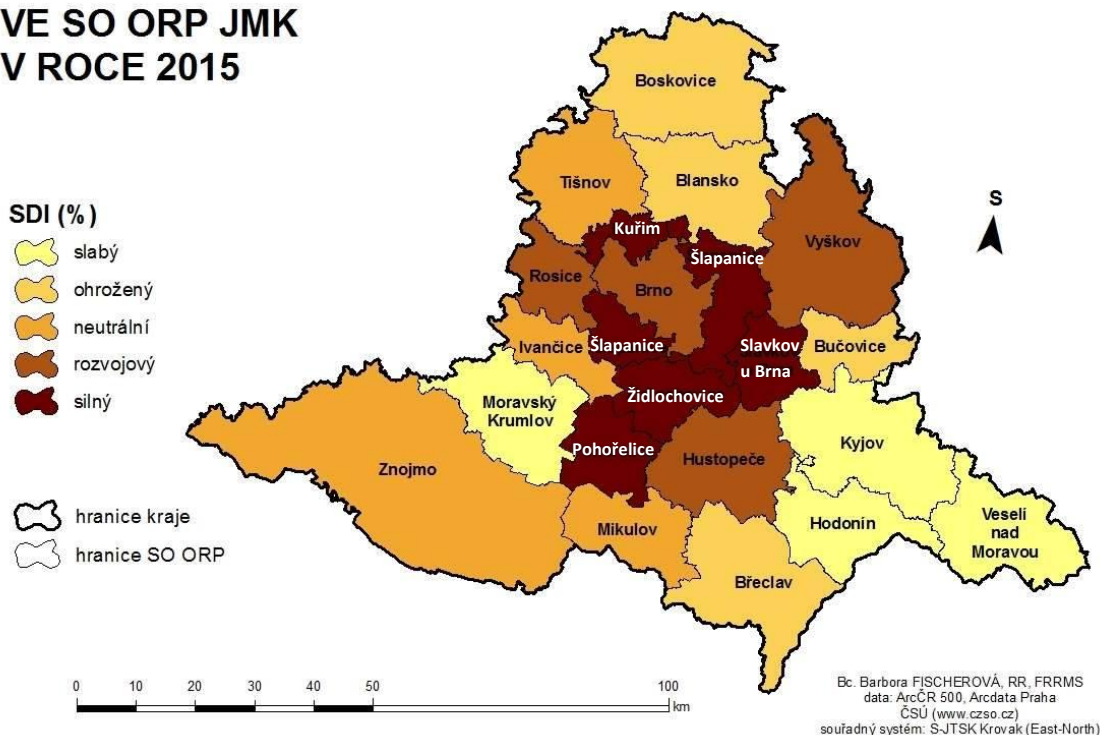
5.1.6 Územní disparity JMK

Kraje přistupují k vymezení regionálních disparit různým způsobem, většinou s využitím komplexního hodnocení regionů, což neumožňuje posoudit situaci za jednotlivé problémové oblasti. V současnosti tedy existuje řada postupů, které kladou důraz na různé aspekty socioekonomického rozvoje. Metodika GaREP (2012) vytvořila přístupy k vymezení regionů vyžadujících specifickou podporu na krajské úrovni, která je využívána při zpracování koncepčních dokumentů nebo při analyzování disparit v kraji, případně ji lze aplikovat také na mikroregionální či národní úrovni. Na základě bazického indexu a zvolených indikátorů byly identifikovány vnitrokrajské rozdíly ve SO ORP JMK v roce 2015.

Z hlediska rozlohy je největší SO ORP Znojmo s více než 1,2 tis. km², jde zde také největší počet obcí. Nejlidnatější je statutární město Brno (téměř 380 tisíc obyvatel), SO ORP Znojmo je na druhém místě. Naopak nejmenší podle rozlohy je SO ORP Kuřim s pouhými 77 km² a téměř 22 tisíc obyvatel. Z hlediska počtu obyvatel je

nejmenší SO ORP Bučovice s necelými 16 tisíci obyvateli (KRP SRLD JMK 2016–2017, 2016). Na základě rozdělení území JMK do pěti kategorií (slabé, problémové, neutrální, rozvojové a silné) lze pozorovat diferencované regionální disparity (Obr. 5). Jako území s největšími problémy byly identifikovány SO ORP Hodonín, Kyjov, Veselí nad Moravou a Moravský Krumlov. Všechny tyto oblasti označené jako „slabé“ patří mezi periferní regiony a jejich socioekonomická situace je špatná. Naproti tomu území označené jako „silné“ (SO ORP Kuřim, Šlapanice, Židlochovice, Pohořelice, Slavkov u Brna) spadají do širšího zázemí města Brna a potvrzují tak fakt, že postavení regionu je závislé na geografické poloze v rámci JMK. Výjimku tvoří SO ORP Vyškov, který je znevýhodněný tím, že v jeho správním obvodu leží vojenský újezd Březina. Zároveň leží při krajské hranici, a přesto byl identifikován jako „rozvojový“. Je to ovlivněno převážně jeho dobrou technickou infrastrukturou a dostupností do moravské metropole Brna, ale také tím, že v minulosti bylo město Vyškov krajským centrem pro celý okres a jeho význam dodnes přetrvává.

IDENTIFIKACE VNITROKRAJSKÝCH ROZDÍLŮ VE SO ORP JMK V ROCE 2015

Obrázek 5: Identifikace vnitrokrajských rozdílů ve SO ORP JMK v roce 2015 (Zdroj: ArcČR 500, Arcdata Praha, souřadný systém: S-JTSK Krovak (East-North), ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Souhrnný disparitní index (Příloha 6) považuje za relevantní pouze zjednodušené indikátory (vývoj počtu obyvatel, index stáří/indexy hospodářského zatížení, míru ekonomické aktivity, míru nezaměstnanosti, případně počet dokončených bytů), zatímco ve Strategii rozvoje JMK 2020 (2012) je zohledněno podstatně více ukazatelů. Tyto ukazatele byly navíc vypočteny dle rozdílné a komplikovanější metodiky. To je jeden z hlavních důvodů, proč kartogram Identifikace vnitrokrajských rozdílů SO ORP

JMK není zcela shodný s výsledky a vymezením znevýhodněných území ve Strategii rozvoje JMK 2020.

Na základě informací a dat zjištěných v první části práce a vymezení znevýhodněných území ve Strategii rozvoje JMK 2020 (2012) budou v následující kapitole hodnoceny vybrané SO ORP:

- SO ORP Hodonín,
- SO ORP Kyjov,
- SO ORP Moravský Krumlov,
- SO ORP Veselí nad Moravou.

5.2 Charakteristika znevýhodněných území

V následující kapitole budou charakterizovány konkrétní znevýhodněná území na základě vybraných demografických a socioekonomických ukazatelů za časovou řadu let 2005–2015.

5.2.1 SO ORP Hodonín

Charakteristika území

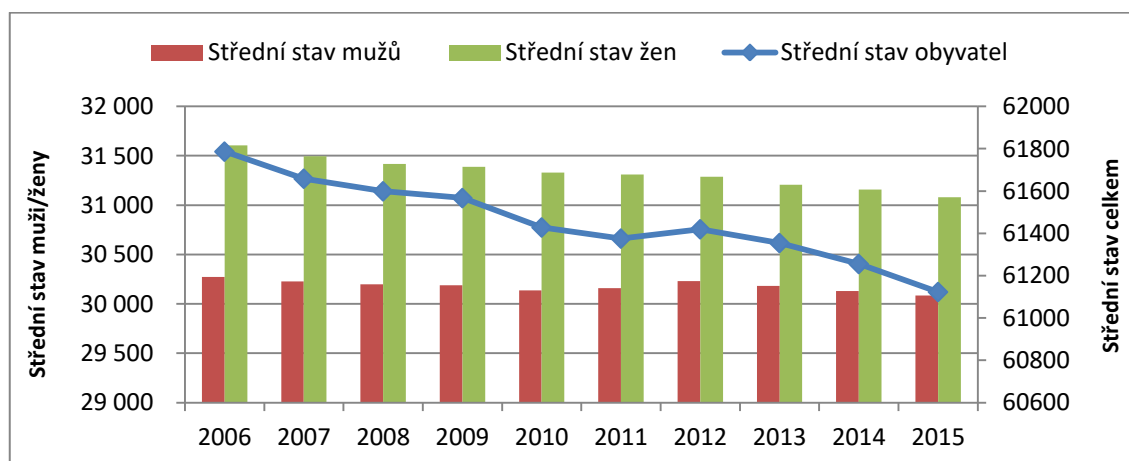
Území SO ORP Hodonín se nachází na jihovýchodě Moravy a sousedí se Slovenskou republikou. Je tvořeno celkem 18 obcemi, z tohoto mají dvě obce statut města (Hodonín, Dubňany). Tyto obce jsou zároveň ve SO ORP největší z hlediska počtu obyvatel (Příloha 1). SO ORP Hodonín se vyznačuje výhodnou geografickou polohou (hlavně vůči Slovensku a Rakousku) a zemědělským potenciálem. Z hlediska bytové výstavby je situace ve SO ORP Hodonín neuspokojivá, stagnací bytové výstavby se vyznačuje téměř 70 % obcí. Občanská vybavenost je relativně dobrá, což je způsobeno výskytem zejména větších sídel ve SO. Území SO ORP Hodonín je na základě geografické polohy velmi dobře situováno. Nachází se zde hustá dopravní síť, která je napojená na mezinárodní trasy ze Slovenska a Rakouska. Dopravní poloha je ovlivněná připravovanou rychlostní silnicí R55, který povede v úseku Přerov – Uherské Hradiště – Břeclav. Historicky se území řadí k průmyslovým regionům, které mají hluboké kořeny v minulosti. Kromě zemědělství a průmyslu zde významnou roli hraje i cestovní ruch (SD Hodonín, 2015). Území je z hlediska spádovosti homogenní, do zaměstnání se dojíždí především do Hodonína. Na základě územní spolupráce je SO ORP Hodonín rozdělen do poměrně velkého množství dobrovolných svazků obcí (DSO) a místních akčních skupin (MAS), což komplikuje spolupráci území jako celku (IPRZÚ JMK – Hodonín, 2014).

Území SO ORP Hodonín se potýká s řadou problémů souvisejících s jeho historickým vývojem a socioekonomickými a přírodními podmínkami. Periferní poloha SO i města Hodonína, spolu s přiléhající státní hranicí, zásadně ovlivňuje dostupnost celého území.

Zároveň však poskytuje výhodu možné příhraniční spolupráce. Velké množství obcí je paralyzováno ve svém rozvoji nedostatkem vhodných ploch pro zástavbu. Důvodem je především přítomnost poddolovaných území a dobývacích prostorů zasahujících do zastavěného nebo zastavitelného území obcí. Hlavní bariérou rozvoje území je nedostatek pracovních příležitostí, dále pak nedostatek pozemků pro výstavbu bytů a firem, neprovedené komplexní pozemkové úpravy a špatná dopravní dostupnost (IPRZÚ JMK – Hodonín, 2014).

Vývoj obyvatel

Demografická struktura obyvatelstva významně ovlivňuje socioekonomické prostředí. Změny v počtu obyvatel jsou ovlivňovány trendy, jež jsou společné pro celou ČR, jako postupné stárnutí populace a nízká porodnost. Počet obyvatel ve SO ORP Hodonín celkově klesá (Graf 9). Také lze pozorovat ustálenou tendenci rozdělení obyvatel dle pohlaví, kdy mezi roky 2006–2015 žilo ve SO ORP Hodonín vždy více obyvatel ženského pohlaví. Střední stav žen převyšuje střední stav mužů zhruba o 1 000 obyvatel. Tento fakt je spíše celoplošným problémem, neboť ženská část populace obecně převyšuje mužskou část, což je způsobeno tím, že ženy se obecně dožívají vyššího věku.

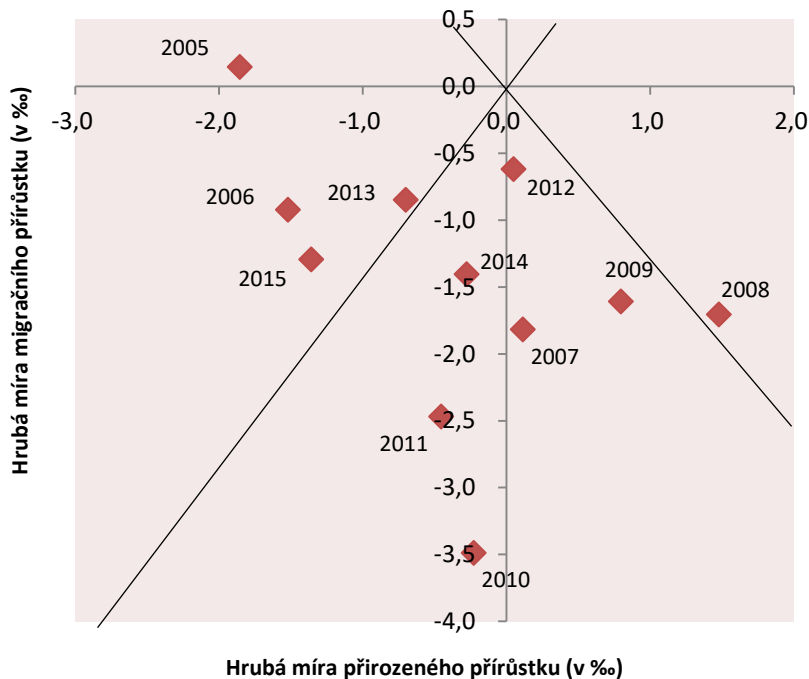
Graf 9: Vývoj počtu obyvatel ve SO ORP Hodonín v letech 2006-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Na území SO ORP Hodonín žilo k 31. 12. 2015 celkem 61 042 obyvatel (zhruba 40 % obyvatel žije ve městě Hodonín), z toho 30 062 mužů a 31 017 žen. Při srovnání s rokem 2005 je to o 820 osob méně. Střední stav obyvatel ve sledované dekádě klesal, značný podíl na tom má hlavně migrace. Výjimku tvoří pouze rok 2012, kdy došlo k nepatrnému nárůstu středního stavu obyvatelstva o necelý jeden procentní bod, vzhledem k celkovému počtu obyvatel je však tento nárůst zanedbatelný.

Přírůstek obyvatel

Velkým problémem SO ORP Hodonín je nízká porodnost, ale také migrace mladých lidí za prací. Oba jevy úzce souvisí s problematikou stárnutí populace. Příčinou migrace mladých lidí je hlavně nedostatek pracovních příležitostí, nízká porodnost je pak

způsobena menším počtem mladých lidí v území (IPRZÚ JMK – Hodonín, 2014). Dalším z důvodů klesajícího počtu obyvatel je i fakt, že pouze 40 % obcí ve SO ORP Hodonín nemá dostatečné kapacity pro rozvoj bydlení. Negativním dopadem nedostatku rozvojových ploch a nízký rozvoj občanské vybavenosti způsobuje snižování atraktivity obcí pro mladé rodiny. Spolu s nedostatkem pracovních příležitostí je udržení mladší populace v území velmi obtížné (SD Hodonín, 2015).

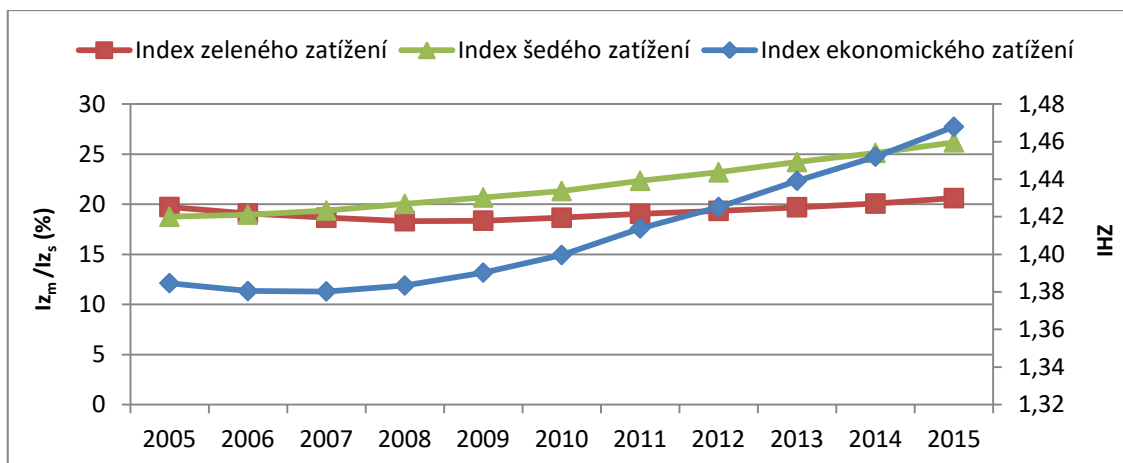

Graf 10: Reprodukční procesy ve SO ORP Hodonín v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Mezi sledovanými roky 2005 až 2015 je vidět několik tendencí. Na základě Webbova diagramu je patrná dominance jak přirozeného úbytku obyvatelstva v sektoru F, tak migračního úbytku v sektorech G a H ve SO ORP Hodonín (Graf 10). Přirozený úbytek obyvatel značí, že se rodilo méně dětí a rostla úmrtnost, tento negativní jev je pozorovatelný zejména v posledních letech. K největšímu migračnímu úbytku došlo v roce 2010, kdy celkem odešlo z území 228 obyvatel, z toho pak 214 ubylo stěhováním (ČSÚ, 2016). Jediným rokem, kdy došlo k přirozenému přírůstku je rok 2008. Celkový přírůstek je tedy ve výsledku negativní a znamená odliv populace do jiných regionů.

Ekonomické zatížení obyvatel

Hlavním problémem většiny obcí ve SO ORP Hodonín je špatná věková struktura a zhoršující se index stáří. Důvodem je úbytek dětí, který způsobuje stárnutí populace (Graf 11). Z pohledu vzdělanosti obyvatel území zaostává SO ORP Hodonín za průměrem ČR i JMK. Nadprůměrné množství obyvatel má dosaženo pouze základní vzdělání, nebo středoškolské vzdělání. Naopak vysokoškolsky vzdělaných obyvatel je méně než je průměr v JMK (IPRZÚ JMK – Hodonín, 2014).

Graf 11: Ekonomické zatížení obyvatel ve SO ORP Hodonín v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

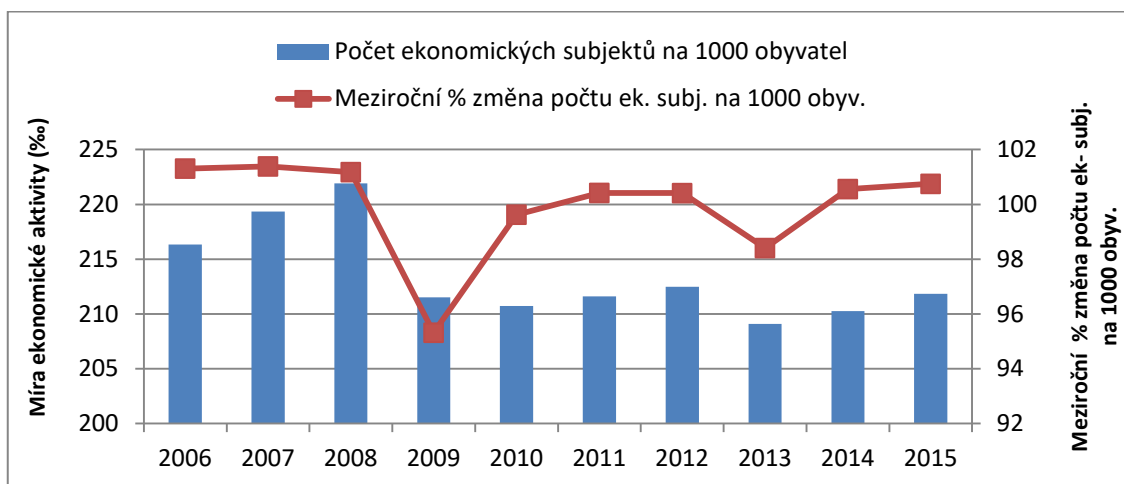
Index zeleného zatížení, neboli počet osob dětské složky připadající na jednoho produktivního, je za celé sledované období relativně konstantní, od roku 2010 pak mírně roste. Index šedého zatížení, který udává, kolik osob starších 65 let připadá na jednoho produktivního, rostl rychlejším tempem než index zeleného zatížení v důsledku rostoucí naděje dožití a zvyšujícího se indexu stáří. Nejrychlejší tempo růstu však vykazuje index ekonomického zatížení, který se od počátku sledovaného období zvýšil o téměř 10 procentních bodů, zatímco index ekonomické závislosti I pouze o 1 a index ekonomické závislosti II o 7 procentních bodů. V roce 2005 a 2006 dokonce převažovala dětská část populace nad seniory. Hodnoty indexů hospodářského zatížení tak potvrzují trend demografického stárnutí populace a pokles počtu mladých obyvatel ve SO ORP Hodonín.

Podnikatelská aktivita

Z dlouhodobého hlediska byl v minulosti průmysl ve SO ORP Hodonín rozhodujícím odvětvím, naopak v období centrálně plánované ekonomiky bylo typické nízké zastoupení zaměstnanosti v sektoru služeb (IPRZÚ JMK – Hodonín, 2014). Po změnách ve struktuře průmyslu v 90. letech minulého století, spojených s kolapsem velkých průmyslových podniků, je rozvoj podnikání hybnou silou a klíčovým faktorem při rozvoji území. Na území SO ORP Hodonín jsou zastoupeny téměř všechny průmyslové obory, především ve městě Hodonín. Mezi největší zaměstnavatele patří Groz – Beckert Czech s.r.o., Lužice, IZOS s.r.o., Sennentor s.r.o. a T Machinery a.s. Velkou část území pokrývají ložiska nerostných surovin i dobývací prostory. Velký význam ve SO ORP Hodonín má také zemědělství. Zemědělská půda zde tvoří více než 60 % území (SD Hodonín, 2015).

Míra ekonomické aktivity ve SO ORP Hodonín zaznamenala prudký pokles v roce 2009 (o 6 procentních bodů oproti předchozímu roku, Graf 12), od té doby se drží pod hranicí 215 ‰ (pro srovnání v JMK se pohybuje v průměru kolem 250 ‰). Počet ekonomických subjektů registrovaných na území SO ORP Hodonín meziročně kolísal

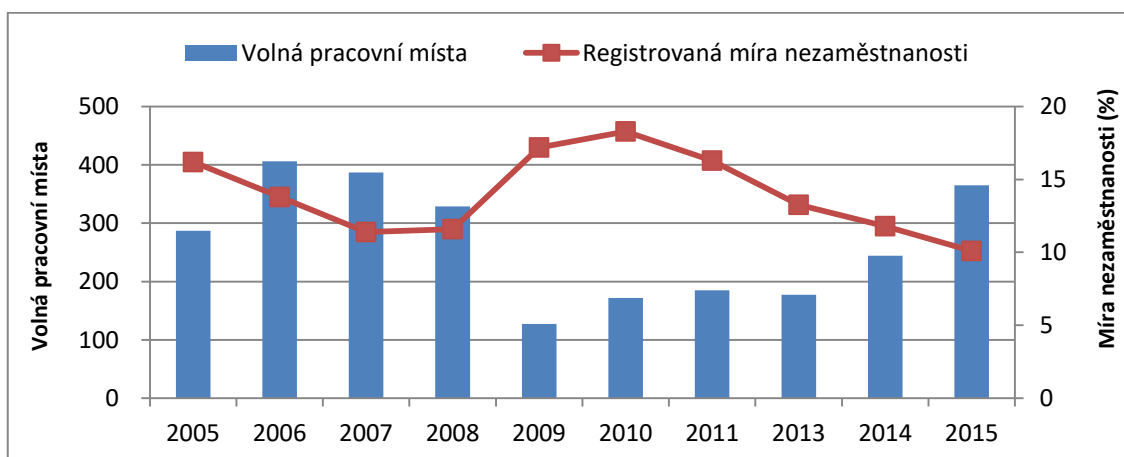
a kopíroval míru podnikatelské aktivity. V době ekonomické recese a v jejím důsledku docházelo ve SO k úpadku velkých podniků. V mnohých případech se v obcích SO ORP Hodonín nachází vhodné lokality a prostory pro podnikání, ale absence podnikatelů a investorů negativně ovlivňuje budoucí rozvoj daného území.

Graf 12: Podnikatelská aktivita ve SO ORP Hodonín v letech 2006-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Nezaměstnanost

SO ORP Hodonín byl dříve průmyslový a těžařský region, velký vliv v něm hraje také zemědělství. Region dlouhodobě postihuje velká nezaměstnanost, a to z důvodu útlumu zmíněných odvětví v oblasti. Velké podniky, které patřily mezi hlavní zaměstnavatele ve SO, se nepodařilo vhodně transformovat, což mělo vliv na zaměstnanost v regionu. Podíl nezaměstnaných přesahuje ve většině obcí 10 %. V současné době je ve SO ORP Hodonín jeden z nejvyšších podílů nezaměstnaných v JMK (IPRZÚ JMK – Hodonín, 2014). Klíčovým problémem v území je nedostatek pracovních míst způsobený absencí podniků jak v menších obcích, tak i ve spádovém městě Hodonín. Z toho důvodu je vysoká dojíždka do zaměstnání, kdy obyvatelé menších vesnic dojíždí do města Hodonína, či do vzdálenějšího krajského města Brna (SD Hodonín, 2015).

Graf 13: Míra nezaměstnanosti a volná pracovní místa ve SO ORP Hodonín v letech 2005-2015 (Zdroj: MPSV, ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Vysoká dlouhodobá nezaměstnanost je typickým problémem celého SO ORP Hodonín. Tento problém vznikl odchodem významných investorů a podnikatelů v průmyslu, především v době ekonomické krize. Vznikl tak deficit pracovních míst v území (Graf 13), který se však od roku 2013 postupně zlepšuje. Dochází také ke zvyšování nabízených volných pracovních míst, v roce 2015 bylo dokonce pouze 11 uchazečů na jedno volné pracovní místo (pro porovnání v roce 2009 jich bylo 43). Dojížděka za prací do okolí je relativně obtížná, situace by se však mohla zlepšit plánovanou výstavbou rychlostní silnice R55, která by území napojila na hlavní dopravní tahy (IPRZÚ JMK – Hodonín, 2014). Míra nezaměstnanosti překročila v letech 2009–2011 hodnotu 15 %, což je o několik procentních bodů vyšší než v JMK, kde se nezaměstnanost pohybovala kolem 10 %. Od roku 2010 se však tato mezera postupně snižuje, avšak míra nezaměstnanosti je stále vysoce nadprůměrná. Příčinou je úpadek mnoha společností následkem celosvětové ekonomické krize, řada firem musela také přistoupit k úsporným opatřením, což vedlo k dalšímu nárůstu nezaměstnanosti.

5.2.2 SO ORP Kyjov

Charakteristika území

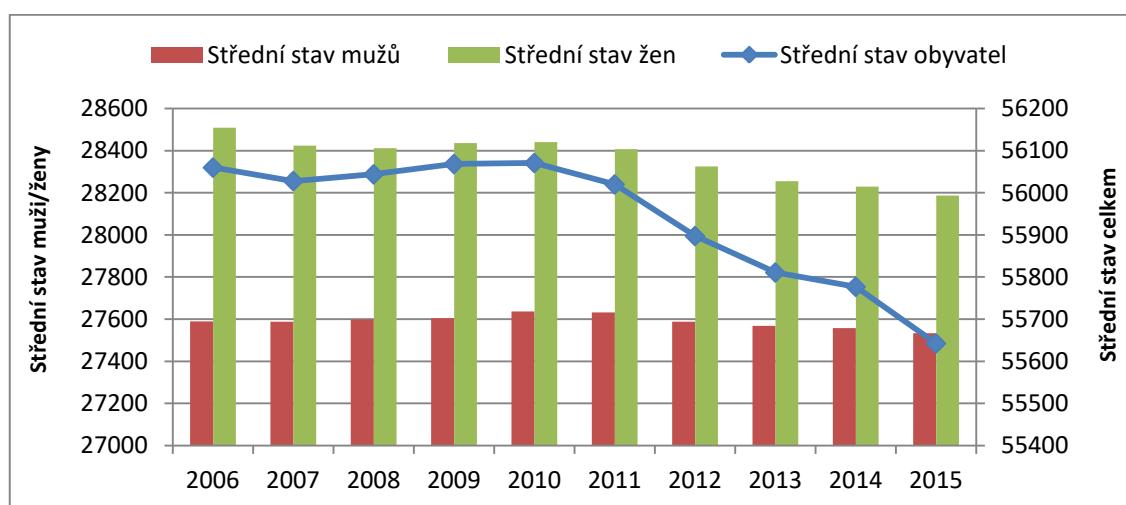
SO ORP Kyjov zaujímá geografickou polohu mezi dvěma velkými metropolitními areály (brněnským a zlínským), nicméně z hlediska úrovně reálných vztahů jde spíše o periferní oblast, která je umístěna v jihovýchodní části JMK podél jeho hranic (Příloha 2). SO ORP Kyjov je tvořen 42 obcemi, statut města mají pouze 4 obce (Kyjov, Bzenec, Ždánice a Vracov), žádná obec není městysem. Území SO ORP Kyjov je z hlediska hospodářských podmínek extrémně heterogenní a je složeno ze tří základních oblastí: západ SO spádující k Brnu, centrální oblast SO (Kyjov a okolí) a východ SO spádující k Pomoraví. Oblast je svým charakterem zemědělsko-průmyslová s koncentrací průmyslové výroby ve městech. Prakticky celé území je svým charakterem venkovské, přestože jsou zde poměrně velké obce dle počtu obyvatel. Urbánní charakter mají pouze města Kyjov, Ždánice, Vracov a Bzenec. Z hlediska bytové výstavby je SO ORP Kyjov dlouhodobě pod průměrem JMK i ČR, vybavenost jednotlivých obcí je pak na průměrné úrovni. Na území SO ORP Kyjov neexistuje jednoznačný faktor typu dálnice či velké podnikatelské zóny, na kterém by se dal stavět jeho rozvoj. Nejvýznamnější je silnice I/54, která představuje spojnici mezi Brnem a Veselím nad Moravou a usnadňuje tak dojížděku za prací. Velký význam zde zaujímá také železniční doprava. Obecně lze říci, že potenciál území SO ORP Kyjov tkví v hospodářském rozvoji jeho centra, města Kyjova. V oblasti také působí poměrně velké množství dobrovolných svazků obcí a jedna velká místní akční skupina – MAS Kyjovské Slovácko v pohybu, která zde významně ovlivňuje rozvoj venkova (IPRZÚ JMK – Kyjov, 2014).

SO ORP Kyjov se potýká s řadou problémů, které vycházejí z jeho polohy a socioekonomických podmínek. Území SO ORP Kyjov sice zaujímá geografickou

polohu mezi dvěma velkými metropolitními areály, nicméně z hlediska úrovně reálných vztahů a geografické vzdálenosti jde spíše o periferní oblast bez významného dopravního napojení. Perifernost je umocněna i polohou podél hranic JMK a Zlínského kraje (možnost budoucího vzniku vnitřní periferie). Mezi hlavní bariéry rozvoje patří především nedostatek pracovních příležitostí, špatná finanční situace a nedostatek pozemků pro výstavbu (IPRZÚ JMK – Kyjov, 2014).

Počet obyvatel

Osídlování SO ORP Kyjov probíhalo již od Středověku, především v době tzv. „velké“ kolonizace ve 13. a 14. stol., ale většinou na místech již dříve osídlených. V dlouhodobé historii na území nedošlo k přerušení kontinuity osídlování, je zde stabilní populace s vysokým počtem obyvatel na km² (SD Kyjov, 2015). Celkový počet obyvatel je v posledních 10 letech poměrně stabilní. Ve SO ORP Kyjov ubylo do roku 2015 celkem 559 obyvatel oproti výchozímu roku 2005, meziroční změny se však pohybují kolem 1 % obyvatel za celé období. Ani mezi jednotlivými obcemi se nevyskytují žádné velké výkyvy, nicméně určité depopulační trendy se objevují zejména u obcí do 500 obyvatel. Populační vlny se dlouhodobě promítanou do rozvoje regionálního školství a jednotlivých územních celků. Vzhledem k demografickému vývoji mají převážně malé obce problémy s udržení potřebného počtu dětí ve školách (IPRZÚ JMK – Kyjov, 2014).

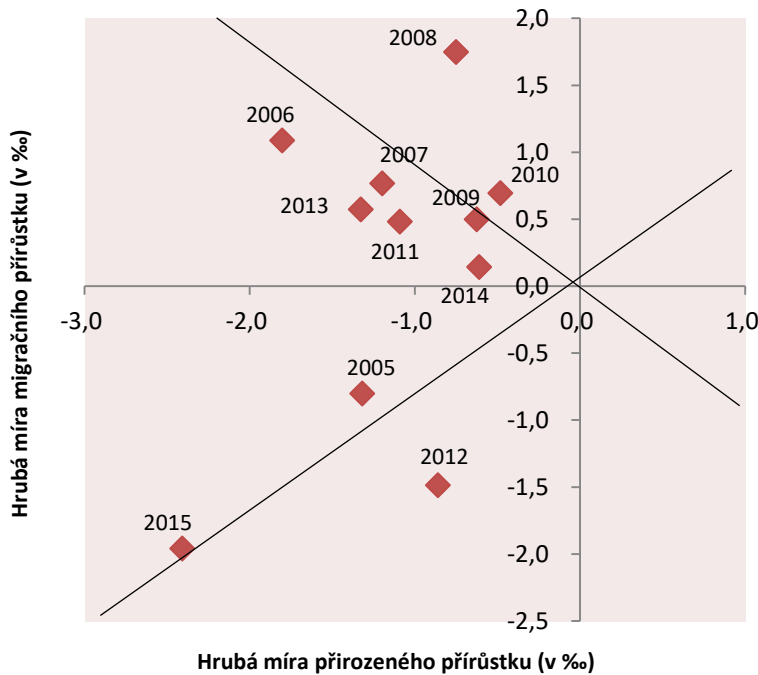

Graf 14: Vývoj počtu obyvatel ve SO ORP Kyjov v letech 2006-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Do roku 2010 lze ve SO ORP Kyjov pozorovat stabilní hodnoty středního stavu obyvatelstva, od roku 2011 však dochází k postupnému snižování populace (Graf 14). Tento pokles však není způsoben výhradně migrací obyvatelstva jako je tomu ve většině periferních oblastí, ale spíše zde převažuje přirozený úbytek populace (zvýšila se úmrtnost a klesla porodnost). Střední stav žen je opět v převaze nad středním stavem mužů, a to po celé sledované období. To odpovídá i celorepublikovému a krajskému trendu.

Přírůstek obyvatel

Změny v celkovém počtu obyvatel jsou malé, mnohem závažnější je však změna struktury obyvatel. Dominantním rysem je změna věkové struktury populace, která v celé ČR dlouhodobě stárne. V JMK je podíl starších osob výrazně vyšší než je průměr ČR (o 10 % více mužů a žen ve věku nad 80 let). To je způsobeno příznivějšími úmrtnostními podmínkami v kraji a také migrační historií, kdy území JMK nebylo příliš zasaženo poválečným vyhnáním a migracemi směřujícími do pohraničí (SD Kyjov, 2015).

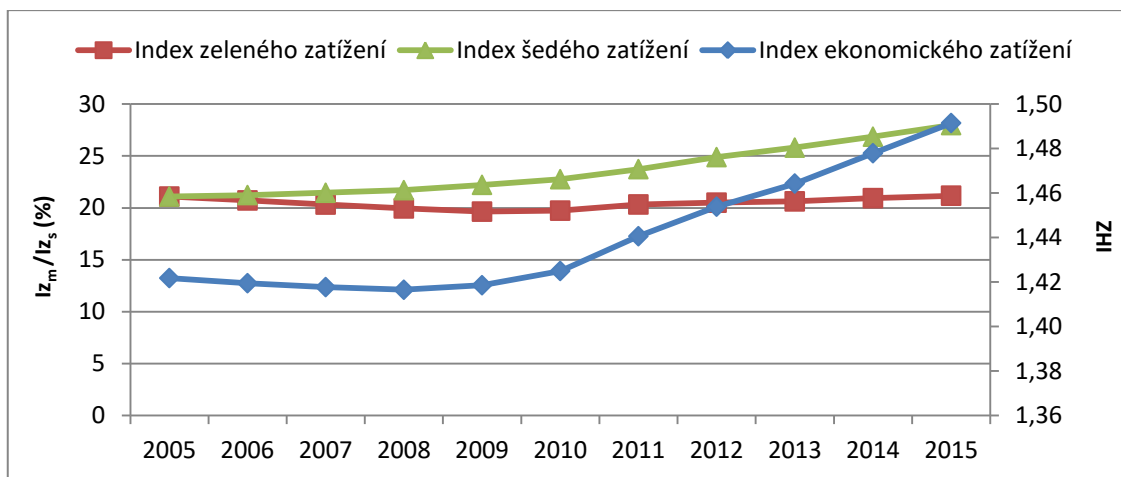
Graf 15: Reprodukční procesy ve SO ORP Kyjov v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Na základě Webbova diagramu je patrné nerovnoměrné rozložení obou složek celkového přírůstku v jednotlivých sektorech. Nejvíce hodnot se nachází v sektoru E a F, kde dominuje přirozený úbytek nad migračním. Výjimkou jsou roky 2008 a 2010 (sektor D), které jako jediné vykazují kladné migrační saldo a celkový přírůstek obyvatel ve SO ORP Kyjov. V roce 2012 pak převládal migrační úbytek. K největšímu úbytku obyvatel celkově došlo v roce 2015 (pokles o 243 lidí), pouze 109 se jich však odstěhovalo, tzn., že zde převážila úmrtnost nad migrací.

Ekonomické zatížení obyvatel

Věkové poměry ve SO ORP Kyjov nejsou příliš příznivé. Index stáří byl 132,1 % v roce 2015 a má dlouhodobě rostoucí trend, oproti roku 2005 se zvýšil o více než 30 procentních bodů. Mezi jednotlivými obcemi jsou ale velké rozdíly – příznivý index stáří (pod hodnotou 100) se objevuje u pětiny obcí. Naopak výrazně nepříznivý index stáří (nad hodnotu 150) se objevuje u čtvrtiny obcí (IPRZÚ JMK – Kyjov, 2014). Problematiku stárnutí populace dokazují také zvyšující se index šedého a ekonomického zatížení obyvatelstva.

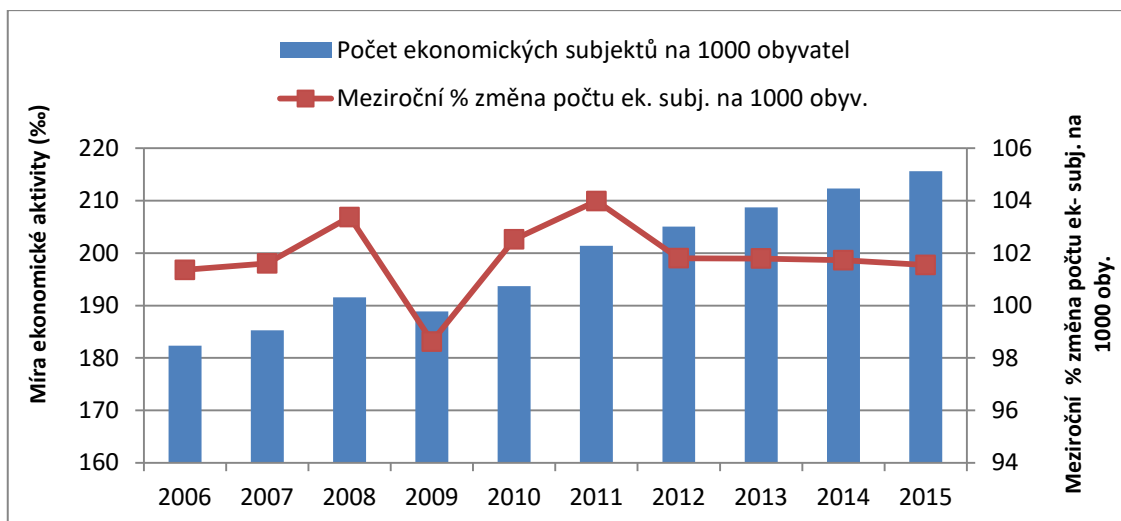

Graf 16: Ekonomické zatížení obyvatel ve SO ORP Kyjov v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Index ekonomického zatížení v podstatě kopíruje vývoj počtu obyvatel ve SO ORP Kyjov. Od roku 2011 dochází k rychlému nárůstu tohoto ukazatele v důsledku snížení populace v území (Graf 16). S rostoucím indexem stáří tak připadá více starších lidí na jednoho produktivního člověka, kterých naopak ubývá následkem migrace. Tato situace se odráží i na vývoji indexu ekonomické závislosti II, který se také neustále zvyšuje. Index ekonomické závislosti I vykazuje relativně konstantní hodnoty, dětská složka populace se tak v závislosti na pracujících nijak výrazně nemění. V roce 2005 byl počet seniorů a dětí prakticky ještě vyrovnaný, od té doby se však nůžky stále více rozevírají a obyvatelstvo podléhá demografickému stárnutí.

Podnikatelská aktivita

SO ORP Kyjov je spíše zemědělským regionem s lokalizací průmyslových podniků do měst. V celé oblasti výrazně převažuje zemědělský půdní fond a vytváří tak předpoklady pro intenzivnější zemědělskou činnost i vyšší zaměstnanost v primárním sektoru. Specifikem místního hospodářství je poměrně rozsáhlá těžba ropy a zemního plynu, která je významná i z pohledu celé ČR. Hlavními centry zaměstnanosti a podnikání (průmyslové výroby) jsou Kyjov (asi 40 % obsazených pracovních míst ve SO) a Bzenec (IPRZÚ JMK – Kyjov, 2014). Za nepříznivý trend lze považovat klesající počet zemědělských podniků vzhledem k faktu, že SO ORP Kyjov patří mezi velmi tradiční zemědělské regiony. Naopak oblast stavebnictví zaznamenává v poslední době boom, zatímco průmysl spíše stagnuje. Mezi největší zaměstnavatele patří zahraniční firma sklárny Vetropack Moravia Glass, a.s., v oblasti strojírenství pak Šroubárna Kyjov a další menší podniky. Z geografického hlediska je typická koncentrace výrobních podniků do regionálního střediska, kterým je město Kyjov. Pozitivním rysem je lokalizace řady menších a středních firem ve spádových venkovských obcích. Ve SO ORP Kyjov probíhá změna struktury v podnikatelské sféře a ubývá lidí pracujících v zemědělství. Místní specializací v zemědělství je vinohradnictví (SD Kyjov, 2015).

Graf 17: Podnikatelská aktivita ve SO ORP Kyjov v letech 2006-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

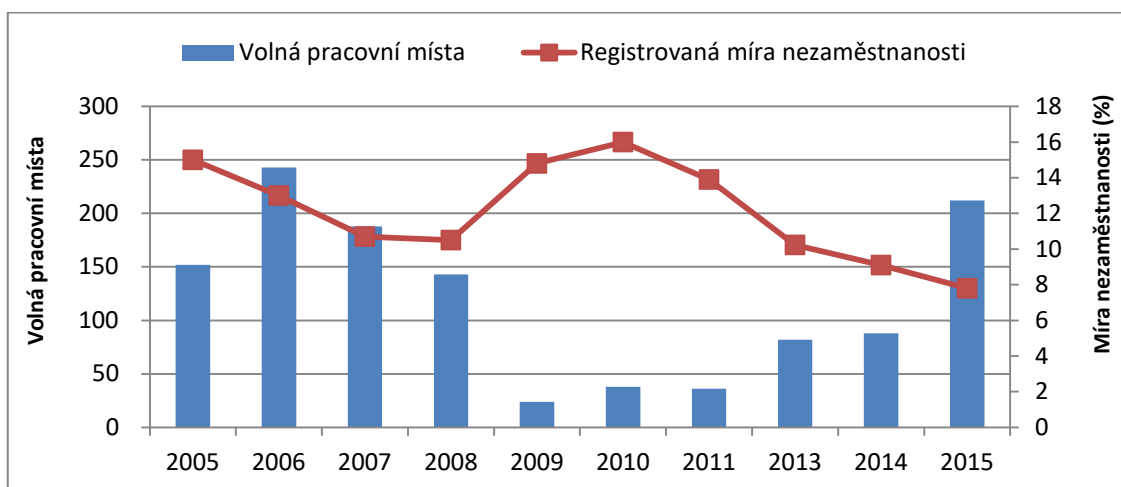
Ve SO ORP Kyjov lze pozorovat rostoucí míru ekonomické aktivity, k poklesu došlo pouze v roce 2009 v důsledku hospodářské krize (Graf 17). V prvním sledovaném roce byl počet podnikatelských subjektů 10 089, v posledním už dokonce 11 972, což je zvýšení o 18 procentních bodů. Od roku 2012 došlo k ustálení meziroční změny počtu ekonomických subjektů, jediný výrazný výkyv byl opět v roce 2009. Ekonomika SO ORP Kyjov je stále silně poznamenána změnou struktury zemědělských podniků a nízkým zastoupením průmyslu a dosud nerozvinutou terciární sférou. V území se nachází pouze několik větších průmyslových podniků, hospodářskou strukturu však významně doplňují malé firmy (SD Kyjov, 2015).

Nezaměstnanost

Nezaměstnanost není problémem SO ORP Kyjov jako celku, významně se týká pouze některých obcí (zejména Hýsly, Labuty, Nenkovice, Ostrovánky, Skalka nad 15 %), které však ve výsledku mají vliv na celkovou nezaměstnanost v oblasti. Vyšší míra nezaměstnanosti se v území vyskytuje již dlouhodobě. Prioritou pro snížení nezaměstnanosti je ve SO ORP Kyjov zvýšit nabídku pracovních míst pomocí aktivní politiky zaměstnanosti, dále pak zvýšit odbornou úroveň znalostí, dovedností a kompetence pracovníků, a také prostřednictvím místních iniciativ na podporu zaměstnanosti a mobility pracovníků (IPRZÚ JMK – Kyjov, 2014).

Míra nezaměstnanosti ve SO ORP Kyjov do roku 2008 klesala, poté se zvyšovala v důsledku ekonomické recese, v roce 2010 dokonce nad hranici 15 % (Graf 18). Od té doby ale nezaměstnanost pomalu klesá, v roce 2015 byla nejnižší za celé sledované období (7,8 %), což je téměř na průměr JMK, který byl v tom roce 7 %. Značný vliv na to má fakt, že roste počet ekonomických subjektů v území a tím pádem i množství nabízených pracovních míst. Nejméně volných pracovních míst bylo v roce 2009 (konkrétně pak 24) a počet uchazečů na jedno volné pracovní místo byl 168. V roce 2015 se počet volných pracovních míst zvýšil na 212 a počet uchazečů na jedno volné

pracovní místo klesl na 14. SO ORP Kyjov se tak dostal v závěru sledovaného období do téměř původního stavu před ekonomickou krizí.

Graf 18: Míra nezaměstnanosti a volná pracovní místa ve SO ORP Kyjov v letech 2005-2015 (Zdroj: MPSV, ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

5.2.3 SO ORP Moravský Krumlov

Charakteristika území

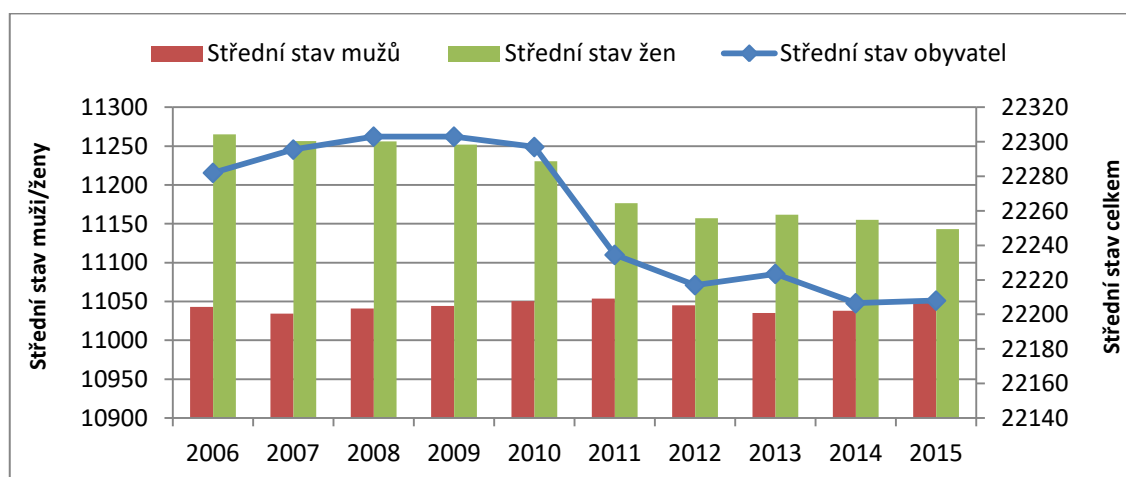
SO ORP Moravský Krumlov čítá celkem 33 obcí, které zabírají rozlohu 34 756 ha, což ho mezi SO ORP JMK řadí ke středně velkým územím (Příloha 3). SO leží mezi významnými centry Brnem a Znojmem, na severozápad od hlavní komunikační osy mezi těmito centry. Jedná se o periferní polohu v rámci metropolitní oblasti města Brna. Z hlediska spádovosti je SO rozdělen přibližně na poloviny. Západní část území nejvíce spáduje do Moravského Krumlova, zbytek území má převažující dojížděkový proud do Brna. Území SO ORP Moravský Krumlov je venkovské, převažují zde malé a velmi malé zemědělské obce. To narušují pouze místní centra Moravský Krumlov a Miroslav, kde se vyskytuje potravinářský a lehký průmysl. Dalším významným znakem území je útlum Moravského Krumlova jak ekonomicky (úbytek pracovních míst), tak turisticky (přesun Slovanské epopeje). Útlum zažívá i další lokální centrum Miroslav. Sociálně prostorová diferenciacie území SO je různorodá. Přibližně třetina obcí spadá do kategorie znevýhodněná. To je způsobeno zejména slabou bytovou výstavbou. V hospodářské oblasti je problémem především výrazný pokles pracovních míst v Moravském Krumlově, kam dojíždí velký podíl obyvatel. Na území SO ORP Moravský Krumlov působí tři mikroregiony – Moravskokrumlovsko, Miroslavsko a částečně Moravia. Významné jsou také MAS, které mají řadu možností využívat dotační tituly z evropských fondů (IPRŽÚ JMK – Moravský Krumlov, 2015).

Problémové oblasti ve SO ORP Moravský Krumlov jsou nedostatek pracovních příležitostí v obcích, špatná finanční situace a také vylidňování. Zásadním problémem a zároveň výzvou bude situace v Moravském Krumlově, který je pro řadu obcí spádovým centrem. Moravský Krumlov se musel a musí potýkat s dopady přesunu

Slovanské epopeje, který znamenal úpadek místních podnikatelů vázaných na cestovní ruch, a s úbytkem pracovních míst ve zdejším průmyslu. Pro region bude také důležité udržet zaměstnanost v Miroslavi. Oblast trpí svojí periferní polohou mezi Brnem, Jihlavou a menším centrem Znojmem. Proto by mu výrazně pomohla uvažovaná oprava nebo zkapacitnění silnice I/53. Venkovské zázemí měst Moravský Krumlov, Miroslav a blízkost již zmiňované silnice I/53 láká nové obyvatele k výstavbě nových domů, což může znamenat možnost oživení regionu (IPRZÚ JMK – Moravský Krumlov, 2015).

Počet obyvatel

Celkový počet obyvatel je 22 215 (k 31. 12. 2015), z toho více než třetina žije ve dvou největších městech – v Moravském Krumlově a Miroslavi. Podle počtu obyvatel patří SO ORP Moravský Krumlov v rámci kraje spíše k menším územím. Dvě největší sídla jsou zároveň jedinými dvěma městy v oblasti. Převažují menší obce – celkem 26 z 33 jich je menších než 600 obyvatel. Z toho u 12 obcí se počet obyvatel pohybuje okolo 200. Přibližně 1 000 obyvatel mají pouze 3 obce. Celkově je vývoj počtu obyvatel od roku 2005 kolísavý (Graf 19). Na vině je jak přirozený přírůstek, který byl pozitivní po roce 2006 a v současné době je negativní, tak migrační saldo, které dosáhlo svého vrcholu v roce 2010 (IPRZÚ JMK – Moravský Krumlov, 2015).

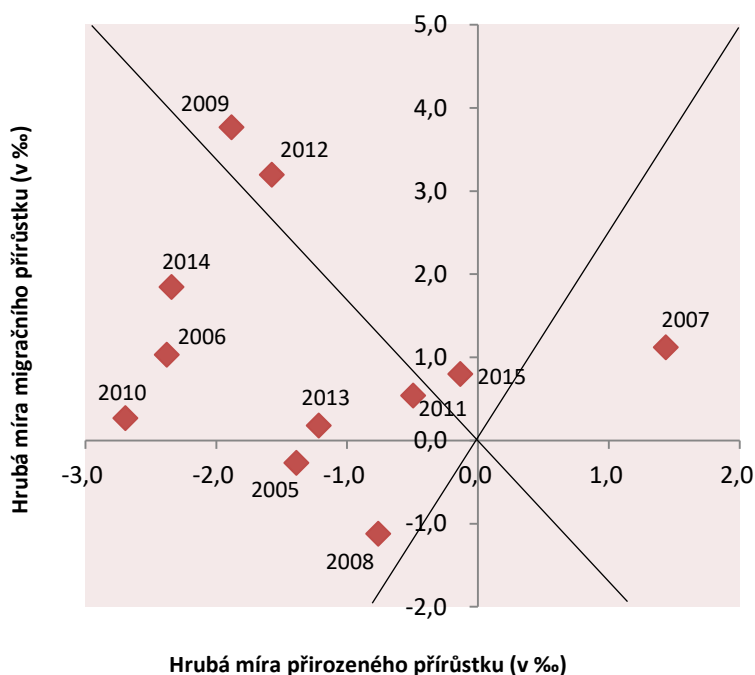

Graf 19: Vývoj počtu obyvatel ve SO ORP Moravský Krumlov v letech 2006-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Střední stav obyvatelstva ve SO ORP Moravský Krumlov byl do roku 2010 relativně konstantní. V roce 2011 však došlo k výraznému úbytku populace, od té doby se počet obyvatel ustálil a změny se pohybují vždy kolem 1 % oproti předcházejícímu roku. Zastoupení mužů v populaci je opět ve sledované dekádě podstatně nižší, nicméně od roku 2011 je patrný pokles středního stavu žen. Rozdíl mezi věkovou strukturou mužů a žen vychází z biologické zákonitosti (na 100 dívek se rodí cca 105 chlapců). Ženy se však dožívají vyššího věku o 6–7 let, proto mají v každé populaci povětšinou i starší věkovou strukturu. V populaci JMK na 100 žen již dlouhodobě průměrně připadá asi 94 mužů (ČSÚ, 2016).

Přírůstek obyvatel

Z dlouhodobého hlediska dochází k úbytku obyvatel v 80 % z 33 obcí ve SO ORP Moravský Krumlov. Výjimku tvoří samotné město Moravský Krumlov, kde se počet obyvatel zvyšuje jak přirozenou, tak mechanickou měnou, což je způsobeno obecně vyšší atraktivitou měst, ve kterých je soustředěna infrastruktura, služby a potencionálně i možnosti zaměstnání. V celém SO nedochází k přirozené reprodukci, spíše naopak k pozvolnému úbytku obyvatel zejména přirozenou měnou, což potvrzuje starousedlický charakter celé oblasti. Jinak se v této oblasti odráží trendy typické pro demografickou strukturu menších obcí celé ČR (Sociodemografická analýza SO ORP Moravský Krumlov, 2007).

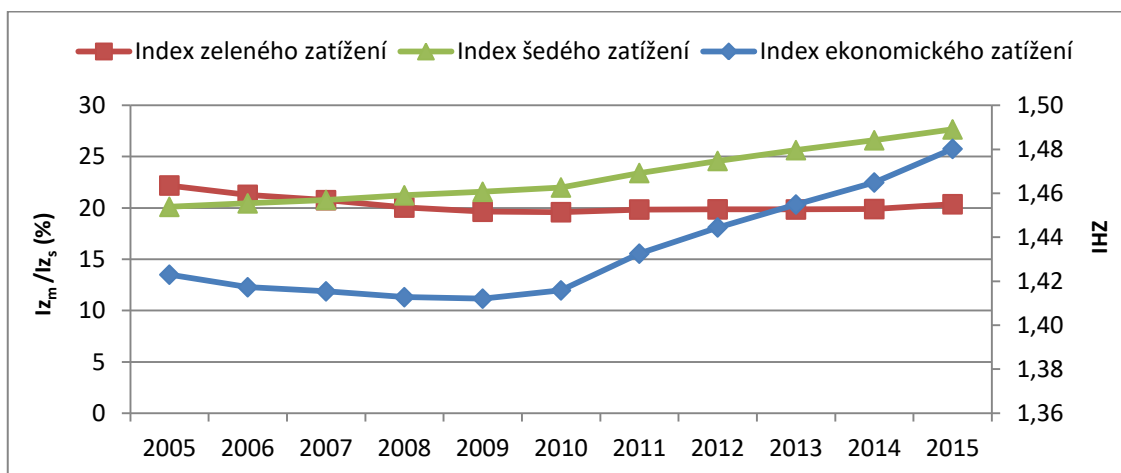
Graf 20: Reprodukční procesy ve SO ORP Moravský Krumlov v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Ve SO ORP Moravský Krumlov dominuje v letech 2009, 2011 a 2015 sektor D, kdy došlo ke zvýšení populace v území prostřednictvím stěhování. V dalších letech pak převažují sektory E a F, kdy obyvatelstvo ubývalo přirozenou měnou víc než mechanickou (Graf 20). Došlo tak ke zvýšení i míry úmrtnosti, případně poklesu míry porodnosti. Výjimku pak tvoří rok 2007, který jako jediný spadá do sektoru B, pro něj je charakteristický přirozený přírůstek.

Ekonomické zatížení obyvatel

Z ekonomického hlediska se zvyšuje v posledních letech podíl nepracujících důchodců, přičemž se snižuje počet ekonomicky aktivních lidí. Obyvatelstvo ve SO ORP Moravský Krumlov stárne, vypovídá o tom zmenšující se podíl dětské složky populace (Graf 21). Úbytek obyvatel v předproduktivním věku (0–14 let) za období 2005–2015 je dokonce ve srovnání s ostatními SO ORP JMK největší. Naopak v kategorii 15–64 let

dosáhlo Moravskokrumlovsko největšího přírůstku. V postproduktivní kategorii (65 a více let) byl růst vůči JMK nadprůměrný. Index stáří ve SO ORP Moravský Krumlov je kvůli tomu nadprůměrný (135,8 % v roce 2015) vůči celému JMK, kde dosahoval hodnoty 122 % v roce 2015 (IPRZÚ JMK – Moravský Krumlov, 2015).

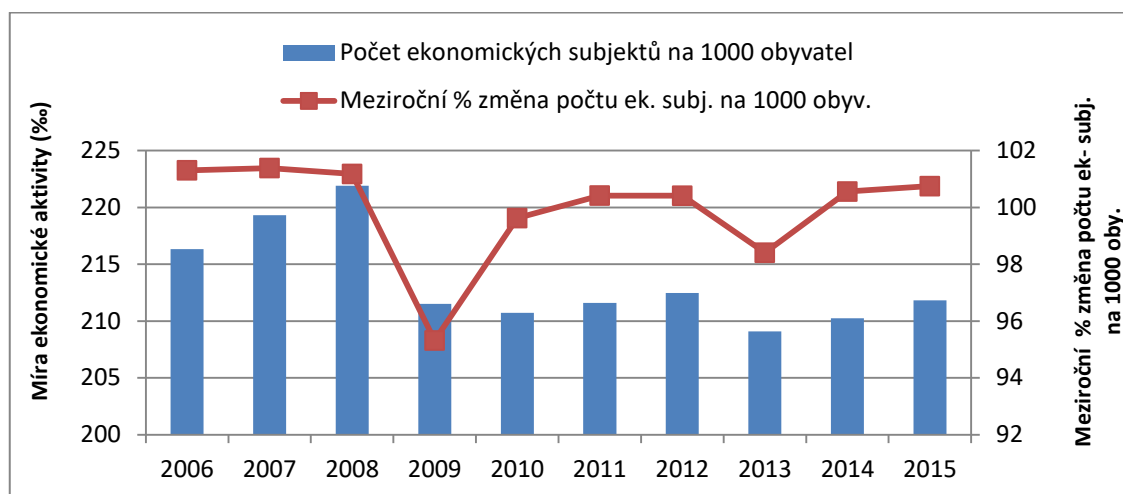
Graf 21: Ekonomické zatížení obyvatel ve SO ORP Moravský Krumlov v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

V roce 2007 došlo k vyrovnání dětské a postproduktivní složky populace, do té doby byla v převaze předproduktivní složka. Od roku 2008 tak lze pozorovat zrychlující se proces stárnutí populace ve SO ORP Moravský Krumlov. U indexu ekonomického zatížení docházelo do roku 2010 spíše ke snižování, od té doby se však zvyšuje poměrně rychlým tempem, což souvisí s rostoucím indexem šedého zatížení. V roce 2015 připadalo 48 závislých důchodců na 100 obyvatel v ekonomicky aktivním věku, to je zvýšení o 6 procentních bodů oproti roku 2005.

Podnikatelská aktivita

SO ORP Moravský Krumlov je území potýkající se s malou nabídkou práce, od čehož se také odvíjí menší kupní síla místních obyvatel. V posledních letech ke zhoršení situace přispělo několik událostí. První významnou změnou byl odvoz Slovanské epopeje a radikální úpadek cestovního ruchu. Negativní vliv této události je zřetelný, důkazem je přeměna hotelu Epopej na ubytovnu pro sociálně slabé. Další z událostí bylo přestěhování výroby z areálu Vertex a trvalé uzavření tohoto podniku, který byl jedním z nejvýznamnějších zaměstnavatelů v regionu. Omezením výroby dalšího krumlovského zaměstnavatele, a to podniku Proimpex, město přišlo o další pracovní místa. Mezi nejvýznamnější zaměstnavatele v současnosti patří COOP Jednota Moravský Krumlov, PBS Industry a.s., AZ – Pokorný s.r.o. a Retex a.s. Pod vlivem výše zmíněných událostí naopak nabývá na významu úloha města Moravský Krumlov. Rovněž zemědělství jako obor podnikání prošel výraznou změnou struktury a jeho význam v regionu poklesl. Obyvatelé SO ORP Moravský Krumlov dojíždí za prací obvykle do Brna, Ivančic a také na Jadernou elektrárnu Dukovany. Lze tak očekávat, že

počet obyvatel vyjíždějících za prací mimo území SO bude nadále narůstat (Program rozvoje města Moravský Krumlov, 2016).

Graf 22: Podnikatelská aktivita ve SO ORP Moravský Krumlov v letech 2006-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

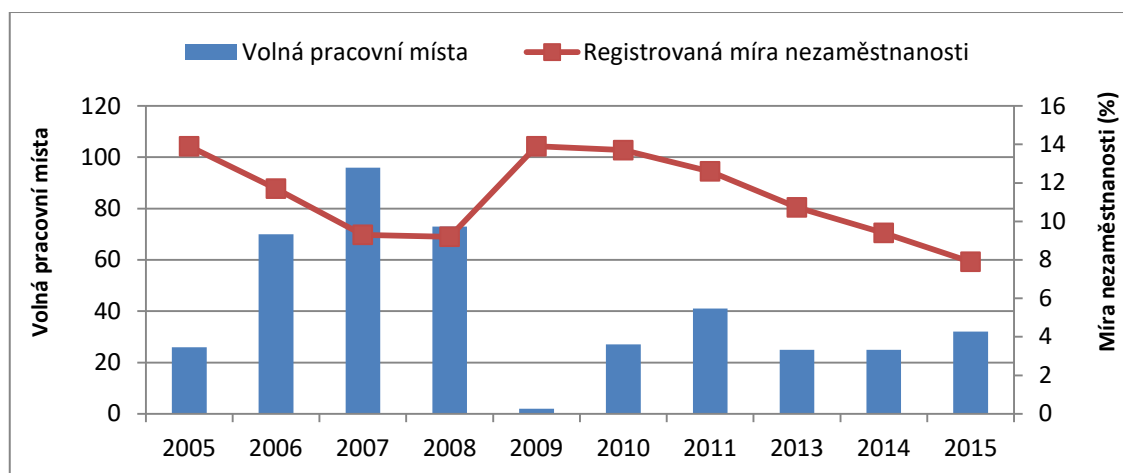
Míra ekonomické aktivity opět v důsledku ekonomické krize v roce 2009 výrazně poklesla, z důvodu uzavření některých velkých podniků ve městě Moravský Krumlov, kde je největší koncentrace nabídky práce. Lze to pozorovat i na meziroční změně počtu ekonomických subjektů. Až do roku 2015 se pak míra podnikatelské aktivity výrazně nemění (Graf 22). V následujících letech se bude město Moravský Krumlov zabývat tvorbou nového územního plánu, což může změnit strukturu ploch určených pro podnikání, průmysl, obchodní činnost a novou výstavbu a přinést tak nové příležitosti pro místní obyvatele (Program rozvoje města Moravský Krumlov, 2016).

Nezaměstnanost

Celková nezaměstnanost ve SO ORP Moravský Krumlov je vůči celému JMK nadprůměrná. V některých obcích je vysoká nezaměstnanost a především dlouhodobá nezaměstnanost zvláště velkým problémem (Džbánice a Našiměřice). Vysokou nezaměstnanost by mohlo pomoci vyřešit oživení v Moravském Krumlově, k čemuž je ovšem potřeba zkvalitnit dopravní dostupnost, která je předpokladem rozvoje regionu. Další možností by mohl být rozmach okolních center (Znojmo, Pohořelice, Brno) spojený se zkvalitněním dopravní obslužnosti, aby se pro obyvatele SO ORP Moravský Krumlov zlepšily podmínky pro dojížděku za prací (IPRZÚ JMK – Moravský Krumlov, 2015).

Míra nezaměstnanost ve SO ORP Moravský Krumlov (7,9 % v roce 2015) byla oproti JMK (7 % v roce 2015) stále nadprůměrná, ale rozdíl už není tak markantní jako na začátku sledovaného období (Graf 23). Dlouhodobá nezaměstnanost je průměrná v porovnání s průměrem ČR i JMK. V území se projevují velké rozdíly v míře nezaměstnanosti jednotlivých obcí: podíl nezaměstnaných kolísá od hodnot okolo 7–8 % (Dolní Dubňany, Lesonice, Jamolice) až po nezaměstnanost vyšší než 15 % ve

Džbánicích a Našiměřicích (IPRZÚ JMK – Moravský Krumlov, 2015). V roce 2009 byly jako důsledek ekonomické recese volná pouze dvě pracovní místa a počet uchazečů na jedno volné pracovní místo byl 771. Situace se postupně stabilizovala a v roce 2015 už bylo 32 volných pracovních míst a 37 uchazečů na jedno volné pracovní místo, což je výrazné zlepšení na trhu práce ve SO ORP Moravský Krumlov.

Graf 23: Míra nezaměstnanosti a volná pracovní místa ve SO ORP Moravský Krumlov v letech 2005-2015 (Zdroj: MPSV, ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

5.2.4 SO ORP Veselí nad Moravou

Charakteristika území

Území SO ORP Veselí nad Moravou je tvořeno 22 obcemi. Statut města mají pouze dvě obce, a to Veselí nad Moravou a Strážnice. SO se přirozeně člení na tři odlišné celky (Příloha 4): oblast Dolnomoravského úvalu (západní část Veselska a Strážnicka), oblast Bílých Karpat a blízkého podhůří (Hornácko) a oblast Hlucké pahorkatiny (východní část Veselska). Menší obce jsou většinou dislokovány v horské oblasti Bílých Karpat, větší obce leží v nižších polohách. Z hlediska socioekonomické diferenciacce se území rozlišuje na západní část s převahou rozvojových obcí a na východní část, kde většina obcí spadá do kategorie znevýhodněných. V důsledku poklesu počtu obyvatel a slabé bytové výstavby sem spadá i samotné město Veselí nad Moravou. Území spadá především do Veselí nad Moravou, jihozápadní část SO do Strážnice a západní část do Hodonína. Významné proudy směřují do Uherského Hradiště, Bzence, ale i do Brna. Území svými přirozenými vazbami tíhne spíše ke Zlínskému kraji (např. fungování přeskrajského MAS Hornácko a Ostrožsko). Bytová výstavba je dlouhodobě hluboko pod průměrem kraje i ČR. Ročně je ve SO ORP Veselí nad Moravou dokončeno necelých 60 bytů. Naprostá většina postavených bytů je v rodinných domech. V necelé čtvrtině obcí je výstavba zcela minimální. Vybavenost veřejnými službami je s výjimkou školství značně nerovnoměrná. Služby jsou koncentrovány hlavně ve Veselí nad Moravou, Strážnici a Velké nad Veličkou. Základ dopravního systému na území SO ORP Veselí nad Moravou tvoří stávající silnice I. třídy I/55 (Veselí nad Moravou – Strážnice – Rohatec) a I/54 (Slavkov u Brna – Moravský Písek – Nové Mesto nad

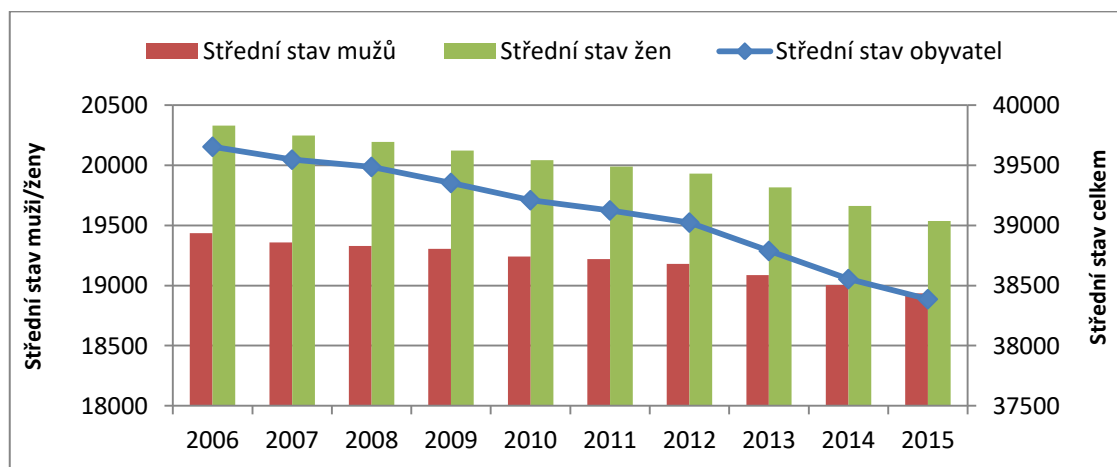

Váhom). Přetížení silniční komunikace I/55, která je vedena centry měst, vyžaduje vybudování rychlostní komunikace R55. Územím prochází také železniční trať. SO ORP Veselí nad Moravou má převážně venkovský charakter, z hlediska rozvojových limitů je region rozdělen na poloviny hranicí chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. Typicky zemědělský region, s koncentrací průmyslu do několika málo větších sídel, má velkou tradici vinařství (především v severozápadní části území). Na území působí dobrovolné svazky obcí Hornácko, Strážnicko, Ostrožsko-Veselsko, Bařův kanál, a také několik MAS (IPRZÚ JMK - Veselí nad Moravou, 2014).

Území SO ORP Veselí nad Moravou se potýká s řadou problémů, které vycházejí z jeho polohy a socioekonomických podmínek. Ve Strategii rozvoje JMK na období 2014–2020 bylo zařazeno mezi hospodářsky problémové regiony. Jedná se o periferní území nejen na hranici krajů, ale i na hranici se Slovenskem zvýrazněné hřebenem Bílých Karpat. V Programu rozvoje JMK pak patří SO ORP Veselí nad Moravou mezi vnitřní periferie s vyšším sociálním znevýhodněním. Hlavní bariéry rozvoje jsou především nedostatek pracovních příležitostí, špatná finanční situace obcí a snižování počtu obyvatel (IPRZÚ JMK - Veselí nad Moravou, 2014).

Počet obyvatel

Z demografického pohledu je vývoj počtu obyvatel a věkové struktury na území SO ORP Veselí nad Moravou spíše negativní. Rodí se malý počet dětí, obyvatelstvo příliš rychle stárne a klesá i jeho počet, a to nejen přirozenou cestou, ale i stěhováním. K 31. 12. 2015 měl SO ORP Veselí nad Moravou 38 310 obyvatel. Průměrná velikost obce činí 1 770 obyvatel, v rámci kraje jde o relativně vysokou hodnotu. Největší je město Veselí nad Moravou s 11 471 obyvateli, následuje Strážnice s 5 728 obyvateli. Počet obyvatel se dlouhodobě snižuje, za poslední desetiletí pokles činil přibližně 4 %. Mezi obcemi se však projevují výrazné rozdíly. K většímu poklesu dochází jak ve čtyřech největších obcích, tak v malých odlehlých obcích. Počet obyvatel rostl zejména v malých obcích přilehlých k obcím největším (IPRZÚ JMK - Veselí nad Moravou, 2014).

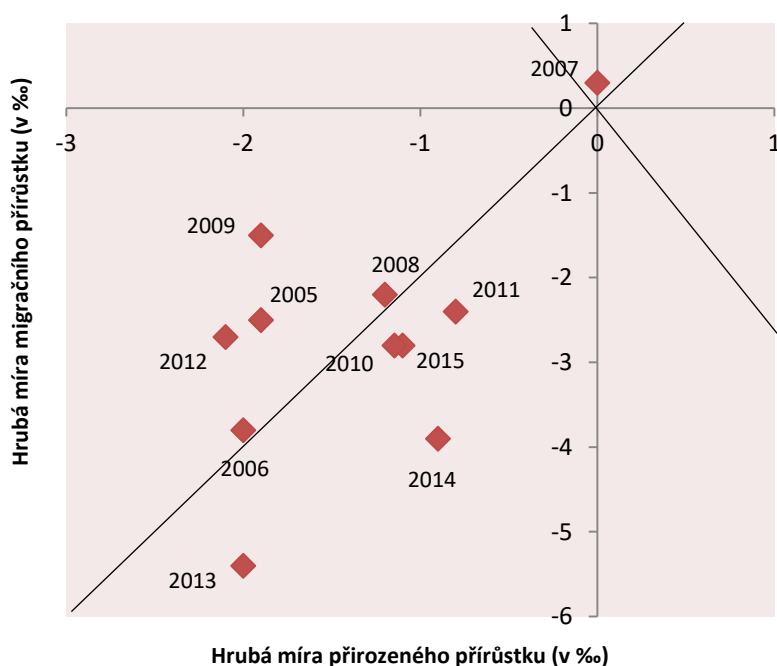

Graf 24: Vývoj počtu obyvatel ve SO ORP Veselí nad Moravou v letech 2006-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Střední stav obyvatelstva ve SO ORP Veselí nad Moravou dlouhodobě klesá (Graf 24). Zatímco na počátku sledovaného období dosahoval počet obyvatel 39 655 středního stavu, na konci to bylo již pouze 38 387, což je pokles téměř o 4 procentní body. Opět je zde patrný trend typický pro celý JMK, a to převažující počet středního stavu žen. Tento rozdíl se sice od roku 2006 nepatrně snížil, ovšem i nadále zůstává mužská část populace v menšině.

Přírůstek obyvatel

Počet obyvatel se ve SO ORP Veselí nad Moravou dlouhodobě snižuje, a to jak v malých obcích, tak ve městech. Pokles souvisí jak se záporným přirozeným přírůstkem, tak s migračním saldem, jehož pokles je podstatně výraznější. Efekt záporného přirozeného přírůstku je posilován vysokým počtem osob stěhujících se mimo území SO ORP Veselí nad Moravou, rozhodujícím je pak pohyb obyvatelstva v samotném středisku – Veselí nad Moravou (IPRZÚ JMK - Veselí nad Moravou, 2014).

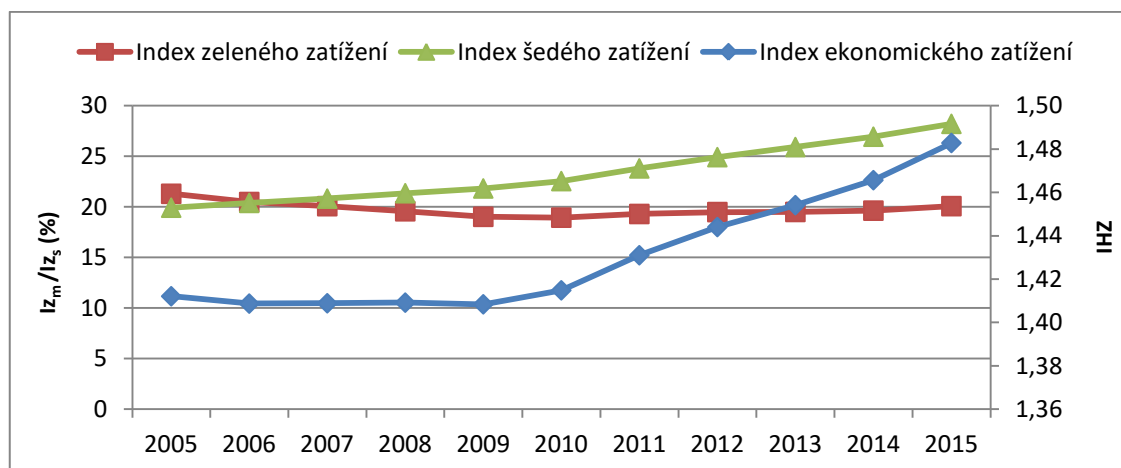
Graf 25: Reprodukční procesy ve SO ORP Veselí nad Moravou v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Za celou sledovanou dekádu dominovaly ve SO ORP Veselí nad Moravou sektor F, kde docházelo k přirozenému úbytku obyvatelstva a sektor G, který je charakteristický migračním úbytkem populace. Pouze rok 2007, který leží na rozhraní sektorů C a D, znamenal pro SO přírůstek obyvatel v podobě stěhování (Graf 25).

Ekonomické zatížení obyvatel

Z hlediska věkové struktury nejsou ve SO ORP Veselí nad Moravou výraznější odklony od krajského rozložení jednotlivých věkových skupin obyvatelstva. Na základě

průměrného věku ovšem patří SO do skupiny spíše demograficky starších ORP JMK, což potvrzují i vyšší hodnoty indexu stáří a rostoucí trend indexu šedého zatížení. Mezi jednotlivými obcemi SO ORP Veselí nad Moravou jsou významnější rozdíly ve věkové struktuře, zjednodušeně lze říci, že populačně větší obce vykazují mladší demografickou strukturu než obce populačně menší (RURÚ ÚAP SO ORP Veselí nad Moravou, 2010).

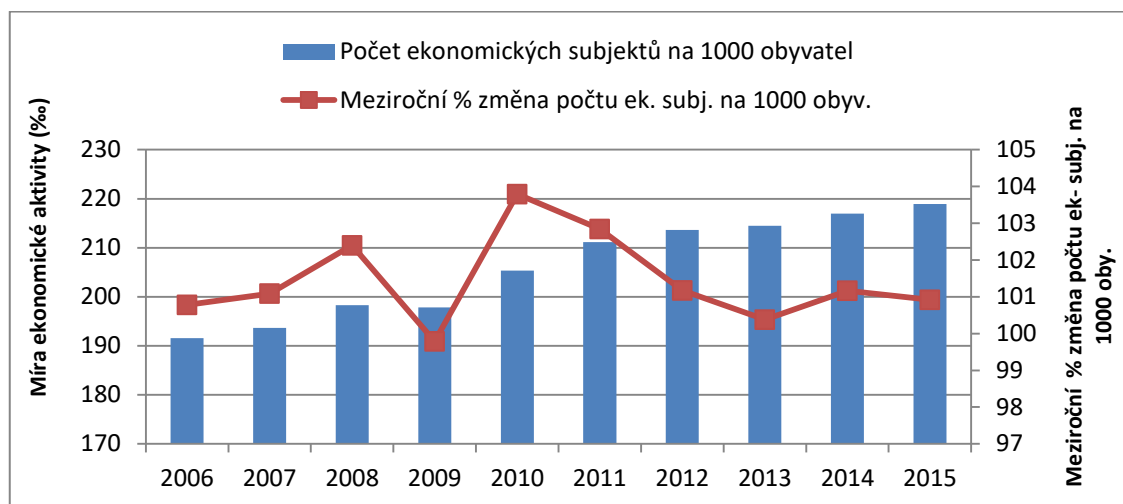
Graf 26: Ekonomické zatížení obyvatel ve SO ORP Veselí nad Moravou v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Index stáří za celý SO ORP Veselí nad Moravou činil 140,5 % v roce 2015 a má výrazný rostoucí trend, od roku 2005 vzrostl o více než 45 procentních bodů. Tento fakt se projevuje také v rychle rostoucím ukazateli indexu šedého zatížení (Graf 26). Od roku 2007 se neustále zvyšuje, zatímco index zeleného zatížení spíše klesá, což značí úbytek dětské složky populace na úkor zvyšování postproduktivní složky. Roste tak tlak na produktivní část obyvatelstva. Výsledkem je zvyšující se index ekonomického zatížení, který od roku 2010 roste velmi rychle (do té doby byl relativně konstantní). Opět se tak potvrzuje současný trend stárnutí populace, který je typický pro celý JMK i ČR.

Podnikatelská aktivita

Chybějící pracovní příležitosti nutí ekonomicky aktivní obyvatele k vyjíždění za prací mimo území SO ORP Veselí nad Moravou. Organizace pracovních vztahů vykazuje většinový pracovní spád do Uherského Hradiště a Bzence, problémem je však velká vzdálenost těchto hospodářských center. Území SO ORP Veselí nad Moravou je převážně zemědělským regionem. Ve srovnání s republikovými hodnotami je silné zastoupení zaměstnanosti v primárním sektoru (hodnota 5,7 % z ekonomicky aktivních obyvatel slabě překračuje i ukazatel za JMK). Vyšší význam zemědělství je zjevný zejména u obcí do 1 000 obyvatel. Nižší zastoupení služeb na odvětvové struktuře obyvatelstva je dáno nižší funkční velikostí samotného centra SO (IPRZÚ JMK - Veselí nad Moravou, 2014). Novým trendem je úplné zastavení ploch pro výrobu a neúměrný rozvoj fotovoltaických a větrných elektráren. Následkem je nedostatek ploch pro jiný druh výroby, ale také narušení krajinných a přírodních hodnot území, což je dnes spolu

s lidovou kulturou hlavní deviza oblasti. Město Veselí nad Moravou není silným hospodářským centrem, nahrazují ho města mimo jeho SO. Většina velkých zaměstnavatelů v území již skončila: Železárny Veselí nad Moravou (hutnictví), Philip Morris Strážnice (tabákový průmysl), Cihelny Strážnice (stavebnictví) nebo se potýkají s existenčními problémy – Kordárna Velká nad Veličkou. Noví rozhodující zaměstnavatelé v území dlouhodobě chybí. Trendem je další výrazné zhoršení i tak špatného stavu hospodářského rozvoje pro celé území SO (RURÚ ÚAP SO ORP Veselí nad Moravou, 2010).

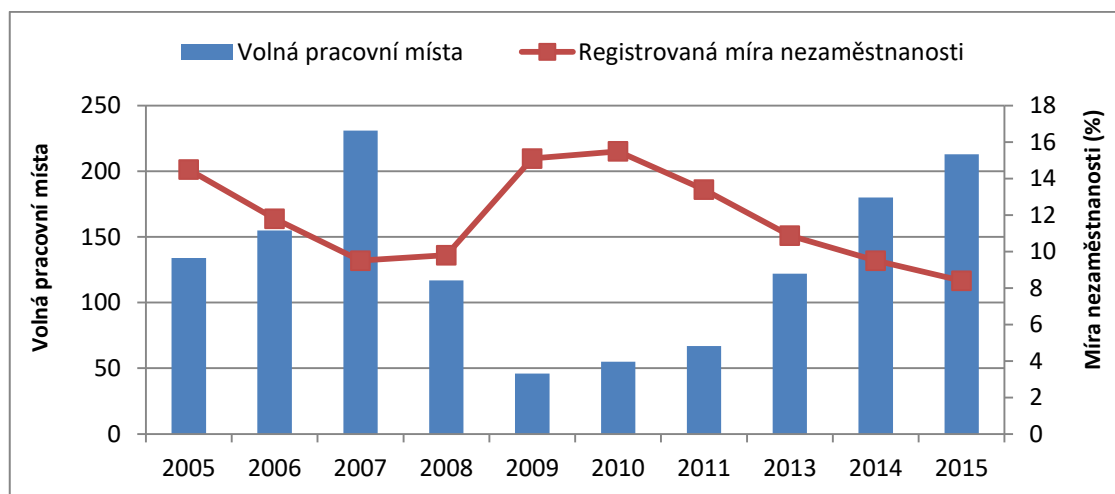
Graf 27: Podnikatelská aktivita ve SO ORP Veselí nad Moravou v letech 2006-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Míra podnikatelské aktivity ve SO ORP Veselí nad Moravou se od roku 2005 postupně zvyšuje. Opět je patrný vliv ekonomické krize po roce 2008. V jeho důsledku zanikla řada velkých podniků, snížil se počet pracovních míst a rostla nezaměstnanost. K největšímu poklesu počtu ekonomických subjektů ve SO ORP Veselí nad Moravou došlo v roce 2009 (Graf 27). V posledních letech se situace v území relativně ustálila a nedochází k žádným větším změnám, což lze považovat spíše za negativní jev, neboť se ve SO nebudují žádné nové firmy a tak dochází ke stagnaci potenciálních nových pracovních příležitostí pro místní obyvatele.

Nezaměstnanost

Nejvíce pracovních míst v průmyslové výrobě je ve městě Veselí nad Moravou, Strážnici a Velké nad Veličkou. Ve SO ORP Veselí nad Moravou se nachází pouze dva velké podniky s počtem zaměstnanců nad 250. Celkově je na území velmi málo pracovních příležitostí, což vyvolává značnou nutnost vyjížděky za prací mimo region. Hlavní proud vyjížděky obyvatel za prací směřuje do Veselí nad Moravou, v jihozápadní části území do Strážnice a v západní části do Hodonína. Významné proudy směřují do Uherského Hradiště, Bzence, ale i do Brna. Celé území lze charakterizovat jako velmi nestabilní, s minimálním zázemím hospodářského rozvoje. Chybí zde velcí zaměstnavatelé. Příčiny jsou zejména v administrativním rozdělení (spádovost do Zlínského kraje) a perifernosti SO na území JMK. Problémem je také vzdálenost od

větších center osídlení a charakter území – po staletí utvářené a přesně definované obchodně historické vazby mezi městy (Uherské Hradiště, Veselí nad Moravou, Strážnice) i členitý reliéf CHKO Bílé Karpaty. Vznik státní hranice ještě zvýšil izolovanost regionu, zejména Hornácka, a spolu s tradičním nedostatkem pracovních příležitostí vytváří hlavní problém ve SO ORP Veselí nad Moravou (IPRZÚ JMK - Veselí nad Moravou, 2014).

Graf 28: Míra nezaměstnanosti a volná pracovní místa ve SO ORP Veselí nad Moravou v letech 2005-2015 (Zdroj: MPSV, ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

Nezaměstnanost ve SO ORP Veselí nad Moravou v dlouhodobém horizontu (průměrně kolem 14 %) významně převyšuje krajský průměr. Nejvyšší je v obcích ve východní části SO a v obcích mimo hlavní dopravní tahy. Území se vyznačuje vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných. Po nástupu hospodářské recese se celkový počet pracovních sil snížil zhruba o 2,5 %. Tento pokles se projevil snížením zaměstnanosti v sekundární sféře ekonomiky. Výrazně byl postižen zpracovatelský průmysl. Mimořádný byl i úbytek pracovních příležitostí v odvětví stavebnictví. Naopak v terciární sféře se počet zaměstnaných v období po nástupu ekonomické krize zvyšuje (SD Veselí nad Moravou, 2015). Před nástupem hospodářské krize míra nezaměstnanosti klesala, v jejím důsledku se pak značně zvýšila až nad hodnotu 15 % v letech 2009 a 2010, poté se opět postupně snižovala až na 8,4 % v roce 2015 (v porovnání v JMK byla ve stejném roce míra nezaměstnanosti 7 %). Tento pokles souvisí s ekonomickým oživením ve SO ORP Veselí nad Moravou. Počet volných pracovních míst v poslední době také roste, v roce 2015 připadalo na jedno volné pracovní místo 10 uchazečů, zatímco v období po ekonomické krizi to bylo v průměru 60 uchazečů (Graf 28).

6 Shrnutí výsledků a diskuze

Problematika vnitřních periferií stále nedostala komplexního uznání jako reálného problematického jevu v prostoru. Vědecké práce tuto oblast zkoumají jen ojediněle. Aktuálnost problematiky vnitřních periferií je patrná se stále rostoucím vlivem velkých měst na své rozšiřující se zázemí. Teoretická základna možných řešení je velice omezená, a proto je nutné analyzovat aktuální situaci dle individuálních možností a problémů každého území a oblasti jako celku. Zájmová území lze porovnat s dosavadními výsledky výzkumů periferních oblastí v ČR a dále pak s přítomností hranic na jejich území. Jedná se například o práci Musila (1988) a spolupráci Musila a Mülera (2008), které se zabývají vymezením vnitřních periferií na základě sociologických, demografických a ekonomických charakteristik. Mezi další autory, kteří se ve své práci zabývali problematikou vnitřních periferií, patří Abramuszkinová a kol. (2009). Ve své práci navazují autoři na Musila a jeho metody použité již v 80. letech 20. stol. a snaží se o užší vymezení vnitřních periferií na úrovni obcí. Lze konstatovat, že všechna čtyři vybraná znevýhodněná území JMK splňují kritéria perifernosti typické pro vnitřní periferie. Obecně jimi jsou (dle výše zmíněných autorů):

- demografické výkyvy – stárnutí populace, větší či menší úbytek obyvatel,
- nízká hustota obyvatelstva – velký počet malých obcí a roztroušenou populací,
- vysoký podíl obyvatel pracujících v zemědělství – venkovský charakter území,
- vysoká nezaměstnanost – dostupnost práce, kvalita pracovních příležitostí, vzdělání obyvatel (nízký podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí), malé finanční ohodnocení práce,
- špatná dopravní dostupnost – nízká ochota dojíždět či stěhovat se za prací, nedostatečná dopravní obslužnost,
- nekvalitní infrastruktura – kanalizace, plynofikace, vodovody, silnice,
- etnická a kulturní homogenita – vícegenerační soužití rodin ve společném domě.

Identifikované znevýhodněné SO ORP JMK (SO ORP Hodonín, Kyjov, Moravský Krumlov, Veselí nad Moravou) leží při hranicích kraje, z toho plyne jejich špatná dopravní dostupnost především do krajského centra Brna. Všechny oblasti jsou typické vysokou mírou nezaměstnanosti, nízkým počtem podnikatelských subjektů, stejně jako stárnutím populace a úbytkem obyvatelstva (převážně migrací). Dvě z těchto zaostalých území navíc leží při hranicích státu, spadají tak rovněž mezi pohraniční periferie. Konkrétně se jedná o SO ORP Hodonín a Veselí nad Moravou ležící na státní hranici se Slovenskou republikou. Problematikou periferií se zabývali ve svých výzkumech např. Blažek a Netrdová (2012), případně Havlíček a kol. (2005), kteří se ve svých dílech upozornili na některé specifické rysy příhraničního území (vyšší míra emigrace, vyšší mobilita a flexibilita pracovních sil, regionální identita, sociální vyloučení, strukturální a ekonomické problémy atd.). Řada charakteristik vnitřních periferií se shoduje s atributy vnějších periferií u státních hranic. Hranice správních jednotek a přilehlých území, které byly identifikovány jako problémové, stojí na okraji zájmu center, resp.

dosahu sféry jejich vlivu. Současná prostorová struktura periferních území a specifika jejich typů jsou výsledkem tří různých procesů a to:

- dlouhodobých polarizačních procesů,
- ekonomické restrukturalizace,
- současné tendence k prostorové dekoncentraci obyvatelstva.

Jedná se o procesy, které byly v české literatuře opakovaně popsány (Musil a Müller 2008; Novotná 2005 apod.). Dlouhodobé polarizační procesy mezi regionálními centry a jejich periferií vedly k tomu, že relativně velká část venkovského území ČR se v důsledku své polohy v průběhu 19. a 20. století dlouhodobě vyliďňovala a byla slabě ovlivněna změnami provázejícími procesy urbanizace, industrializace a kvalifikace obyvatelstva. To vedlo ke ztrátě funkcí dotčeného území, k migraci a stárnutí populace. Komplexní studium vývoje polarizace prostoru a řešení problémů periferních území vyžaduje hodnocení polohového potenciálu, socioekonomické vyspělosti s důrazem na sociokulturní podmínky regionu, které jsou klíčové pro identifikaci vnitřního potenciálu jejich rozvoje. Existence vnitřního potenciálu, včetně neekonomických faktorů (např. aktivity lokálních komunit) je klíčová zejména u problémových oblastí, periferních území, specifických lokalit či regionů (Hampl a kol., 2007). K překonání problémů spojených s efektem vnitřních hranic, jak na regionální úrovni, tak i na úrovni krajů, je vhodné provádět intenzivnější komunikaci mezi centry jednotlivých správních celků. Oblasti příhraničí mají podobný potenciál rozvoje a je nutné se snažit o větší kooperaci. Představitelé krajů a dalších aktérů regionálního rozvoje by se měli snažit spojovat a vzájemně spolupracovat při překonávání bariérového efektu hranic. K tomu slouží celá řada nástrojů (MAS, mikroregiony, občanské iniciativy, místní samosprávy, apod.) a koncepčních dokumentů (Strategické plány, Programy rozvoje, analýzy území atd.). Územní soudržnost zaměřená na snížení disparit je jednou z prioritních oblastí Strategie regionálního rozvoje ČR 2014–2020. Znevýhodněná území JMK se řadí mezi venkovské a periferní území, tudíž pro ně budou relevantními nástroji při uplatňování integrovaných přístupů zejména integrovaný plán rozvoje území a CLLD (komunitně vedený místní rozvoj), podstatná je také úloha meziobecní a regionální spolupráce. Tyto problémové oblasti jsou podporovány z prostředků EU (ESIF – Evropské strukturální a investiční fondy) pomocí různých operačních programů, jejichž cílem je co nejvíce snížit regionální disparity nejen v JMK, ale i v celé ČR. Je vhodné stanovit opatření a aktivity pro konkrétní znevýhodněné SO ORP JMK, jejichž prostřednictvím bude docházet k propojení územních potřeb, k rozvoji daného území, bude se zvyšovat jeho atraktivita a snižovat regionální disparity v kraji.

Faktory rozvoje ve SO ORP Hodonín

Zásadním faktorem ovlivňujícím rozvoj území SO ORP Hodonín je odchod či zánik významných zaměstnavatelů. Nepodařená transformace velkých podniků má největší podíl na současné vysoké nezaměstnanosti v území. Vzhledem k aktuální nepříznivé situaci s vysokou mírou nezaměstnanosti je nebytné, aby obce ve SO ORP Hodonín

byly připraveny na případné poptávky ze strany investorů (přehled průmyslových zón, ploch pro podnikání, brownfields atd.). Podpořit začínající podnikatelskou aktivitu by mohl podnikatelský inkubátor, který by vykonával potřebný servis a dosud v území chybí. Periferní poloha skýtá jistou výhodu při vhodně nastavené příhraniční spolupráci. Blízkost Slovenska i Rakouska, kam lze s nízkými náklady vyvážet místní produkci, může SO ORP Hodonín využít také při rozvoji cestovního ruchu a přilákat tak zahraniční návštěvníky. Území by se mělo zaměřit v oblasti rozvoje cestovního ruchu na zapsání národní kulturní památky Mikulčice do seznamu světového dědictví UNESCO, případně na rozšíření Bařova kanálu. Charakteristická a limitující je ve SO ORP Hodonín ovšem sezónnost turistického ruchu. Specifickou oblast vinařské turistiky, která je doplněná o folklorní tradice, pro podporu cestovního ruchu by bylo vhodné např. zefektivnit propagaci a otevřít galerii vín. V území je velmi nízký zájem o výstavbu, neboť je zde nedostatek volných ploch a limitujícím faktorem je i velká rozloha dobývacích prostor a poddolovaných území. Spolupráci SO ORP Hodonín jako celku poměrně komplikuje velké množství DSO a MAS. Významná je tak podpora zejména meziobecní spolupráce.

Faktory rozvoje ve SO ORP Kyjov

Na území SO ORP Kyjov neexistuje jednoznačný faktor typu dálnice či velké podnikatelské zóny, na kterém by stál rozvoj území. Nejvýznamnějším dopravním spojením je silnice I/54, která představuje spojnici s Brnem a Veselím nad Moravou a usnadňuje tak dojížděku za prací. Podobně by mohla sloužit také železniční trať, ale je nutná její modernizace a elektrifikace pro zvýšení kvality dopravy. Významným impulsem rozvoje území by se mohl stát koridor transevropských sítí. Jedná se o vybudování rychlostní silnice R55, na niž může být navázán hospodářský růst blízkých měst střední velikosti. Je zřejmé, že v obcích SO ORP Kyjov bude kontinuálně růst počet seniorů, kteří budou potřebovat častější a nákladnější zdravotní péči. Z toho důvodu by se měla rozšířit kapacity služeb pro seniory a také nabídky pro jejich aktivizaci. Obecně lze konstatovat, že potenciál území SO ORP Kyjov leží zejména v hospodářském rozvoji jeho centra, města Kyjova a jeho zázemí. Širší rozvinutí rekreačního potenciálu vybraných částí SO (např. Ždánický les, Chřiby, vinařské obce, blízký Bařův kanál apod.) s cílem vytvořit rekreační zázemí i pro blízké aglomerace by mohl být v budoucnu významný faktor rozvoje. Velmi důležité je také podpora dobrovolných svazků obcí, MAS a místních partnerství vzhledem k jejich rostoucí významnosti.

Faktory rozvoje ve SO ORP Moravský Krumlov

Pro SO ORP Moravský Krumlov bude zásadním problémem a zároveň výzvou situace v Moravském Krumlově, který je pro řadu obcí spádovým centrem. Tato obec se musela a musí potýkat s dopady přesunu Slovanské epopeje, který znamenal úpadek místních podnikatelů vázaných na cestovní ruch, a s úbytkem pracovních míst ve zdejších průmyslu. Pro region bude také podstatné udržet zaměstnanost v Miroslavi. Oblast

doplácí na svoji periferní polohu mezi Brnem, Jihlavou a menším centrem Znojmem. Výrazně by pomohla uvažovaná oprava nebo zkapacitnění silnice I/53. To by však mohlo zároveň posílit konkurenci měst Pohořelice či Znojmo. Posílení konkurence by způsobila tak dostavba nedaleké R52, která by byla velmi dobrým předpokladem pro další rozvoj Mikulova a Pohořelic u Brna. Na severu a západě SO není plně využit turistický potenciál, který by mohl pomoci slabším obcím v okolí potoku Rokytná. Moravský Krumlov má v plánu opravit zámek, kam by se časem mohla vrátit Slovanská epopej nebo zřídit jiné významné expozice s nadregionálním významem. Okolí města Miroslav je výhodné pro rozvoj vinařské turistiky. Celý SO ORP Moravský Krumlov by pak mohl využít stále větší oblíbenosti agroturistiky. Venkovské zázemí měst Moravský Krumlov, Miroslav a blízkost silnice I/53 láká nové obyvatele k výstavbě domů, což může být důležité pro oživení regionu. Malá velikost většiny obcí a omezené finanční možnosti mají vliv na nízkou úroveň kanalizace a čištění odpadních vod. V budoucnu se očekává rostoucí tlak na zahájení těžby stavebního kamene. Na území SO ORP Moravský Krumlov působí tři mikroregiony a řada MAS, které disponují možností využívat dotační tituly z evropských fondů. Platforma MAS navíc umožňuje kromě obcí sdružovat i podnikatele, neziskové organizace a spolky nebo fyzické osoby, což je dobrým předpokladem pro spolupráci a komunikaci v území napříč různými zájmovými skupinami.

Faktory rozvoje ve SO ORP Veselí nad Moravou

Zásadním faktorem rozvoje ve SO ORP Veselí nad Moravou je vybudování rychlostní silnice R55 a dosažení zlepšení napojení na silniční dopravní síť vyššího řádu. Tím se zvýší nejen možnosti a rychlost dojížděky za prací, ale vzroste i atraktivita území pro investory. Vyřešením protipovodňové ochrany se zvětší plocha rozvojových území jak pro podnikání, tak pro bytovou výstavbu, a poroste také ochota do území investovat. Podstatné je také zastavení vysídlování obyvatel z důvodu úbytku pracovních příležitostí, včetně odchodu mladých, zejména pak vysokoškolsky vzdělaných lidí. Jednou z možností je již zmíněné napojení na důležité dopravní tahy, ale také zainventovat do pozemků pro výstavbu všeobecně. Důležitý je i potenciál cestovního ruchu spojený v první řadě s folklorem a tradicemi (spousty festivalů, skanzen ve Strážnici, větrný mlýn Kuželov), s Baťovým kanálem a s vinařstvím (ochutnávky, festivaly), dále se zajímavými architektonickými památkami a přírodou Bílých Karpat. Je však třeba zvýšit kvalitu místních služeb pro návštěvníky, aby prodloužili délku svého pobytu a tak poroste i zaměstnanost v terciárním sektoru. Příležitostí může být i rozvoj ekologického zemědělství v podhůří Bílých Karpat, ale také výstavba multifunkčních vodních ploch pro zlepšení retence a atraktivnosti krajiny. Na území SO ORP Veselí nad Moravou působí řada dobrovolných svazků obcí a MAS, které také napomáhají při spolupráci obcí a rozvoji celé oblasti.

7 Závěr

Periferní oblasti lze definovat jako území nedostatečně integrované do struktury a systému řádově nadřazeného. Můžou být také vnímány jako prvky systému, které se nedokázaly vyvíjet tak rychle jako ostatní a postupně za nimi začaly zaostávat. Začaly se v nich kumulovat nepříhodné charakteristiky jako negativní migrační saldo, nepříznivá věková a vzdělanostní struktura a nízká bytová výstavba. Dalšími znaky jsou např. struktura zaměstnanosti v různých oborech (vysoká v zemědělství, nízká ve službách) či vysoký podíl obyvatel vyjíždějících za prací mimo bydliště. Obecně lze shrnout, že na vznik všech periferních oblastí působí podobné faktory, v ČR jsou pak vymezeny periferie nacházející se při hranicích státu a při administrativních hranicích krajů či okresů (tzv. vnitřní periferie). Existenci regionálních disparit a výskyt periferních oblastí zkoumá regionální politika a pomocí rozvojových programů a plánů se je snaží snižovat či odstraňovat.

Ve Strategii rozvoje JMK 2020 byly identifikovány významné problémy v území a navrženy konkrétné vize, cíle a opatření k jejich odstranění. V Programu rozvoje JMK 2014–2017 pak byly dle určitých ukazatelů stanoveny typologie území a územní disparity kraje. Aby docházelo ke snižování regionálních rozdílů uvnitř kraje, je třeba podporovat rozvoj konkrétních oblastí. Pomocí identifikace vnitrokrajských rozdílů bylo zhodnoceno postavení všech SO ORP JMK a určeny čtyři nejvíce znevýhodněné oblasti, které byly dále zkoumány pomocí vybraných demografických a socioekonomických ukazatelů. Všechny problematické SO ORP splňovaly již zmíněné charakteristiky perifernosti. Nejhorší situace je pak ve SO ORP Hodonín a SO ORP Veselí nad Moravou, které patří do hodonínského regionu. Jednak jsou to vnitřní periferie, ale také zároveň leží na státní hranici, celý region se navíc vyznačuje velmi vysokou nezaměstnaností a značnou geografickou vzdáleností od krajského centra – města Brna. Značný vliv na to má i špatný stav infrastruktury. Okolnosti v hodonínském regionu tak ovlivňují i SO ORP Kyjov, jež také patří do jeho administrativního obvodu. Zde jsou však podmínky nepatrně pozitivnější. Nejlepší situace ze znevýhodněných území je pak ve SO ORP Moravský Krumlov.

Každé území má však své specifické problémy a je potřeba se zaměřit na jejich odstranění a integraci mezi silnější a rozvinutější oblasti, a tak snižovat disparity v celém JMK. Proto byly nastíněny faktory rozvoje u všech čtyř znevýhodněných území a navržena opatření, aby mohlo dojít ke zlepšení situace či zmírnění periferního charakteru. Vzhledem k tomu, že většina znevýhodněných území se nalézá při hranicích se Slovenskem a v blízkosti hranic s Rakouskem, by bylo vhodné využít finanční podpory z EU. Jedním z cílů EU pro období 2014–2020 je Evropská územní spolupráce, která se soustřeďuje na podporu přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce. Velký potenciál pro budoucí rozvoj představuje i cestovní ruch. Hlavním doporučením je tedy příprava a realizace řady projektů dotovaných z fondů EU, ale částečně i z místních zdrojů, které jsou primárně určeny na řešení špatné situace technické

infrastruktury většiny obcí a na dovybudování infrastruktury pro turistiku. Podstatné je také nalézt aktivity v oblasti cestovního ruchu, které budou pro tyto periferní oblasti specifické a výjimečné (např. vinařská turistika), budou je odlišovat od ostatních území a tak dojde k jejich zatraktivnění a přilákání turistů, což by mohlo vést k rozvoji všech odvětví souvisejících s cestovním ruchem a celkovému rozvoji znevýhodněných území. Důležité jsou však také meziobecní spolupráce, zapojení všech místních aktérů a spolupráce soukromého a veřejného sektoru.

Závěrem této práce je fakt, že nejen geografická poloha, ale i řada dalších faktorů jsou příčinou perifernosti určité oblasti a způsobují jeho znevýhodnění oproti jiným územím. Z výše uvedeného je patrné, že ve zkoumaných znevýhodněných SO ORP JMK existuje potenciál rozvoje, který však musí být podpořen prostředky z EU a úsilím a podporou všech zainteresovaných stran, aby mohlo dojít k jeho rozvoji a snižování regionálních disparit.

8 Zdroje

Publikace:

ABRAMUZSKINOVÁ PAVLÍKOVÁ, E., PRUDKÝ, L., ŠMÍDOVÁ, M., a KUČEROVÁ, E. *Vnitřní periferie s odstupem i zblízka*. In: *Prostor a společnost* No., 2009, str. 113-128. ISBN: 978-80-7378-086-9. Dostupné z: <<http://mpra.ub.uni-muenchen.de/30624/>>.

BAŠTÝŘ, I. *Sociální důsledky vstupu České republiky do Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3722-9.

BLAŽEK, J., NETRDOVÁ, P. *Aktuální tendence lokální diferenciace vybraných socioekonomických jevů v Česku: směřuje vývoj k větší mozaikovitosti prostorového uspořádání?* In *Geografie - sborník České geografické společnosti*. 2012, roč. 117, č. 3, str. 266-28.

BLAŽEK, J., UHLÍŘ D. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011, 342 s. ISBN 978-80-246-1974-3.

CAPELLO, R., NIJKAMP, P., et al. *Handbook of Regional Growth and Development Theories*. Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2009, 542 s.

DRÁPELA, E. *Marginální oblasti na území ČR a jejich vývoj v prostoru a čase*. Brno: Centrum dopravního výzkumu, 2011, 218 s. ISBN 978-80-86502-36-6.

FIALOVÁ, D. *Druhé bydlení a jeho vztah k periferním oblastem*. In *Geografie – sborník České geografické společnosti*. 2001, roč. 106, č. 1, str. 36-47.

GROSPÍČ, J. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 455 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-086-4.

HAMPL, M., DOSTÁL, P., DRBOHLAV, D. *Social and cultural geography in the Czech Republic: under pressures of globalization and post-totalitarian transformation*. *Social & Cultural Geography*, 2007, 8, č. 3, s. 475–493.

HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P. *Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti*. In *Geografie-Sborník ČGS*, 2001, 106, č. 1, s. 1-11.

HAVLÍČEK, T., JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M. *Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí*. In: Novotná, M. (ed.): *Problémy periferních oblastí*, Praha, KSGRR PŘF UK 2005. 184 s.

HINDLS, R., HRONOVÁ, S., SEGER, J. a FISCHER, J. *Statistika pro ekonomy*. 8. vyd. Praha: Professional Publishing, 2007, 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.

CHROMÝ, P. *Historicko-geografické aspekty vymezení pohraničí a jeho geografické analýzy*. In Geografie – Sborník ČGS. 2000, roč. 105, str. 63-76.

ILLNER, M. *K vyrovnání podmínek života ve městě a na venkově*. In Územní plánování a urbanismus, 1988, roč. 15, č. 2, str. 90-95.

JANČÁK, V. *Příspěvek ke geografickému výzkumu periferních oblastí na mikroregionální úrovni*. In Geografie - sborník České geografické společnosti. 2001, roč. 106, č. 1, str. 26-35.

JEŘÁBEK, M., DOKOUPIL, J., HAVLÍČEK, T. a kol. *České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?*. 1. vydání. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1051-3.

KEATING, M. *The new regionalism in western Europe: regional restructuring and political change*. (Pbk. ed. repr.) Cheltenham: Edward Elgar, 2000.

KLAPKA, P., TONEV, P. *Regiony a regionalizace*. In: TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol.: Ekonomická a sociální geografie, 2008, str. 371 – 397. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

KLUFOVÁ, R., POLÁKOVÁ, Z. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 308 s. ISBN 978-80-7357-546-5.

KOSCHIN, F. *Demografie poprvé*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, 122 s. ISBN 80-245-0859-1.

KREJČÍ, T. et al. *Regionální rozvoj: teorie, aplikace, regionalizace*. 1. vyd. V Brně: Mendelova univerzita, 2010, 155 s. ISBN 978-80-7375-414-3.

KUBEŠ, J., KRAFT, S. „*Periferní oblasti jižních Čech a jejich sociálně populační stabilita*.“ In Sociologický časopis / Czech Sociological Review., 2011, roč. 47, č. 4, str. 805-830.

KUTSCHERAUER, A. *Regionální disparity: disparity v regionálním rozvoji země, jejich pojetí, identifikace a hodnocení*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU, 2010, 250 s. ISBN 978-80-248-2335-5.

LACINA, K. *Regionální rozvoj a veřejná správa*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. 69 s. ISBN 978-80-86754-74-1.

LANGHAMROVÁ, J. *Demografie: učební text pro předmět U017*. Vyd. 1. Praha [i.e. Brno]: Tribun EU, 2007, 42 s. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-218-7.

MALINOVSKÝ, J., SUCHÁČEK, J. *Velký anglicko-český slovník regionálního rozvoje a regionální politiky EU*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2008. 959 s. ISBN 80-248-1117-0.

MARADA, M. *Vymezení periferních oblastí Česka a studium jejich znaků pomocí statistické analýzy*. In *Geografie - sborník České geografické společnosti*. 2001, roč. 106, č. 1, str. 12-25.

MOLLE, W. *European Cohesion Policy*. London: Routledge, 2007. 368 s. ISBN 0-203-94527-1.

MUSIL, J., MÜLLER, J. *Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení*, Praha, CESES FSV UK, 2008.

MUSIL, J. *Nové pohledy na regeneraci našich měst a osídlení*. In *Územní plánování a urbanismus*, 1988, roč. 15, č. 2, str. 67-72.

NOVOTNÁ, M., ed. *Problémy periferních oblastí*. Praha: Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, 2005. 184 s.

OPLUŠTILOVÁ, I. *Systém obcí a obecní zřízení - studijní podklady k přednášce č. 8 předmětu Veřejná správa 1*, Brno, Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2010.

REINÖHLOVÁ, E. *Informační a komunikační technologie pro rozvoj periferních oblastí - zkušenosti ze zahraničí*. In Novotná, M., *Problémy periferních oblastí*, 2005, str. 36-43. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta.

ROUBÍČEK, V. 1997. *Úvod do demografie*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia. 348 s. ISBN 80-85963-43-4.

RYCHTAŘÍKOVÁ, J. *Úspěšné stárnutí – leitmotiv 21. století*. *Demografie*, 2002, 44 (1), str. 43–46.

SKOKAN, L., BURSA, M., & PEŠTOVÁ, J. *Geografické tabulky: pro inženýrské studium*. (Vyd. 2., ve *Fortuně* 1., upr., 207 s.) Praha: Fortuna, 2007 [i.e. 2008].

SUCHÁČEK, J. *Regionální vývoj v České republice po roce 1990: reformace či deformace?* In: *Ekonomická revue*, roč. 8, č. 4, s. 37-51. 2005, ISSN 1212-3951.

SVATOŠOVÁ, L., BOHÁČKOVÁ, I., HRABÁNKOVÁ, M. *Regionální rozvoj z pozice strukturální politiky* (Regional development from position of structural policy), České Budějovice: Jihočeská univerzita České Budějovice, 2005, str. 156, ISBN 80-7040-749-2.

ŠIMON, M., OUŘEDNÍČEK, M. *Migrace na venkov a kontraurbanizace: přehled konceptů a diskuze jejich relevance pro výzkum v Česku*; XXII sjezd České geografické společnosti, Ostrava, 2010.

ŠIMON, M. *Kontraurbanizace: chaotický koncept?* Geografie, 2011, 116 (3), str. 231–255.

ŠKRABAL, I. *Metodika zavádění managementu rozvoje mikroregionů*. 1.vyd. Přerov: Centrum pro komunitní práci, 2006, 182 s. ISBN 8086902390.

TOUŠEK, V. a kol. *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Aleš. Čeněk. 2008, 411 s. ISBN 978-80-7380-114-4.

TULEJA, P. *Metody hodnocení regionálních disparit v ČR*. In: Teorie, identifikace, klasifikace a hodnocení regionálních disparit. Průběžná výzkumná zpráva. Výzkumná zpráva pro projekt WD-55-07-01: Regionální disparity v územním rozvoji ČR – jejich vznik, identifikace a eliminace. Ostrava: EkF VŠB-TU, 2008. s. 34-39.

VAISHAR, A., ZAPLETALOVÁ J. *Vranov nad Dyjí/Jemnice: region v transformaci*. 1. vyd. Brno: Regiograph, 2000, 144 s. ISBN 80-86377-00-8.

VÁNĚ, P. *Lidský a sociální kapitál vnitřních periferií Česka: Příklad tří mikroregionů Středočeského kraje*. In Sociologický časopis, 2012, ročník 64, č. 4, str. 357-381.

VANHOVE, N., KLAASSEN, L. *Regional policy: a European approach*. 1987, 2. vyd., 529 s. Brookfield, Vt., USA: Gower Pub. Co.

VESELÝ, A. *Zdroje a kapitály*. In POTŮČEK, M., MUSIL, J., MAŠKOVÁ, M., eds. Strategické volby pro českou společnost. Teoretická východiska. Praha (SLON), 2008, str. 195-214.

VINTURKA, M. *Regionální ekonomie a politika II: vymezení funkčních regionů, významné socioekonomické faktory, regionální odolnost a inovační intenzita*. 2007 (1. vyd., 131 s.) Brno: Masarykova univerzita.

VOŽENÍLEK, V., KAŇOK, J. *Metody tematické kartografie: vizualizace prostorových jevů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci pro katedru geoinformatiky, 2011, 216 s. ISBN 978-80-244-2790-4.

WOKOUN, R. *Základy regionálních věd a veřejné správy*. 2011 (474 p.) Plzeň: A. Čeněk.

WOKOUN, R., MALINOVSKÝ, J., DAMBORSKÝ, M., BLAŽEK, J. a kol. *Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, strategie a programování*. Praha: Linde Praha a.s., 2008. 473 s.

ŽÍTEK, V., KLÍMOVÁ, V. *Regionální politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 107 s. ISBN 978-80-210-4761-7.

Elektronické zdroje:

Analýza potřeb území pro potřebu krajského akčního plánu rozvoje vzdělávání v Jihomoravském kraji (Analýza potřeb území v JMK). *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2016 [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=295913&TypeID=2>>.

Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností (2006–2015). *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2017-01-13]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/so-orp-jihomoravsky-kraj-wyb6tbmj1y>>.

Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností (2005–2014). *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2017-01-13]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/czso/so-orp-jihomoravsky-kraj>>.

Ekonomická aktivita – míra ekonomické aktivity. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2017-01-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/13-2105-05-v_letech_2000_az_2004-4_3_ekonomicka_aktivita>.

GAREP, spol. s.r.o.: Metodika RoIA – „Přístupy k vymezení regionů vyžadujících specifickou podporu na krajské úrovni“ [online]. Brno, 2012 [cit. 2017-01-25]. ISBN 978-80-905139-2-1. Dostupné z: <http://www.regionalnirozvoj.cz/tl_files/soubory/Metodiky/metodika_vymezovani.pdf>

Charakteristika Jihomoravského kraje. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/charakteristika_jihomoravskeho_kraje>.

Integrovaný plán rozvoje znevýhodněných území – Správní obvod ORP Hodonín (IPRZÚ JMK – Hodonín). *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2014 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=236867&TypeID=2>>.

Integrovaný plán rozvoje znevýhodněných území – Správní obvod ORP Kyjov (IPRZÚ JMK – Kyjov). *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2014 [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=236869&TypeID=2>>.

Integrovaný plán rozvoje znevýhodněných území – Správní obvod ORP Moravský Krumlov (IPRZÚ JMK – Moravský Krumlov). *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2014 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=236873&TypeID=2>>.

Integrovaný plán rozvoje znevýhodněných území – Správní obvod ORP Veselí nad Moravou (IPRZÚ JMK – Veselí nad Moravou). *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2014 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=236871&TypeID=2>>.

International Labour Organization (ILO). *Crisis in Spain highlights an increasing 'employment divide'*. 2009. Dostupné z: <http://www.ilo.org/global/about-theilo/newsroom/comment-analysis/WCMS_189673/lang--en/index.htm>.

Krátkodobý realizační plán strategie rozvoje lidských zdrojů Jihomoravského kraje 2016–2017 (KRP SRLD JMK). Zpracovatel: GaREP, spol. s.r.o. *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2016 [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=291054&TypeID=2>>.

LORENC, M. *Metodika závěrečné práce* [online]. 2007–2013 [cit. 2017-01-28]. Dostupné z: <<http://lorenc.info/zaverecne-prace/metodika.htm>>.

MAZANEC M., ŠINDELÁŘ, M. Sociodemografická analýza SO Moravského Krumlova (ORP) za účelem rozvoje a plánování sociálních služeb na daném území. *Turistický portál Moravský Krumlov* [online]. 2007 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <<http://www.mkrumlov.cz/download/strategie-dokumenty/12628501424b45905e7903a.pdf>>.

Nezaměstnanost v Jihomoravském kraji. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/csu/xb/nezamestnanost-k-31-breznu-2015>>.

Počet obyvatel – metodika. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet_obyvatel_m>.

Program rozvoje Jihomoravského kraje 2014–2017. *Portál Jihomoravského kraje* [online]. Brno, 2014 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=212277&TypeID=2>>.

Program rozvoje města Moravský Krumlov 2016–2022. *Turistický portál Moravský Krumlov* [online]. 2016 [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: <<http://www.mkrumlov.cz/download/strategicke-dokumenty/146192697757233c4165c28.pdf>>.

Rozbor udržitelného rozvoje území ÚAP území ORP Veselí nad Moravou (RURÚ ÚAP SO ORP Veselí nad Moravou). *Oficiální web Veselí nad Moravou* [online]. 2010 [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://www.veseli-nad-moravou.cz/assets/File.ashx?id_org=18072&id_dokumenty=585683>.

Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB) 2011 – Občanská vybavenost. *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/otevrena_data_pro_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011_-sldb_2011->.

SO ORP Hodonín: vybrané ukazatele za správní obvod Hodonín v letech 2001–2015. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/so_orp_hodonin>.

SO ORP Kyjov: vybrané ukazatele za správní obvod Kyjov v letech 2001–2015. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/so_orp_kyjov>.

SO ORP Moravský Krumlov: vybrané ukazatele za správní obvod Moravský Krumlov v letech 2001–2015. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/so_orp_moravsky_krumlov>.

SO ORP Veselí nad Moravou: vybrané ukazatele za správní obvod Veselí nad Moravou v letech 2001–2015. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/so_orp_veseli_nad_moravou>.

Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2016 [cit. 2017-01-13]. Dostupné z: <<https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem>>.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online]. Česká republika, 2013 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <<http://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf>>.

Strategie rozvoje Jihomoravského kraje 2020. *Portál Jihomoravského kraje* [online]. Brno, 2012 [cit. 2017-02-28]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=175435&TypeID=2>>.

Strategie rozvoje lidských zdrojů Jihomoravského kraje 2016–2025 (SRLZ JMK). Zpracovatel: GaREP, spol. s.r.o. *Portál Jihomoravského kraje* [online]. 2016 [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <<https://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=291054&TypeID=2>>.

Strategie území správního obvodu ORP Hodonín v oblasti předškolní výchovy a základního školství, sociálních služeb, odpadového hospodářství, podnikání a nezaměstnanosti, životního prostředí a cestovního ruchu 2015–2024 (SD Hodonín). *Svaz měst a obcí České republiky* [online]. 2015 [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.smocr.cz/obcesobe-docs/Hodon%C3%ADn/SD_Hodon%C3%ADn.pdf>.

Strategie území správního obvodu ORP Kyjov v oblasti předškolní výchovy a základního školství, sociálních služeb, odpadového hospodářství a volitelné téma krajiny 2015–2024 (SD Kyjov). *Svaz měst a obcí České republiky* [online]. 2015 [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.smocr.cz/obcesobe-docs/Kyjov/SD_Kyjov.pdf>.

Strategie území správního obvodu ORP Veselí nad Moravou v oblasti předškolní výchovy a základního školství, sociálních služeb, odpadového hospodářství a cestovní ruch a zaměstnanost 2015–2024 (SD Veselí nad Moravou). *Svaz měst a obcí České republiky* [online]. 2015 [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.smocr.cz/obcesobe-docs/Vesel%C3%AD%20nad%20Moravou/SD_Vesel%C3%AD%20nad%20Moravou.pdf>.

SVOBODOVÁ, K. Analýza: Demografické stárnutí ČR podle výsledků projekce. *Portál Demografie*, [online]. 2012 [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=824>.

TOUŠEK, V., KLADIVO, P. a JANOTA, M. *Aplikace v regionální a sociální geografii: webová podpora projektu FRVŠ* [online]. 2009 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <<http://aplikacergsg.sci.muni.cz/>>.

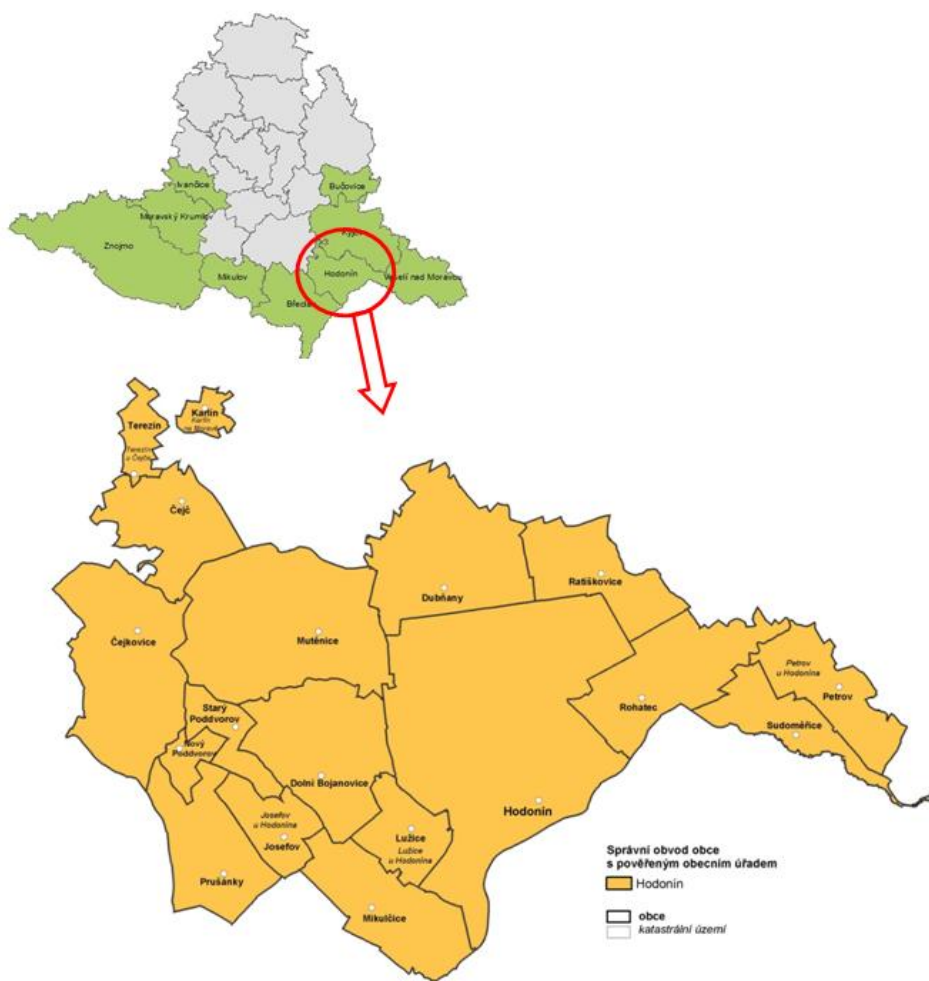
Zákon č. 248/2000 Sb., O podpoře regionálního rozvoje. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* [online]. 2016 [cit. 2017-02-15]. Dostupné z: <<http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Legislativa-v-priprave/Platne-pravni-predpisy/Oblast-regionalni-politiky>>.

Změna výpočtu ukazatele registrované nezaměstnanosti. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2016 [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/zmena_metodiky>.

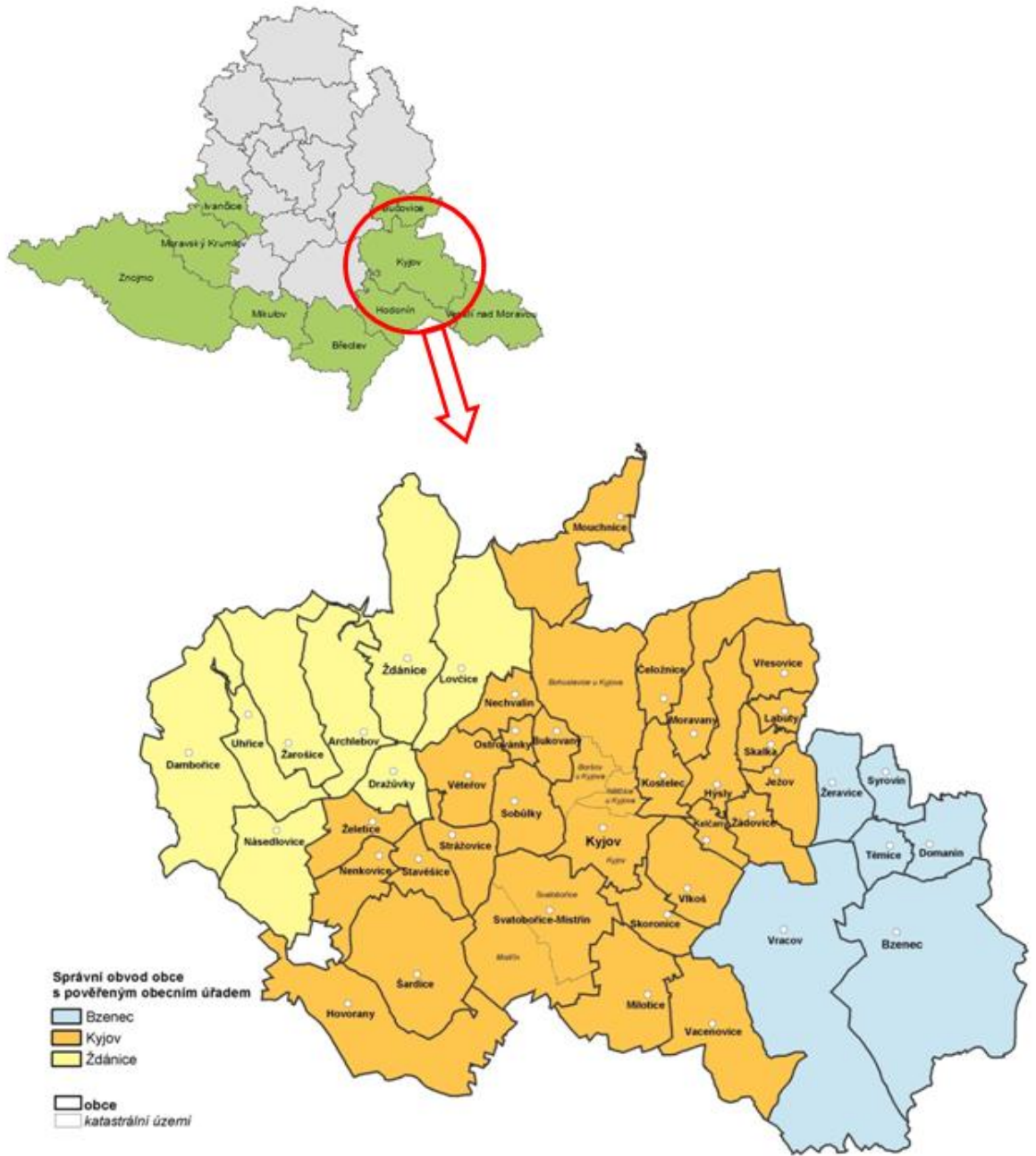
Seznam příloh

Příloha 1: Administrativní členění SO ORP Hodonín	85
Příloha 2: Administrativní členění SO ORP Kyjov	86
Příloha 3: Administrativní členění SO ORP Moravský Krumlov	87
Příloha 4: Administrativní členění SO ORP Veselí nad Moravou	88
Příloha 5: Počet obyvatel ve SO ORP JMK v letech 2005-2015.....	89
Příloha 6: Souhrnný disparitní index	90

Příloha 1: Administrativní členění SO ORP Hodonín (Zdroj: ČSÚ, 2016)

Příloha 2: Administrativní členění SO ORP Kyjov (Zdroj: ČSÚ, 2016)

Příloha 3: Administrativní členění SO ORP Moravský Krumlov (Zdroj: ČSÚ, 2016)

Příloha 4: Administrativní členění SO ORP Veselí nad Moravou (Zdroj: ČSÚ, 2016)

Příloha 5: Počet obyvatel ve SO ORP JMK v letech 2005-2015 (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

SO ORP	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Blansko	54 354	54 803	55 204	55 508	55 664	55 848	55 566	55 976	56 270	56 379	56 523
Boskovice	50 171	50 313	50 459	50 740	50 875	51 036	51 281	51 378	51 476	51 546	51 603
Brno	366 757	366 680	368 533	370 592	371 399	371 371	378 965	378 327	377 508	377 440	377 028
Břeclav	58 664	58 651	58 716	58 832	58 829	58 781	59 797	59 742	59 682	59 722	59 854
Bučovice	15 713	15 740	15 727	15 744	15 834	15 891	15 942	15 932	15 970	15 994	15 971
Hodonín	61 862	61 711	61 606	61 592	61 542	61 314	61 437	61 402	61 307	61 204	61 042
Hustopeče	34 593	34 696	34 849	35 000	35 158	35 411	35 405	35 503	35 536	35 549	35 653
Ivančice	23 434	23 242	23 693	23 761	23 823	23 718	24 037	24 042	23 993	23 996	23 994
Kuřim	19 494	19 836	20 439	20 813	21 277	21 647	21 845	21 956	22 198	22 380	22 614
Kyjov	56 080	56 040	56 016	56 072	56 065	56 077	55 963	55 832	55 790	55 764	55 521
Mikulov	19 663	19 607	19 606	19 647	19 619	19 650	19 651	19 695	19 760	19 778	19 827
Moravský Krumlov	22 297	22 267	22 324	22 282	22 324	22 270	22 199	22 235	22 212	22 201	22 215
Pohořelice	12 588	12 523	12 626	12 757	12 914	13 049	13 295	13 439	13 589	13 722	13 849
Rosice	23 220	23 381	23 954	24 163	24 208	24 395	24 671	24 904	25 092	25 313	25 507
Slavkov u Brna	20 414	20 694	20 887	21 107	21 330	21 548	21 819	22 055	22 267	22 579	22 902
Šlapanice	55 107	56 157	57 965	59 169	60 278	61 383	62 661	63 498	64 446	65 569	66 461
Tišnov	27 520	27 656	28 141	28 549	28 801	29 491	29 491	29 778	29 996	30 248	30 553
Veselí nad Moravou	39 769	39 540	39 554	39 420	39 287	39 133	39 117	38 931	38 645	38 463	38 310
Vyškov	50 636	50 669	50 905	51 206	51 524	51 658	51 581	51 778	51 804	51 887	51 942
Znojmo	90 162	90 318	90 504	91 025	91 349	91 450	91 089	91 197	91 122	91 198	91 323
Židlochovice	27 860	28 039	28 826	29 167	29 608	29 958	30 501	31 050	31 415	31 921	32 333
JMK	1 130 358	1 132 563	1 140 534	1 147 146	1 151 708	1 154 654	1 166 313	1 168 650	1 170 078	1 172 853	1 175 025

Příloha 6: Souhrnný disparitní index (Zdroj: ČSÚ, 2016; vlastní zpracování)

SO ORP	Vývoj počtu obyvatel 2005-2015 (%)	Index šedého zatížení v roce 2015 (%)	Míra podnikatelské aktivity v roce 2015 (%)	Míra nezaměstnanosti v roce 2015 (%)	Souhrnný disparitní index
minimum	96,33	24,16	195,45	4,0	x
maximum	120,60	30,46	347,18	10,1	x
Blansko	31,56	13,44	4,04	88,5	34,39
Boskovice	26,87	41,51	0,00	62,3	32,67
Brno	26,65	0,00	100,00	45,9	43,14
Břeclav	23,47	57,43	8,86	65,6	38,83
Bučovice	21,88	51,39	13,92	65,6	38,19
Hodonín	9,65	67,99	10,79	0,0	22,11
Hustopeče	27,74	66,20	24,84	63,9	45,68
Ivančice	24,96	62,01	8,19	63,9	39,77
Kuřim	81,05	67,88	19,88	88,5	64,33
Kyjov	11,01	39,55	13,30	37,7	25,39
Mikulov	18,55	78,12	22,16	44,3	40,77
Moravský Krumlov	13,60	44,53	15,49	36,1	27,42
Pohořelice	56,39	100,00	6,38	63,9	56,68
Rosice	55,69	33,86	16,47	68,9	43,72
Slavkov u Brna	65,33	85,54	11,65	100,0	65,63
Šlapanice	100,00	65,46	25,01	98,4	72,21
Tišnov	60,52	21,97	16,59	65,6	41,16
Veselí nad Moravou	0,00	35,80	15,49	27,9	19,79
Vyškov	25,74	61,17	20,81	91,8	49,88
Znojmo	20,42	68,29	22,22	52,5	40,85
Židlochovice	81,26	93,27	13,32	91,8	69,91